

महाराष्ट्र शासन

75
आज़ादी का
अमृत महोत्सव

अमृत महोत्सव नदी यात्रा .

“चला, जाणुया नदीला”

नदीचे नाव : - अग्रणी नदी .

जिल्हा : - सांगली .

नदी प्रहरी सदस्य : - श्री. नरेंद्र चुघ.

श्री. आबासाहेब शिंदे.

अनुक्रमणिका

1	नदीचा परीचय. <ul style="list-style-type: none"> - नदीचा थोडक्यात इतिहास. - नदीचे उगमस्थान. - नदीची लांबी. - कोणत्या नदीची उपनदी आहे. - या नदीच्या उपनद्या. - नदीकाठची गावे. - नदी खोऱ्यातील गावे.	
2	नदी संवाद यात्रा. <ul style="list-style-type: none"> - संवाद यात्रे मधून जन जागृती. - प्रसार प्रसार माध्यमातून जन जागृती.	
3	नकाशे. <ul style="list-style-type: none"> - जिल्हा नकाशा. - पाणलोट क्षेत्र नकाशा. - नदी खोऱ्याचा नकाशा. - नदी पात्र दर्शक नकाशा. - नदीचा गुगल नकाशा. - नदी खोऱ्यातील तालुक्यांचे नकाशे. - नदी खोऱ्यातील गावांचे नकाशे. - तोपोशीट	
4	नदी खोऱ्यातील वनक्षेत्र आणि त्यांची स्थिती. <ul style="list-style-type: none"> - जल अभयारण्य संरक्षित करणे. (water sanctuary concept) - वृक्षारोपणासाठी उपलब्ध जागा पाहणे. - घना वनसाठी साइट्स . - मियावाकी जंगल साठी उपलब्ध जागा. - वन विभागाच्या अधिकाऱ्यांचे नाव व मोबाईल नंबर. - सीसीटी, डीप सीसीटी, लूजबोल्डर डॅमसाठी उपलब्ध साइट्स. - वन ताल (फॉरेस्ट लेक) साठी उपलब्ध साइट .	
5	नदी खोऱ्यातील पिक पध्दती :- <ul style="list-style-type: none"> - नदीपात्रात पेरलेल्या पिकांचे प्रकार. (डाळ, तेलतबया) - गाव, तालुका, तिल्हात खते आणि कीटकनाशकांचा वापर. - नदीखोऱ्यातील आढळणाऱ्या फळझाडांचे प्रकार. - नदीखोऱ्यातील भाज्यांचे प्रकार. - सेंतिय, नैसर्गिक शेती करणाऱ्या शेतकऱ्यांची यादी. - प्रगतशील शेतकरी आणि त्यांची खासियत. - प्रत्येक पिकाकासाठी सरासरी पाण्याचा (प्रती एकर) वापर.	

	<ul style="list-style-type: none"> - नदी खोर्यात हवामान बदलाचा पिकावर होणारा परिणाम. आणि त्यावर उपाय. Climate Resilient Agriculture Practices. 	
6	नदीच्या जमिनीवरील अतिक्रमण :- <ul style="list-style-type: none"> - विहरीचे अतिक्रमण. - शेतीचे अतिक्रमण. - बांधकामाचे अतिक्रमण. - रस्त्याचे अतिक्रमण. - नदी पात्रातील गौणखनिज उत्खनण. (वाळू उपसा) 	
7	प्रदूषण. <ul style="list-style-type: none"> - घरगुती सांडपाण्याचे प्रदूषण. - औद्योगिक व कारखान्यांचे विषारी रासायनिक सांड पाणी. - रासायनिक शेती मधून निघणारे सांड पाणी. - आधुनिक शेती मधून अच्छादनाचे निघालेले टाकाऊ घटक (प्लास्टिक मल्लिचंग पेपर, ड्रीप पाईप,) - घनकचरा व्यवस्थापन. (सागर मित्र अभियान) 	
8	नदी खोर्यातील जैवविविधता. नदीतील जल वनस्पती, जलचर, मासे. (फ्लोरा & फौना)	
9	नदी खोर्यातील पशुधन आणि दुध उत्पादन.	
10	पिण्याच्या पाण्याची समस्या आणी उपाययोजना.. <ul style="list-style-type: none"> - ग्रामपंचायत आरो प्लॉट & खाजगी वाटर ए टी एम - गावातील पिण्याच्या पाण्याच्या विहारी, आड किंवा पाण्याचे इतर स्रोत यांची माहिती. (लोकेशन सहित.) - पिण्याचे पाण्याची उपचार पद्धती. (क्लोरीन, ब्लिचिंग इ.) 	
11	नदी खोर्यातील जलस्रोत. <ul style="list-style-type: none"> - तलाव (पाझर, साठवण, केटीवेअर, फड पद्धतीचे बंधारे) यांचे लोकेशन (जीपियस रीडिंग सहित) साठवण क्षमता सद्य परिस्थिती (दुरुस्त/नादुरुस्त, गाळणे भरलेले) इत्यादी. 	
12	नदी यात्रे दरम्यान जोडलेले शासकीय अधिकारी, संस्था & व्यक्ती.	
13	नदी यात्रे दरम्यान लोकांशी संवाद साधताना मिळालेली माहिती, निरीक्षणे & सूचना. (कृती आराखडा)	
14	नदी खोर्यातील गावांची पूर & दुष्काळ या संदर्भातील ऐतिहासिक माहिती. <ul style="list-style-type: none"> - नदी खोर्यातील पूर व दुष्काळाचा इतिहास व कालावधी. 	

	<ul style="list-style-type: none"> - नदी खोऱ्यात पूर व दुष्काळाने व्यक्ती व मालमत्तेचे झालेले संभाव्य नुकसान. - नदी खोऱ्यात पूर व दुष्काळ निवारणा साठी केकेले उपाय. - 	
15	नदीला अविरल निर्मळ & बारमाही वाहण्यासाठी तसेच गावाला जल समृद्ध करण्यासाठी खालील पद्धती अवलंबल्या जात आहेत .	
16	नदी खोऱ्यातील भूजल पातळीची सद्य स्थिती व भूजल पातळी समृद्ध करण्याच्या उपाय योजना .	

चला जणुया नदीला या अभियाना विषयी माहिती . .

आपल्या देशाला स्वातंत्र्य मिळून 75 वर्ष पूर्ण झाल्याने संपूर्ण देशभरामध्ये “**स्वतंत्र्याच्या अमृत महोत्सव**” हा उत्सव वेगवेगळे उपक्रम साजरे करून मोठ्या आनंदाने आणि उत्साहाने साजरा केला जात होता. या काळात तात्कालीन वन व सांस्कृतिक कार्यमंत्री मा.श्री. सुधीर मुनगंटीवार आणि जागतिक जलतज्ञ जलपुरुष डॉ.राजेंद्रसिंहजी यांची भेट झाली. चर्चा करत असताना जलपुरुष डॉ. राजेंद्रसिंहजी यांनी एक मुद्दा मांडला तो म्हणजे, आपण संपूर्ण देशभरात त्याच प्रमाणे आपल्या महाराष्ट्रातही **स्वतंत्र्याचा अमृत महोत्सव** साजरा करीत आहोत. 1947 सली जेव्हा देशाला स्वातंत्र्य मिळाले तेव्हा मात्र **आपल्या नद्या अमृतवाहिनी** होत्या. त्या शुध्द, अविरल आणि निर्मळ वाहत होत्या. म्हणजेच आपल्या नद्यांमधून अमृत वाहत होते. **आता आपल्या नद्या अमृतवाहिनी राहिल्या आहेत का?** का त्या विषवाहिनी झाल्या आहेत. आपल्या नद्यांमध्ये जर अमृत वाहत नसेल तर आपण अमृत महोत्सवी वर्ष कसे साजरे करू शकतो.

डॉ.राजेंद्रसिंहजी पुढे बोलताना म्हणाले आपल्या देशातील 99% **नद्यांचा उगम हा वन जमिनीतून** होतो. त्यामुळे वन विभागाने पुढाकार घेऊन नद्यांची सद्य परिस्थिती जाणून घेण्यासाठी अभ्यास दौरा करून नदिला शुध्द, अविरल आणि निर्मळ (अमृतवाहिनी) म्हणजेच महाराष्ट्राला पुर आणि दुष्काळ मुक्त बनवण्यासाठी काय करणे गरजेचे आहे या संदर्भात कृत आराखडा तयार करण्याच्या दृष्टीने नद्यांची यात्रा करणे अत्यंत गरजेचे आहे.

या नदी यात्रेला (अभ्यास दौऱ्याला) "चला जाणुया नदीला" असे नाव देण्यात आले. महाराष्ट्र शासनाने 30 सप्टेंबर 2022 रोजी 'शासन निर्णय' निर्गमित केला या शासन निर्णयाद्वारे मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली तर प्रधान सचिव वने यांच्या कार्याध्यक्षते खाली 'चला जाणुया नदीला' या अभियानाची एक राज्यस्तरीय समितीची गठित केली. या समितीत मध्ये शासनाचे वेगवेगळ्या विभागाचे प्रधान सचिव आणि जल बिरादरीच्या व्यक्तींची अशासकीय सदस्य म्हणून आशा एकूण 30 सदस्यांची निवड करण्यात आली.

1. महाराष्ट्राला वारंवार भेडसावणाऱ्या पूर आणि दुष्काळ या समस्या पासून मुक्तीसाठी नदी संवाद अभियानाचे आयोजन करणे.
2. अभियानांतर्गत जनसामान्यांना नदी साक्षर करण्याबाबत उपाययोजना आखणे व अंमलबजावणीसाठी यंत्रणा निश्चित करणे.
3. नदी ला अमृतवाहिनी बनवण्यासाठी मसुदा तयार करणे.
4. नदीचे स्वास्थ्य आणि मानवी आरोग्य याबाबत प्रचार व प्रसार रूपरेषा आखणे.
5. नदीचा तट, प्रवाह, जैवविविधतेबाबत प्रत्येक जिल्ह्यात प्रचार व प्रसार या बाबत नियोजन करणे.
6. नदीच्या पाणलोट क्षेत्राचा अभ्यास करून त्यावर संबंधितांना कार्यवाही अहवाल सादर करणे.
7. पावसाचे पाणी योग्य जागी अडवून भूजल स्तर उंचावणे, जनजागृती करण्याबाबत आकृतीबंध तयार करणे.
8. अतिक्रमण, शोषण आणि प्रदूषण या तीन प्रमुख कारणांचा अभ्यास आणि त्याचा नदी आणि मानवी जीवनावर होणारा परिणाम अभ्यासणे व त्याचा प्रचार व प्रसार करणे बाबत आखणी करणे.
9. महाराष्ट्रातील सुमारे 75 नदी खोऱ्यातून नदी संवाद यात्रा आयोजित करण्याबाबत आराखडा तयार करून अंमलबजावणी करणे.
10. शासन, समाज आणि नदीवर काम करणाऱ्या संस्थे मध्ये सुसुत्रता आणण्यासाठी प्रयत्न करणे.
11. स्थानिक स्वराज्य संस्था (ग्रामपंचायत, नगरपंचायत, नगरपालिका आणि महानगरपालिका) यांचे जल व्यवस्थापन अभ्यासणे, त्यातील उणीवा आणि उत्कृष्ट उदाहरणे अभ्यासणे, त्याचे निराकरण करण्यास लोकसंवाद घडविणे.
12. नदी, समाज आणि शासन यांच्यात सुसंवाद प्रस्थापित करणे.

आशा एकूण 12 गोष्टींचे ध्येय आणि उद्दिष्ट डोळ्यासमोर ठेवून "चला जाणुया नदीला" या राज्य स्तरीय समितीची स्थापना करण्यात आली. या अनुषंगाने 02 ऑक्टोबर 2022 रोजी महात्मा गांधी

यांच्या जयंती दिनी वर्धा जिल्ह्यातील महात्मा गांधी यांच्या सेवाग्राम आश्रमातून महाराष्ट्राचे तात्कालीन उपमुख्यमंत्री मा. श्री. देवेंद्रजी फडणवीस, तात्कालीन वने व सांस्कृतिक कार्यमंत्री मा. श्री. सुधीर (भाऊ) मुनगंटीवार आणि जलपुरुष डॉ. राजेंद्रसिंहजी यांच्या प्रमुख उपस्थितीमध्ये "चला जाणुया नदीला" या अभियानाची सुरुवात करण्यात आली. या अभियाना अंतर्गत गेल्या 2 ते 3 दशकांपासून नदीवर स्वयंप्रेरणेने काम करणाऱ्या नदी प्रहरी यांची तीन दिवसीय कार्यशाळा जलपुरुष डॉ. राजेंद्रसिंहजी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत घेण्यात आली.

चला जाणुया नदीला या अभियानाच्या अंतर्गत महाराष्ट्रातील 75 नद्या निवडून त्यावर यात्रा करून महाराष्ट्राला पुर व दुष्काळ मुक्त कण्याच्या उद्देशाने नद्या अमृतवाहिनी (शुध्द, अविरल आणि निर्मळ) बनवण्यासाठी त्यांचा "सद्य परिस्थिती अहवाल" आणि "कृती आराखडा" करण्याचे निश्चित करण्यात आले. परंतु महाराष्ट्रातील गोदावरी खोरे, कृष्णा खोरे, तापी खोरे, नर्मदा खोरे आणि पश्चिम वाहिनी वाहणाऱ्या नद्या आशा 5 प्रमुख नदी खोऱ्यातुन एकूण 108 नद्यांची निवड "चला जाणुया नदीला" अभियानात करुन या 108 नदीची यात्रा सुरू झाली.

या 108 नद्यांची सुची आणि वरील ठरल्याप्रमाणे 12 उद्दिष्टे डोव्यासमोर ठेवून प्रत्यक्ष कार्य करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने 14 ऑक्टोंबर 2022 रोजी एक शासन निर्णय निर्गमित करून एक जिल्हा स्तरावर "चला जाणुया नदीला" या अभियानाची जिल्हा स्तरीय समिती गठीत केली. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्या सह अध्यक्षतेखाली शासनाचे वेगवेगळे 27 विभाग व प्रत्येक नदीवर 2 अशासकीय सदस्य अशी या समितीची रचना करण्यात आली. या समिती अंतर्गत वरील 12 कार्य उद्दिष्ट डोव्यासमोर ठेवून प्रत्यक्ष नदी यात्रा करण्याचे निश्चित करण्यात आले. या अभियानाला बळकट करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने **30 सप्टेंबर 2022** (संकीर्ण 8222/ प्र.क्र.276/ सां.का. 4), **14 ऑक्टोंबर 2022** (संगणक संकेताक क्रमांक 202210141942427823), **29 नोव्हेंबर 2022** (संगणक संकेताक क्रमांक 202211291658085523), **20 जानेवारी 2023** (संगणक संकेताक क्रमांक 202301201449283923), **19 ऑक्टोंबर 2023** (संगणक संकेताक क्रमांक 202310191522118223) आणि **16 जानेवारी 2024** (संगणक संकेताक क्रमांक 202401161854264723) आसे एकूण 6 शासन निर्णय निर्गमित केले आहेत.

वरील 108 नद्यांमध्ये कृष्णा खोऱ्यातील प्रामुख्याने सांगली जिल्ह्यातील अग्रणी नदीचा समावेश या "चला जाणुया नदीला" अभियानात करण्यात आलेला आहे.

Civil Society Members represented by JalBiradari and Maharashtra Government Together Resolve to make the state flood and drought proof and work for making our River's *Amrit Vahini's, Aviral Nirmal*

19th Sept 2022

.Chala Jaanuya Nadila Training Prog
2nd Oct 2022
Seva Gram Wardha

Meeting between Dr. Rajendra Singh ji, JalBiradari team and Civil Society Members with Chief secretary of Maharashtra state Shri. ManuKumar Srivastava. (7th Oct 2022)

Chief Secretary expressed State Gov't resolve to work with the civil society for making the River's *Amrit Vahini's*

Chala Januya Nadila, Nadi Yatra Shubharambh. at Seva Gram Wardha. 2nd Oct 2022

❁ प्रतिज्ञा ❁

॥ नमामि चंद्रभागा ॥

जल - प्रतिज्ञा

आम्ही जल-प्रतिज्ञा करतो की -
आम्ही नदीचा खोरे-निहाय अभ्यास करू.
आम्ही नदीच्या खोरे-व्यापक जल, भुमी
आणि वनसंपदेचे प्रदूषण, अतिक्रमण
आणि शोषणापासून संरक्षण करू.
आम्ही भूजल पुनर्भरण करून नदीचे खोरे-
निहाय पोषण करू आणि नदीचे शोषण
करणाऱ्या मानव संस्कृतीला, नदीच्या
सेवेत आता तिचे पोषण करण्यासाठी सज्ज
व समर्थ करू.

जलबिरादरी, महाराष्ट्र

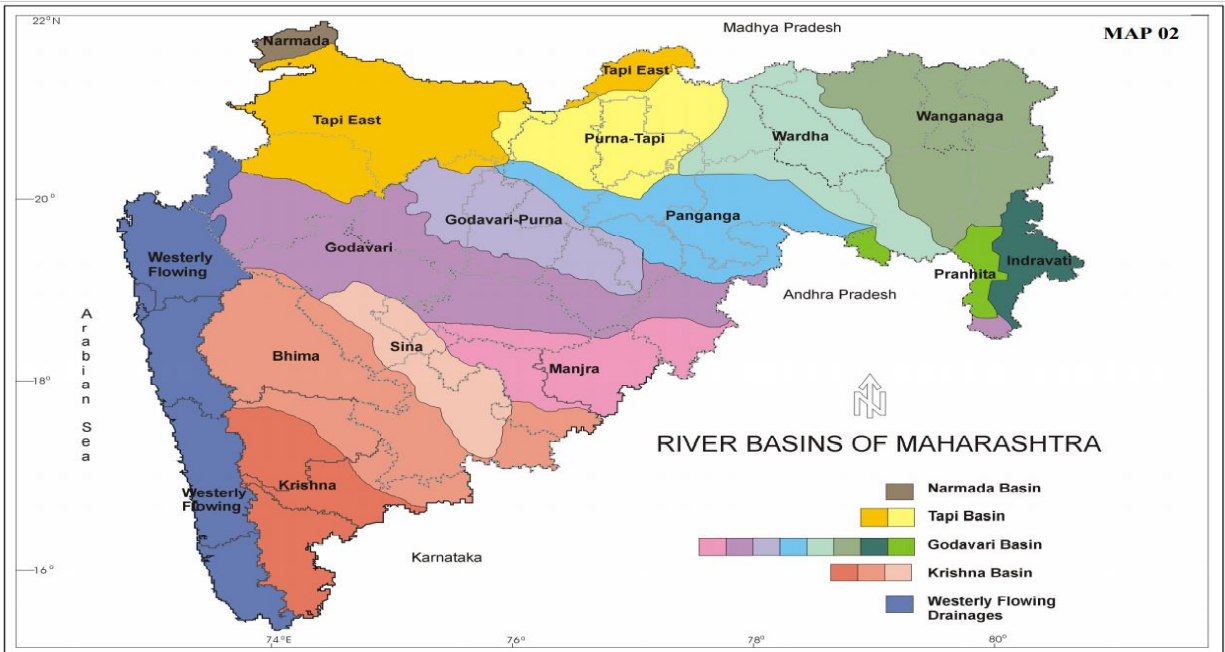
“नदीची परीभाषा”

हिमजल, भूजल-स्त्रोत एवं वर्षा के जल को उद्गम से संगम तक स्वयं प्रवाहित रखती हुई, जो अविरलता, निर्मलता और स्वतंत्रता के साथ बहती है और सदियों से सूरज, वायु और धरती से आजादी से स्पर्श करती हुई जीव-सृष्टि से परस्परपूरक और पोषक नाता जोड़कर जो प्रवाहित है - वह नदी है।

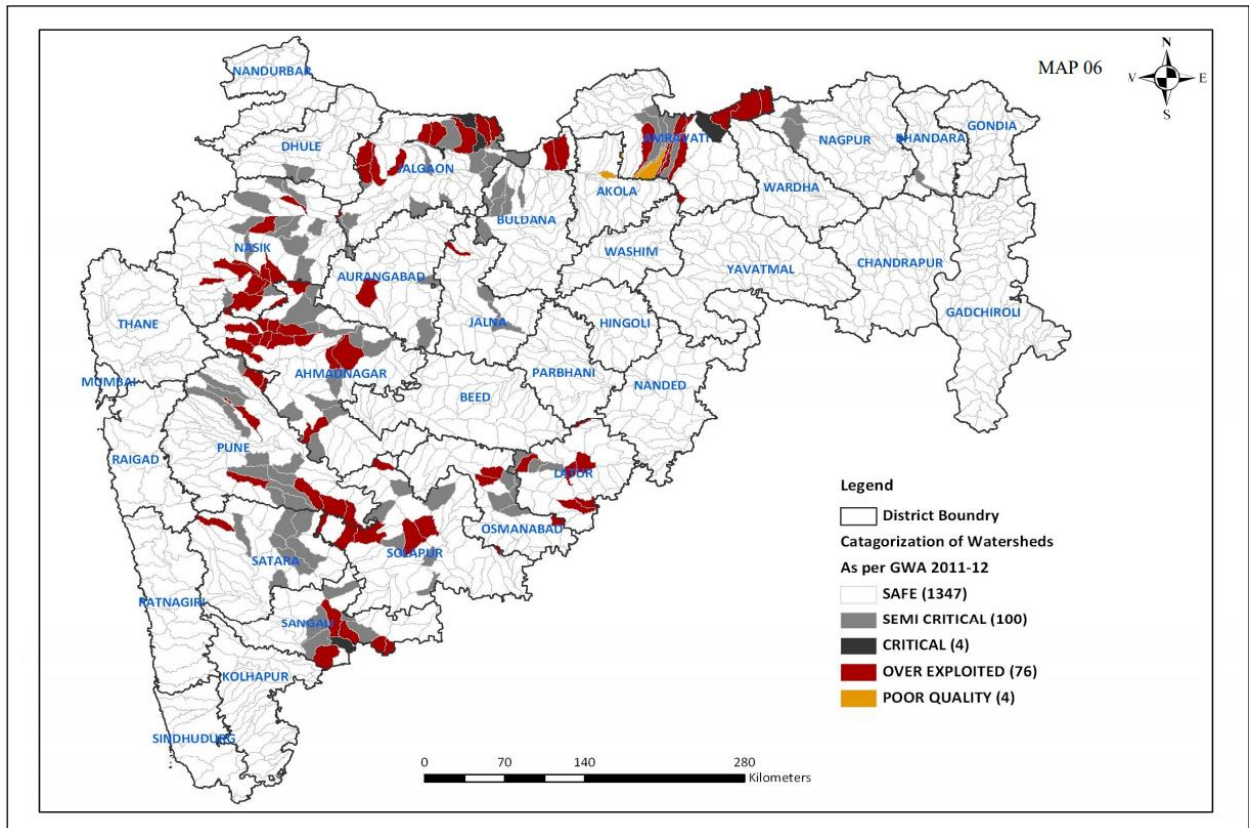
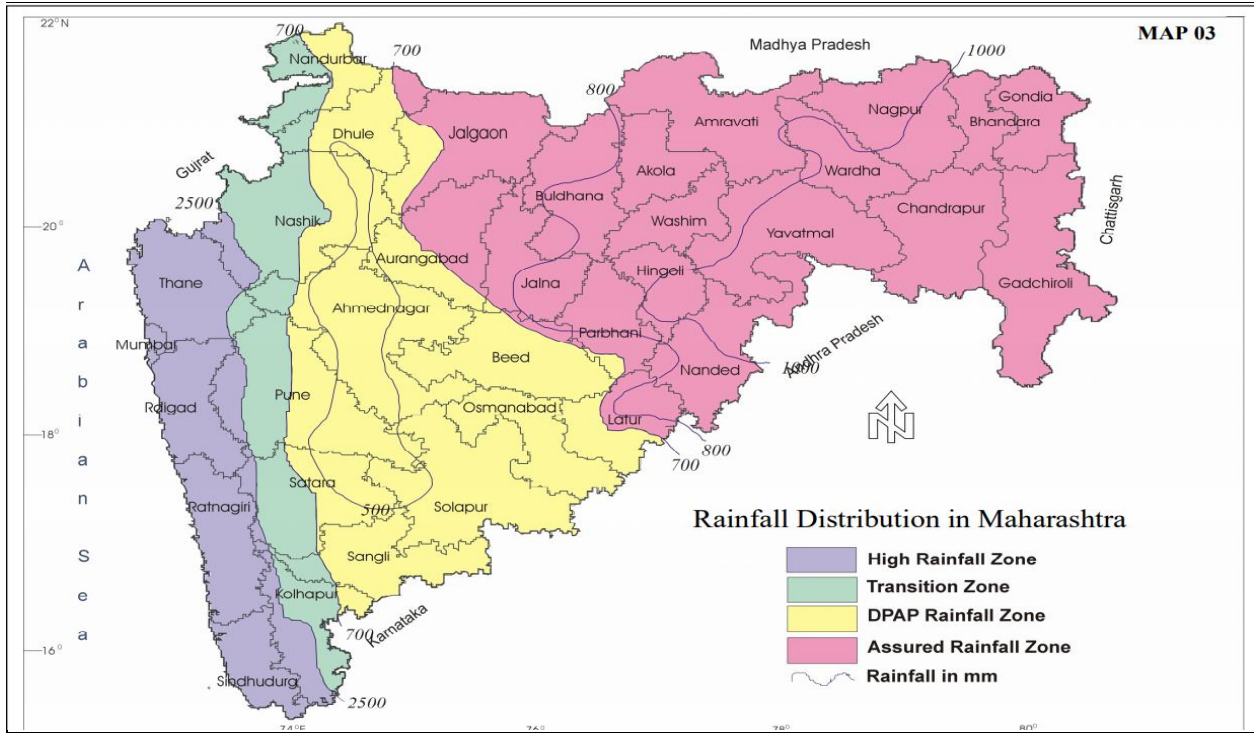
हिमजल, भूजल-स्त्रोत आणि पर्जन्यजल यांना उगमापासून संगमापर्यंत स्वयं प्रवाहित राखून, जी अविरत, निर्मळ आणि स्वतंत्र वाहते व युगानुयुगे सूर्य, वायु आणि भूमि यांच्याशी मुक्तपणे स्पर्श करीत जीव-सृष्टीशी परस्परपूरक नाते जोडून जी प्रवाहीत आहे - ती नदी आहे.

**Self-flowing, She carries the water
from the snow, from the rain, from under the ground
From the origin to the confluence,
continuous, pure and free She is found (aviral, nirmal aur swatantra)
From ages freely touched by the sun
and the air and the soil - She is never bound
Given Life by Nature and Giving Life to Nature –
such is the River (when She is healthy and sound)**

Water Availability in Maharashtra State

Availability of Water in Maharashtra		
Sr. No.	Discription	Figures
1	The estimated average annual availability of surface water of the state is	140 Billion Cubic Meter (BCM).
2	The Allocated (Permitted use) water for our state is	115 BCM
3	The per capita Natural Water availability in our state, at present is	1262 M3
4	Water availability as per Ha. Of CCA is	7058 M3
5	West flowing river basins having cultivable area of 6% is	64 BCM (56 %)
6	Five river basins, having cultivable area of 94% is	51 BCM (44%)
7	Area of the state is in deficit or highly deficit water availability zone is	42.50%

Chart 6-1: Basin wise Catchment Area (Sqkm)

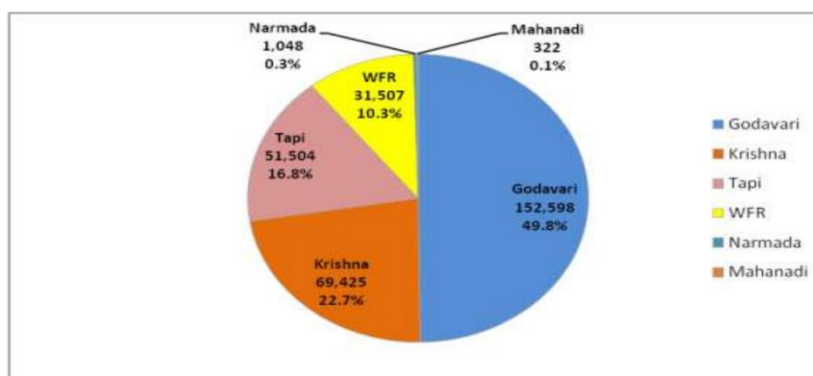

Chart 6-2: Basinwise Natural Surface Water Availability (Mcum)

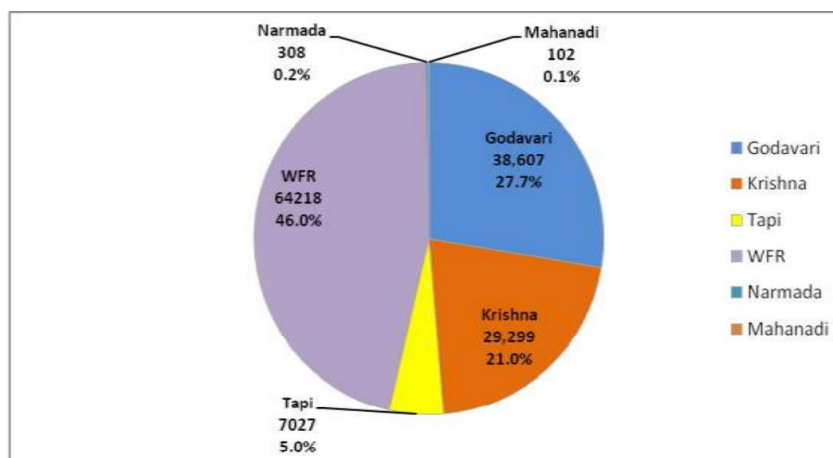

Chart 6-4: Basin wise Ground Water Available (Mcum)

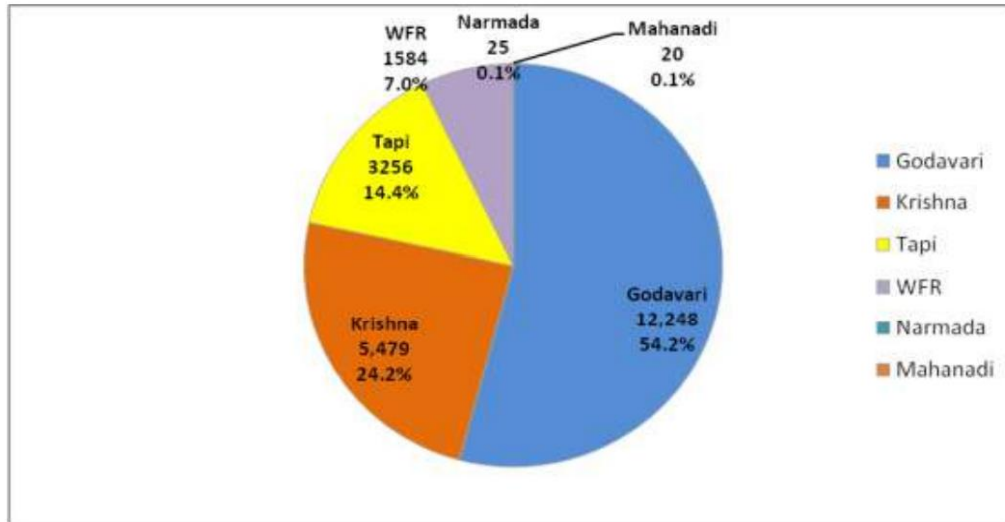
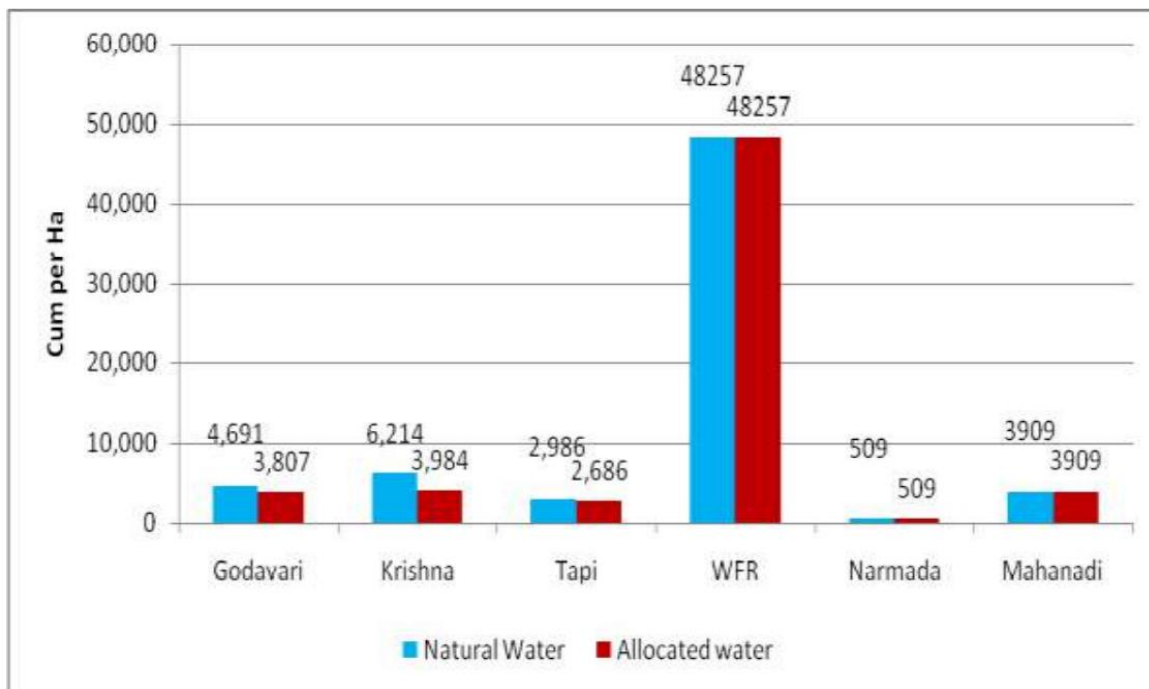

Chart 6-6: Water Availability per Ha of Culturable Area

सांगली जिल्हा विषयी माहिती . .

कृष्णेच्या तिरावर वसलेला पश्चिम महाराष्ट्रातील एक प्रमुख जिल्हा सांगली! पूर्वी दक्षिण सातारा म्हणून ओळख असलेला हा जिल्हा आता **सांगली** म्हणून परिचीत झालाय! नाटक परंपरेला जन्माला घालणारा हा जिल्हा **”नाटयपंढरी”** म्हणून देखील ओळखला जातो. पं. विष्णुदास भावेंनी पहिले मराठी नाटक **”सिता स्वयंवर”** हे नाटक या ठिकाणीच सादर केले त्यांचा जन्म देखील या सांगलीतलाच!

साखर कारखान्यांकरता देखील सांगली जिल्हा ओळखला जातो. वसंतदादा पाटील शेतकरी सहकारी साखर कारखाना या क्षेत्रातील आशियातला नं. १ चा सहकारी साखर कारखाना आहे. **आशियातील सर्वात मोठी हळदीची बाजारपेठ** देखील या जिल्ह्यात आहे आणि आता तर द्राक्षांच्या उत्पादनाकरता देखील हा जिल्हा ओळखल्या जाऊ लागला आहे.

चांगल्या गुणवत्तेचे फायबर या जिल्ह्यात तयार होते. सुती कापड, तेलाच्या मिल्स, पीतळ आणि तांब्याच्या वस्तु बनवणारे कारखाने या जिल्ह्यात मोठ्या प्रमाणात पहायला मिळतात. सांगली हे शहर पहेलवानांकरता आणि कुस्तीगिरांकरता देखील चांगलेच सुपरीचीत आहे त्यामुळे कुस्तीगिरांचे शहर अशी देखील सांगलीची ओळखी आपल्याला सांगता येईल.

सांगली जिल्ह्यात मिरज, तासगाव, खानापूर, आटपाडी, जत, कवठे महाकाळ, वाळवा, शिराळा, पलूस व कडेगाव असे एकूण **दहा तालुके** आहेत.

सांगली जिल्ह्याविषयीची वैशिष्ट्यपूर्ण माहिती . .

- लोकसंख्या २८,२०,५७५
- क्षेत्रफळ ८५७८ वर्ग कि. मी.
- एकूण गावं ७३५
- तालुके १०
- साक्षरतेचे प्रमाण ८२.४१%
- १००० पुरूषांमागे स्त्रियांचे प्रमाण ९७३
- राष्ट्रीय महामार्ग क्र. ४, २०४, रत्नागिरी नागपुर राष्ट्रीय महामार्ग क्र. १६६ या जिल्ह्यातून जातात.
- सांगलीच्या उत्तरेला सातारा सोलापुर जिल्हे, पूर्वेला कर्नाटकातला विजापुर जिल्हा, दक्षिणेला कोल्हापुर आणि बेळगांव तर पश्चिमेला रत्नागिरी जिल्हा आहे.
- ज्वारी, बाजरी, गहु, हळद, उस, बेदाणे आणि आता द्राक्षांचे देखील उत्पादन या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात घेतले जाते.
- कुस्ती आणि कुस्तीगिरांसाठी सांगली प्रसिध्द आहे.
- या ठिकाणचे मिसळपाव, वडापाव आणि भडंग चांगलेच प्रसिध्द आहे.
- बुध्दीबळाचे माहेरघर म्हणून देखील सांगली ओळखले जाते.

- सांगलीचा गणपती फार लोकप्रिय असून प्रसिध्द देखील आहे .
- सांगली हे शहर पुण्यापासून २३१, औरंगाबाद पासून ४५७, नागपुर ७६३, मुंबई ३९१ आणि रत्नागिरी पासून १७९ किमी अंतरावर आहे .
- मराठी रंगभुमी चे पहिले नाटककार पं विष्णुदास भावे सांगलीचेच! त्यांनी या क्षेत्राला नावारूपाला आणत चांगला चेहरा दिला .
- रेल्वे, बससेवा आणि खाजगी वाहनांनी सांगली चांगल्या तऱ्हेने जोडली गेली आहे .
- पुर्वी या शहराचे नाव सहगल्ली असल्याचे देखील ऐकिवात आहे .
- उद्योगपती लक्ष्मणराव किल्लेस्करांनी आपला पहिला कारखाना या ठिकाणीच सुरू केला .
- गोपाळ गणेश आगरकर, बालगंधर्व, आशा भोसले यांचा जन्म सांगली जिल्हयातलाच तसच बॉलीवूड अभिनेत्री भाग्यश्री मुलतः सांगलीचीच!

उद्योग :-

जिल्ह्यात सांगली, मिरज,विटा,कवठे-महांकाळ व इस्लामपूर या ठिकाणी औद्योगिक वसाहती आहेत. जिल्ह्यात सतरा साखर कारखाने असून सांगली येथील वसंतदादा पाटील सहकारी साखर कारखाना हा देशातील सर्वाधिक दैनिक गाळप क्षमतेचा व आशियातील सर्वात मोठा सहकारी साखर कारखाना आहे.

साखर कारखाना सूची :-

अं. क्र .	साखर कारखान्याचे नांव	ठिकाण
1	वसंतदादा पाटील सहकारी साखर कारखाना	सांगली
2	मोहनराव शिंदे सहकारी साखर कारखाना	म्हैसाळ,मिरज
3	विश्वासराव नाईक सहकारी साखर कारखाना	यशवंतनगर (चिखली) , शिराळा
4	निनाईदेवी सहकारी साखर कारखाना	करुंगली, शिराळा
5	हुतात्मा किसन आहिर सहकारी साखर कारखाना	वाळवा
6	सर्वोदय सहकारी साखर कारखाना	कारंदवाडी, वाळवा
7	राजारामबापू पाटील सहकारी साखर कारखाना	साखराळे, वाळवा
8	यशवंत सहकारी साखर कारखाना	नागेवाडी, खानापूर
9	महंकाली सहकारी साखर कारखाना	राजारामबापू नगर, कवठे-महांकाळ
10	सोनहिरा सहकारी साखर कारखाना	वांगी, कडेगाव
11	माणगंगा सहकारी साखर कारखाना	लोनार सिद्धनगर, आटपाडी
12	डोंगराई सागेश्वर सहकारी साखर कारखाना	रायगाव, कडेगाव

13	तासगाव सहकारी साखर कारखाना	तुरची, तासगाव
14	राजे विजयसिंह डफळे शेतकरी सहकारी साखर कारखाना	तिप्पेहळ्ळी, जत
15	वाटेश्वर सहकारी साखर कारखाना	वाटेगाव, वाळवा
16	शिवाजी केन प्रोसेसर्स सहकारी साखर कारखाना	औढी, शिराळा
17	श्रीपति शुगर साखर कारखाना	डफळापुर ता. जत

सांगली येथील हळद, गूळ व शेंगांची बाजार पेठ ही प्रसिद्ध आहे. जिल्ह्यातील पहिली सूतगिरणी (लिंबा सूत गिरणी) दादासाहेब वेलणकर यांनी सुरू केली होती.

अं. क्र.	उद्योग/व्यवसाय	ठिकाण
१.	शेतीची अवजारे	किर्लोस्करवाडी (किर्लोस्कर समूह)
२.	हिन्यांना पैलू पाडणे	विटा, माहुली, नेलकरंजी
३.	अडकित्ते तयार करणे	बागणी
४.	बेदाणे, मनुका तयार करणे	तासगाव
५.	सूत गिरणी	सांगली
६.	कापड गिरणी	माधवनगर, मिरज
७.	दूध उत्पादने	भिलवडी, तासगाव (चितळे उद्योग समूह)

सांगली जिल्ह्यातील धरणे

सांगली जिल्ह्यातील नद्यांवर मध्यम व लहान धरणे बांधून पाणी अडवले जाते. जिल्ह्यात टेंभू, ताकारी, म्हैसाळ उपसा जलसिंचन योजना प्रगतीपथावर आहेत. जिल्ह्यात अनेक ठिकाणी तलाव, विहिरी, बंधारे आहेत. यातून जिल्ह्याला पाणीपुरवठा केला जातो.

अ. क्र.	नदी	धरणाचे ठिकाण	तालुका
1	वारणा	नदी चांदोली वारणा	शिराळा
2	अग्रणी नदी	सिद्धेवाडी	तासगाव
3	येरळा नदी	बलवडी	विटा
4	महंकाली नदी	बससप्पाची वाडी	कावठे महाकाळ
5	डोणी	खोजनवडी	जत

सांगली जिल्ह्यातील नद्या :-

कृष्णा नदी ही जिल्ह्यातील प्रमुख नदी आहे. ही नदी जिल्ह्यातून साधारणतः १०५ कि. मी. प्रवास करते. ही नदी जिल्ह्यात वायव्येकडून आग्नेयेकडे वाहते. सांगली हे जिल्ह्याचे मुख्य ठिकाण कृष्णा नदीकाठी वसले आहे. याशिवाय बहे, औदुंबर, नरसिंहपूर ही पवित्र स्थळे कृष्णा नदीच्याकाठी वसली आहेत. उत्तरेकडून येरळा, अग्रणी व पश्चिमेकडून वारणा या नद्या कृष्णा नदीस येऊन मिळतात. या तीन ही नद्या कृष्णेच्या उपनद्या आहेत.

कृष्णा व येरळा नद्यांचा संगम ब्रह्मनाळजवळ होतो. तर कृष्णा व अग्रणी नद्यांचा संगम कर्नाटकतील अथणी तालुक्यातील हुलगबली या गावात होतो. तसेच हरिपूर येथे वारणा व कृष्णा नद्यांचा संगम झाला आहे.

सांगली जिल्ह्यातून कृष्णा, वारणा, तीळगांग, वेरळा, कोरडा, माणगंगा, बोर, डोणी, अग्रणी, महाकाली, कमंडलू याशा ११ नद्या वाहतात. जिल्ह्याच्या उत्तर भागात आटपाडी तालुक्यातून माण/माणगंगा नदी वाहते. पूर्व भागात बोर, कोरडा, डोणी ह्या नद्या जत तालुक्यातून वाहतात. अग्रणी ही नदी खानपूर, तासगाव, कवठेमहांकाळ या ३ तालुक्यातून वाहते. सांगली जिल्ह्यातील ११ नद्या पैकी कृष्णा, तीळगांग, वेरळा, कोरडा, माणगंगा, अग्रणी, महाकाली, या ७ नद्यांचा समावेश महाराष्ट्र शासनाच्या "चला जाणुया नदीला" या अभियानात आहे.

“अग्रणी नदी अहवाल”

1. अग्रणी नदीचा परिचय :-

- * अग्रणी नदी ही कृष्णा नदी ची सर्वात महत्वाची उपनदी आहे .
- * अग्रणी नदीचा उगम सांगली जिल्ह्यातील खानापूर, तालुक्याच्या ऐनवाडी गावात होतो .
- * या नदीची लांबी १०५ कि . मी . असून, महाराष्ट्रामध्ये ६० कि . मी . आणि कर्नाटकामध्ये ४५ कि . मी . आहे .
- महाराष्ट्रात अग्रणी नदीचे खोरे खानापूर, तासगांव, मिरज, कवठेमहांकाळ, जत या पाच तालुक्यात आहे . या पाच तालुक्यातील १०७ गांवे अग्रणी नदीखोऱ्यात आहेत .
- * अग्रणी नदी खोऱ्यात एकूण ७ पानलोटक्षेत्र आहेत . (के . आर . ३६, के . आर . ३७, के . आर . ३८, के . आर . ३९, के . आर . ५१, के . आर . ५२, के . आर . ५३)
- * अग्रणी नदीच्या प्रमुख उप नद्या महाकाली नदी, कमंडलू नदी .
- * लोणारवाडी हे महाराष्ट्रातील नदी काठावरील शेवटचे गांव आहे .
- * अग्रणी नदीचा एकूण एरिया १३३८०० हेक्टर . म्हणजे १३३८ SQ . KMS आहे . ही नदी पुढे कर्नाटकातील बेळगाव जिल्ह्यातील अथणी तालुक्यातील हुल्लगबल्ली या गावात जावून कृष्णा नदीस मिळते .

अ . अग्रणी नदीचा इतिहास :-

द्वापार युगामध्ये अगस्ती मुनी ऋषी ऐनवडी गावाच्या हद्दीत अडसर वाडीच्या जवळ तामखडी भागात वास्तव्यास होते. अगस्ती मुनी ऋषींचे शिष्य जालिंद्रनाथ हे अगस्ती मुनी ऋषींच्या अंघोळीसाठी कराड येथून कृष्णा नदीचे पाणी घेऊन येत असत. एके दिवशी कराड मधून ही नदी या जालिंद्र नाथाच्या पाठीमागे नदी आली आणि अगस्ती मुनी ऋषींच्या निवासाच्या ठिकाणी लुप्त झाली. आणि एक झरा सुरू झाला. तेव्हापासून इथे अग्रणी नदीचा उगम झाला. अशी एक दंतकथा या नदी संदर्भात ऐकायला मिळते.

एकेकाळी बारमाही वाहणारी नदी गेल्या तीन चार दशकांमध्ये या भागांमध्ये असणारा सततच्या दुष्काळा मुळे आणि आजुबाजुच्या शेतीच्या अतिक्रमणामुळे लुप्त झाली होती. पण सण 2012 पासून "अग्रणी नदी खोरे पुनर्जीवन प्रकल्पा" अंतर्गत या नदीच्या पुनरुज्जीवन चे काम हाती घेण्यात आले आहे. 2018/19 पासून ही अग्रण नदी परत खळखळून वाहू लागली आहे.

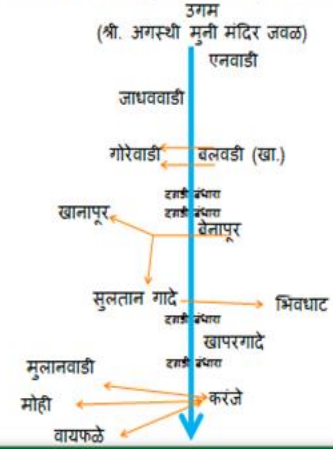
ब. नदी काठाची गावे :-

ऐणवाडी, गोरेवाडी, बलवडी (खा.), बेणापूर, सुलतानगादे, करंजे, वायफळे, सिद्धेवाडी, सावळज, वज्रचौडे, गव्हाण, मळणगाव, शिरढोण, मोरगाव, हिंणगाव, विठूरायाचीवाडी, अग्रण धुळगाव, लोणारवाडी .

अग्रणी नदीची माहिती & नदी काठावरील गावे . .

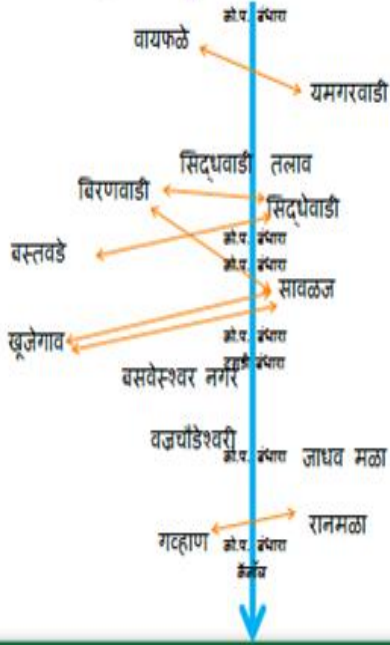
अ.क्र	क्षेत्र	लांबी (K.M.)
1	अग्रणी नदीची एकूण लांबी (महाराष्ट्र मध्ये 60 किमी : कर्नाटक 45 किमी)	105.00
सांगली जिल्हा		
2	खानापूर तालुक्यातील नदीची लांबी	20.00
3	तासगाव तालुक्यातील नदीची लांबी	17.00
4	कवठेमहांकाळ तालुक्यातील नदीची लांबी	23.00
सांगली जिल्ह्यातील एकूण लांबी		60.00

अग्रणी नदी:- तालुका खानापूर, जिल्हा सांगली

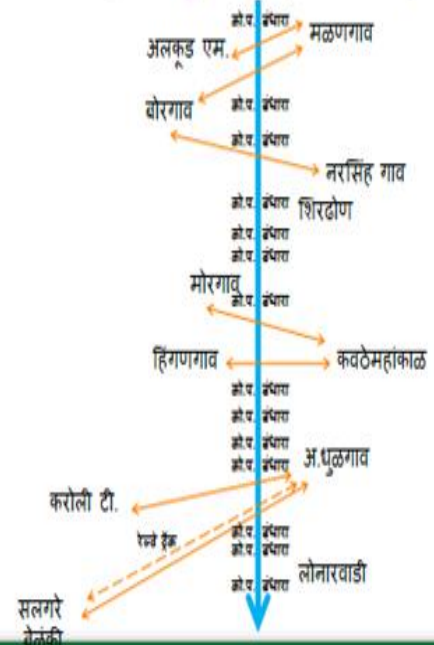

अग्रणी नदी:- तालुका तासगाव जिल्हा सांगली

अग्रणी नदी:- तालुका क.महाकाळ जिल्हा सांगली

ब. नदी खोऱ्यातील गावे :-

Ankale	Anjani	Deshing	Langarpeth	Hivare
Baj	Biranwadi	Dhalewadi	Lonarwadi	Karanje
Basargi	Dahiwadi	Dhulgaon	Malangaon	khanapur
Belunkhi	Dongarsoni	Garjewadi	Mghamwadi	Mohi
Billur	Gavhan	Haroli	Mhaisal(m)	Mulanwadi
Dafalapur	Jarandi	Hingangaon	Morgaon	Palashi
Dorli	Lokarewadi	Irali	Nangole	Posewadi
EKundi	Nagewadi	Jadhavwadi	Pimpalwadi	Shendgewadi
Girgyal	Savalaj	Jakhapur	Rampurwadi	Sultangade
Gugawad	Siddhewadi	Jaygavhan	Ranjani	Arag
Khilarwadi	Vajrachaude	Karalhetti	Sarati	Belanki
Khalati	Wadgaon	Karoli(t)	Shelkewadi	Chabukswarwadi
Khojanwadi	Waifale	Kerewadi	Shindewadi (H)	Dongarwadi
Kudnur	Yamgarwadi	Kharshing	Shirdhon	Janarawadi
Mirwad	Agalgaon	K-Mahankal	Thabadewadi'	Kadamwadi
Salmalgewadi	Aldud(S)	Kognoli	Vithurayachi Wadi	Khatav
Shindur	Alkud(M)	Kokale	Zurewadi	Laxmiwadi
Shinganapur	Arewadi	Kuchi	Balawadi(Kha)	Lingnur
Umarani	Banewadi	Kuktoli	Banapur	Salgare

Vajrawad	Bassappawadi	Kundlapur	Dhondgewadi	Santoshwadi
Yeldari	Borgaon	Landgewadi	Gorewadi	Shindewadi

2. अग्रणी नदी संवाद यात्रा :-

संवाद यात्रे मधून जनजागृती .

स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव

जल बिरादरी

महाराष्ट्र शासन

चला, जाणुया नदीला...

स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव
या निमित्ताने
'अग्रणी नदीची यात्रा'

पाणलोट क्षेत्र क्र.: के.आर.36,37,38,39,51,52,53
ता. खानापूर, तासगांव, कवठेमहांकाळ, जत आणि मिरज, जि. सांगली.

कलश पुजन अग्रण धुळगाव. दि. 15/10/2022

बलवडी खा. तालुका- खानापूर

बेणापूर. तालुका- खानापूर

प्रसार माध्यमातून जन जागृती .

मुबलक पाण्यासाठी अग्रणी स्वच्छ ठेवा आबासाहेब शिंदे : अग्रण धुळगावला 'चला जाणू या नदीला' उपक्रम

लोकमत न्यूज नेटवर्क
शिरडोण : अग्रणी व महांकली नदीचे पात्र मोठे व स्वच्छ झाल्यास जनतेस शुद्ध व पुरेसा पाणी मिळेल. त्यामुळे अग्रणी नदी काठी असलेल्या गावांनी नदी स्वच्छ ठेवण्याचे काम करावे, असे प्रतिपादन प्रा. डॉ. आबासाहेब शिंदे यांनी केले.

अग्रण धुळगाव (ता. कवठेमंकाळ) येथील अग्रणी नदी काठावर आयोजित 'चला जाणू या नदीला' या यात्रेस प्रारंभ करताना ते प्रमुख पाहुणे म्हणून बोलत होते.

शिंदे म्हणाले की, या यात्रेत नदीचे सध्याचे स्वरूप, नदीला मिळणारे ओढे, नाले, नदीवरील बंधारे, नदीपात्रात येऊन मिळणारे सांडपाण्याची गटार,

अग्रण धुळगाव (ता. कवठेमंकाळ) येथील अग्रणी नदीकाठावर आयोजित 'चला जाणू या नदीला' या यात्रेस प्रारंभ प्रा. डॉ. आबासाहेब शिंदे, सरपंच शारदा भोसले यांच्या हस्ते करण्यात आले.

नदीकाठावरील वृक्ष संपदा, जैवविविधता याचा अभ्यास करून, अहवाल तयार केला जाणार आहे.

या वेळी सरपंच शारदा भोसले, अंकुश नारायणकर, रमेश खंडागळे,

हेमंत खंडागळे, अंकुश नारायणकर, सागर पाटील, रमेश खंडागळे, हेमंत खंडागळे, सिद्धू भोसले, ज्ञानेश्वर भोसले, अर्जुन भोसले, बाळासाहेब गुरव, शहाजी भोसले उपस्थित होते.

Hello Sangli
Page No. 4 Oct 18, 2022
Powered by: erelego.com

अग्रणी व महांकली नदी पुनर्जीवनासाठी 'चला जाणू या नदीला' मोहिम

जनप्रवास | प्रतिनिधी

कवठेमंकाळ : उमापासून सागराला जाणून मिळत असताना नदीकाठावरील जमीन मुजलम सुफलम करीत मानवी जिवांचो तहान भागवित असलेल्या व जीवसृष्टीच्या प्राणीमात्रांना जीवदान देत असलेल्या नदीच्या जीवनाकडे काळजीपूर्वक पाहण्याची गरज आहे. ही गरज लक्षात घेऊन जलविरादरीने चला जाणू या नदीला ही मोहिम सक्ती घेतली आहे. अग्रणी व महांकली नदीचे पुनर्जीवन करण्यासाठी उठाव होणे आवश्यक आहे. विविध संकटानु नदीला वाचविण्यासाठी आता सार्वजनिक उठाव होण्याची गरज आहे.

कवठेमंकाळ तालुक्यातील मळगांवा पासून लोणारवाडीपर्यंत वाहणारी अग्रणी नदी, कोकळे परिसरातून वाहणारी महांकली नदी व घटनोद्रेपासून कवठेमंकाळ शहरापासून पुढे बहत जाणारी कर्मंडळू नदी या तीन नद्यांच्या अस्तित्वाची व स्वच्छता ठेवण्याची खरी गरज आहे. कवठेमंकाळ तालुक्यातील कर्मंडळू नदीच्या स्वच्छतेचे काम सध्या सुरू आहे. परंतु कवठेमंकाळ तालुक्यातील अग्रणी व

अग्रण धुळगाव येथे सरपंच शारदा भोसले यांच्या उपस्थितीत प्रा. डॉ. आबासाहेब शिंदे यांच्या हस्ते 'चला जाणू या नदीला' मोहिमेचा शुभारंभ करण्यात आला.

महांकली नदीकडे अद्यापही कोणी लक्ष दिलेले दिसत नाही.

अग्रणी नदीच्या काठावर मोठ्या प्रमाणात विहिरी आहेत. तसेच नदीच्या पात्रातही विहिरी आहेत. या विहिरींचा कचरा अग्रणी नदी पात्रात दिसून येत आहे. शासनाने नदीवर केलेल्या मानवी अतिक्रमणाची गांधीयाने दखल घेण्याची आवश्यकता आहे. मानवी

अतिक्रमणामुळे कवठेमंकाळ तालुक्यातील अग्रणी नदीचे पात्र एकदम अरुंद झाले असल्याचे चित्र सर्वत्र दिसत आहे. कवठेमंकाळ तालुक्यातील मळगांवा, बोरागाव, शिरडोण, मोरगाव, लिंगगांवा, बिदुरावाचीवाडी, अग्रण धुळगाव व लोणारवाडी गावच्या हद्दीतील अग्रणी नदीचे चित्र समजून घेण्याची आवश्यकता

आहे. कवठेमंकाळ तालुक्यातील सामाजिक कार्यकर्ते मंडळीनी या गांधी प्रकराकडे लक्ष देण्याची गरज आहे.

अग्रणी नदीच्या पात्रात असलेली ही जलपणी वनस्पती काही वर्षांपूर्वी लिंगगांवा येथील पयोद इंडस्ट्रीजचे संचालक देवानंद लोढे यांनी काढण्यासाठी प्रयत्न केले होते. मात्र कवठेमंकाळ तालुक्यातील मळगांवा पासून लोणारवाडी पर्यंत अग्रणी नदीवरील वनस्पती काढून नदी स्वच्छ करण्यासाठी कवठेमंकाळ तालुक्यातील अग्रणी नदीच्या काठावर असलेल्या गावाने काहीही उपाय किंवा प्रयत्न केले नाहीत. ही खरी शोकांतिका आहे. कवठेमंकाळ तालुक्यातील अग्रणी व महांकली नदीतील वाळूचा बेसुमार उपसा केला जात आहे. नदीच्या पात्रात मोठ मोठे खडे पडले आहेत. प्रशासनाने बेकायदेशीर वाळू उपसा बंदी करण्याची आजही मागणी केली जात आहे. तसेच नदीमध्ये सोडले जाणारे सांडपाणी हा महत्त्वाचा प्रश्न उपस्थित होत आहे. स्वच्छ व शुध्द पाणी मिळण्यासाठी प्रयत्न होणे आवश्यक आहे. कवठेमंकाळ

तालुक्यातील अग्रणी व महांकली नदीच्या पुनर्जीवनासाठी गावाने सहभाग घेणे महत्त्वाचे आहे. अग्रणी व महांकली नदीचे पुनर्जीवन करण्यासाठी सार्वजनिक उठाव होण्याची गरज अ आहे. अग्रणी व महांकली नदीचे पात्र स्वच्छ झाल्यास जनतेला शुध्द पाणी मिळेल असा विश्वास चारुता सागर प्रतिष्ठानचे संस्थापक अध्यक्ष व अभ्यासक प्रा. डॉ. आबासाहेब शिंदे यांनी यांनी अग्रण धुळगाव (ता. कवठेमंकाळ) येथील अग्रणी नदी काठावर आयोजित करण्यात आलेल्या चला जाणू या नदीला या यात्रेस प्रारंभ केला. अध्यक्षपदी अग्रण धुळगावच्या सरपंच शारदा भोसले, अंकुश नारायणकर, रमेश खंडागळे, हेमंत खंडागळे उपस्थित होते.

चला, जाणू या नदीला अशी एक यात्रा करण्याचे निश्चित करण्यात आली. या यात्रेमध्ये नदीची संपूर्ण परिक्रमा करून नदीचे सध्याचे स्वरूप, ठराविक अंतरावर नदीतील पाण्याची गुणवत्ता या सर्व गोष्टींचा अभ्यास करून अहवाल तयार केला जाणार आहे.

फुफ्फुसे काढली तर नद्या मरतील अन् माणसेही : राजेंद्रसिंह राणा

प्रश्न : वाळू उपशाचे सरकारचे धोरण योग्य आहे का?
उत्तर : नदीतून वाळू उपसा समर्थनीय नाहीच. पण तसे करण्यापूर्वी सरकारने नदीतील वाळू साठ्याचे मॉनिग करायला हवे. तेथील वाळू साठ्याचा अंदाज घ्यायला हवा. सरसकट उपशामुळे नद्यांचा श्वास कोडेल. शिवाय पाण्याचे प्रदूषणही वाढेल. वाळू म्हणजे नद्यांची फुफ्फुसे आहेत. ती काढली, तर नदी मरते. शिवाय माणसाचेही प्राण धोक्यात येतात. त्यामुळे वाळू उपशाचे धोरण विचारपूर्वक बनवावे. त्यात घाईगडबड अपेक्षित नाही. हल्ली धोरण आणि त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी यात ताळमेळ नसतो.
प्रश्न : नदीतील वाळू उपशावरील बंदीनंतर सर्वत्र कृत्रिम वाळूचा ट्रेण्ड

विशेष मुलाखत संतोष भिसे, सांगली

रुजला होता. तो मोडून पुन्हा वाळू उपसा किनाऱ्यात समर्थनीय आहे? त्याऐवजी धरणातील प्रचंड वाळू उपसा योग्य नव्हता का?
उत्तर : धरण किंवा नदीतून वाळू उपसा करण्यापूर्वी तेथील वाळू साठ्याचा अंदाज घ्यायला हवा. पाण्याच्या शुद्धीकरणासाठी किती वाळूची गरज आहे? याचाही अभ्यास करायला हवा. धरणातील वाळू उपसा तर आणखी धोकादायक वनेल. मॉनिग केल्याशिवाय कोठेही उपसा करणे योग्य होणार नाही.
प्रश्न : सरकारची जलयुक्त शिवार योजना कितीत फलदायी ठरेल?

सरकारचे वाळू उपशाचे धोरण, जलयुक्त शिवार योजना, नद्यांचे प्रदूषण आदी विषयांवर जलपुरुष डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांच्याशी 'लोकमत'ने संवाद साधला. सरकारी धोरणे, प्रदूषणाबाबत समाजाच्या जबाबदाऱ्या, जलयुक्त शिवार योजनेत मंत्र्यांच्या पलीची ठेकेदारी आदी मुद्द्यांवर त्यांनी सडेतोड भूमिका मांडली.

उत्तर : ही योजना वनविना ना सरकारला सल्ला दिला होता की, ती ठेकेदारांच्या ताब्यात देऊ नका. ग्रामपंचायतीसह स्थानिक संस्थांकडून कामे करून घ्या. त्यामुळे धर्पाचाराला थारा मिळणार नाही. झालाच, तर गावकरी त्यावर नियंत्रण ठेवतील. योजनेचा आराखडा तयार

करतानाच ती ठेकेदारीमुक्त असेल, असे निश्चित करण्यात आले होते. पण एका मंत्र्यांच्या पलीने योजनेत हस्तक्षेप केला. कंत्राटे घायला सुखात केली. तेव्हापासून योजनेची बदनामी सुरू झाली. योजनाही विघडली. मी तीनवेळा त्यांना भेटून समजावले. हे लोकांचे काम असून,

ठेकेदारांना देऊ नका, अशी किंती केली, पण त्या ऐकल्या नाहीत.
प्रश्न : राज्यात नद्यांची स्थिती सध्या काय आहे?
उत्तर : कृष्णा, पंचगंगासह सर्व नद्या अत्यवस्थ आहेत. अतिदक्षता विभागात आहेत. हे गेल्या २०-३० वर्षांत घडलेय, त्यामुळे त्यांना बरे

करण्यासाठी काही वर्षे जातीलच. नद्यांची प्रकृती बरी करण्यासाठीच 'चला, जागृता नदीला' उपक्रम सुरू आहे. पण सध्या सरकारी पातळीवर त्या दृष्टीने काही होताना दिसत नाही. नद्यांना हृदयविकार झालाय आणि त्यावर ब्युटी पार्लर किंवा दाताच्या डॉक्टरकडे उपचार सुरू आहेत. नद्यांचा आजार समजून त्यावर उपाय केले, तरच त्या बऱ्या होतील, असे माझे सरकारला आवानदन आहे.
प्रश्न : महापुराची समस्या दिवसेंदिवस वाढताना दिसते...
उत्तर : स्वातंत्र्य मिळाले, तेव्हा भारतात फक्त १ टक्का जमिनींवर महापूर यायचे. महाराष्ट्रात तर येतच नव्हते. गेल्या ७५ वर्षांत तब्बल ४० टक्के भूभाग महापुराखाली जातोय. जंगलतोडीमुळे पावसाचे पाणी

मातीसह नद्यांमध्ये येते. नद्यांत गाळ साचून पूर येताहेत. जेथे पाऊस पडतो, तेथेच ती मुरण्यासाठी प्रयत्न व्हावेत. नदीचे हे विज्ञान समजून घ्यायला हवे. पूर रोखायचा तर नदीला जाणून घ्यायला हवे.
प्रश्न : नदीतील वळणे काढून टाकण्याचा विचार सरकार करत आहे, हे योग्य आहे का?
उत्तर : नदीतील वळणे काढल्याने डोंड संभ्रूट्यात येतील. उत्तर प्रदेशात अमेठी येथे महापुराचे संकट कमी करण्यासाठी राजीव गांधी यानी नदीची वळणे हटविली, ती सरळ केली. पण त्यामुळे पाणी थेट पुढे वाहून गेले. नदीत मुरलेच नाही. त्यामुळे वळणे काढू नका. तिला नैसर्गिकरित्याच वाहू दे. तिचे स्वातंत्र्य हिरावून घेऊ नका.

नदी प्रदूषण, अतिक्रमणमुक्तीसाठी संघर्ष करणार पूर, दुष्काळमुक्त कार्यशाळेत निर्धार : प्रतिनिधी अहवाल देणार

सांगली : पुढारी वृत्तसेवा

प्रतिनिधींनी नदीचा अभ्यास करून अतिक्रमण, प्रदूषणाचा अहवाल सादर करण्याचा निर्णय पूर आणि दुष्काळमुक्त महाराष्ट्र कार्यशाळेत घेण्यात आला. अध्यक्षस्थानी जलतज्ज्ञ डॉ. राजेंद्रसिंह राणा होते.

चला, जाणूया नदीला या अभियानांतर्गत येथील वालचंद महाविद्यालयात पूर व दुष्काळमुक्त कार्यशाळेचे आयोजन केले होते. कार्यशाळेचा सोमवारी समारोप झाला. कार्यशाळेत निसर्गप्रेमी, पर्यावरणप्रेमी, जलतज्ज्ञ सहभागी झाले होते.

यावेळी प्रत्येक नदीसाठी नियुक्त केलेल्या प्रतिनिधींनी आपआपल्या परिसरातील नदीचा अभ्यास करावा. नदीमध्ये होत असलेले प्रदूषण, अतिक्रमण, पाण्याचा खोत, पाणीसाठा याचा अभ्यास करून जलविरादरीला अहवाल शिफारसीसह करावा, असा ठराव घेण्यात आला.

नदीतील प्रदूषण, अतिक्रमण

सांगली : कार्यशाळेच्या समारोपप्रसंगी निर्धार व्यक्त करताना प्रतिनिधी. यावेळी जलतज्ज्ञ डॉ. राजेंद्रसिंह राणा, डॉ. रवींद्र होरा, विजय दिवाण, प्रकाश पाटील, उदय गायकवाड, प्रदीप वायचळ आदी.

रोखण्यासाठी प्रथम संघटना प्रयत्न करणार आहेत. ते अशक्य असल्यास ते शासनाने करावे यासाठी संघर्ष करण्याचा निर्णय यावेळी घेण्यात आला.

यावेळी डॉ. राणा म्हणाले, महापूर आणि प्रदूषणमुक्त नदी आपण जेव्हा करू तेव्हाच खऱ्या अर्थाने नदीचे पुनरुज्जीवन झाले, असे समजावे. आज नदीला अतिक्रमण आणि प्रदूषणमुक्त करण्याची मोठी जबाबदार आपल्यावर

आली आहे. भावी पिढीसाठी नव्हे तर आपल्यासाठी येणारा धोका टाळला पाहिजे. यावेळी संपत पवार यांनी अग्रणी पुनरुज्जीवन कसे करण्यात आले, याची माहिती दिली. कार्यशाळेत निवृत्त अभियंता प्रदीप वायचळ, प्रकाश पाटील, उदय गायकवाड यांनी मनोगत व्यक्त केले. यावेळी डॉ. रवींद्र व्होरा, नरेंद्र चुग, अंकुश नारायणकर, मनोज पाटील उपस्थित होते.

डॉ. राजेंद्रसिंह राणा : 'चला जाणूया नदीला' अभियानाचा आढावा प्रदूषणमुक्तीचा आराखडा लवकर करा

सांगली, ता. १२ : "चला जाणूया नदीला अभियानामध्ये राज्य शासनाने चांगली भूमिका घेतली आहे. अमृतवाहिनी करण्यासाठी नदीचा नेमका आजार काय आहे, कोणत्या कारणामुळे प्रदूषण होते, यासाठी संबंधित यंत्रणांनी कृती आराखडा तयार करावा," असे आवाहन अभियानाच्या राज्यस्तरीय समितीचे विशेष निर्मात्रित सदस्य डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांनी आज केले.

स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवांतर्गत 'चला जाणूया नदीला' अभियानाच्या अनुषंगाने जिल्हाधिकारी कार्यालयात बैठक झाली. अपर जिल्हाधिकारी डॉ. स्वाती देशमुख, निवासी उपजिल्हाधिकारी विजयसिंह पाटील, उपजिल्हाधिकारी दीपक शिंदे, सहायक उपवनसंरक्षक अजित साजगे, पाटबंधारे विभागाच्या कार्यकारी अभियंता ज्योती

सांगली : 'चला जाणूया नदीला' अभियानाचा आढावा घेताना डॉ. राजेंद्रसिंह राणा. समवेत डॉ. स्वाती देशमुख, विजयसिंह पाटील आदी.

देवकर, महाराष्ट्र राज्य जल विरादरीचे अध्यक्ष नरेंद्र चुग यांच्यासह जिल्हा व तालुकास्तरीय यंत्रणांचे प्रमुख अधिकारी व अभियानाच्या समितीचे सदस्य आणि नदी समन्वयक उपस्थित होते.

डॉ. राणा म्हणाले, "स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त राबविण्यात येत असलेल्या चला जाणूया नदीला अभियानास राज्य शासनाने प्राधान्य

दिले आहे. सरकार या महत्वाकांक्षी उपक्रमाकडे अत्यंत गांभीर्याने पाहत आहे. आता यंत्रणांनी झोकून देऊन काम करावे. नदीला आईची उम्मा दिलेली आहे, मात्र तिच्याशी व्यवहार चुकीच्या पद्धतीने करतो आहोत. ही परिस्थिती बदलण्यासाठी गावपातळीवर जनजागृती करून गावकऱ्यांचा सहभाग घेतला पाहिजे. जिल्हातील अग्रणी नदीचे

काम उकृष्ट होत आहे. या कामासाठी केंद्र सरकारने पुरस्कार देऊन यामध्ये काम करणाऱ्यांचा उत्साह वाढविला आहे." डॉ. स्वाती देशमुख म्हणाल्या, "चला जाणूया नदीला अभियानात लोकसहभाग वाढवून जिल्ह्यात अभियान यशस्वी करण्यासाठी सर्व यंत्रणांच्या अधिकाऱ्यांनी झोकून देऊन काम करावे."

श्री. चुग म्हणाले, "जलसाक्षरतेच्या अभावामुळे नद्या प्रदूषित झाल्या. गावपातळीवर जागृती करून या अभियानाच्या माध्यमातून नद्या अमृतवाहिनी करूया."

अभियानात जन्मसहभाग घ्यावा, नदीच्या समस्या समजून घेऊन उपाय सुचवावेत, यासाठी प्रत्येक नदीची यात्रा करावी. या अभियानाची सुरवात १३ जूनपासून करावी, अशा सूचना उपजिल्हाधिकारी दीपक शिंदे यांनी केल्या. अभियानामध्ये जिल्हातील अग्रणी, येरळा, माणगंगा, कृष्णा, तिळगंगा, महाकाली आणि कोरडा या सात नद्यांचा समावेश आहे. यासाठी नदीनिहाय केंद्रस्थ अधिकारी, नदी समन्वयक यांची नियुक्ती करण्यात आल्याचे बैठकीत सांगण्यात आले. नदी समन्वयकांनी मनोगत केले.

नद्या अमृत वाहिन्या करणे प्रत्येकाची जबाबदारी

चला जाणूया नदीला अभियान यशस्वी करण्यासाठी डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांचे आवाहन

कवठेमहाकाळ, दि. १३ (प्रतिनिधी) चला जाणूया नदीला अभियानामध्ये राज्य शासनाने चांगली भूमिका घेतली आहे. या अभियानाच्या माध्यमातून नद्या अमृत वाहिन्या करण्यासाठी प्रत्येकाने आपली जबाबदारी पार पाडूया व अभियान यशस्वी करूया असे आवाहन चला जाणूया नदीला या अभियानाच्या राज्यस्तरीय समितीचे विशेष निमंत्रित सदस्य डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांनी केले.

स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सव अंतर्गत चला जाणूया नदीला या अभियानाच्या अनुषंगाने जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या जिल्हा नियोजन समितीच्या सभागृहात चला जाणूया नदीला या अभियानाच्या राज्यस्तरीय समितीचे विशेष निमंत्रित सदस्य डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आठवा बैठक संपन्न झाली. बैठकीस उपस्थित जिल्हाधिकारी डॉ. स्वाती देशमुख, निवासी उपजिल्हाधिकारी विजयसिंह पाटील, उपजिल्हाधिकारी दीपक शिंदे, सहायक उपचयनसंरक्षक अजित साजने, पाटबंधारे विभागाच्या कार्यकारी अभियंता

ज्योती देवकन, महापौर राज्य जल विरादरीचे अध्यक्ष नरेंद्र चुग यांच्यासह जिल्हास्तरीय व तालुकास्तरीय यंत्रणांचे प्रमुख अधिकारी व चला जाणूया नदीला अभियानाच्या राज्यस्तरीय समितीचे सदस्य व नदी समन्वयक उपस्थित होते.

डॉ. राणा म्हणाले, स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सव निमित्त राबविण्यात येत असलेल्या चला जाणूया नदीला अभियानास राज्य शासनाने प्राधान्य दिले आहे. राज्य सरकार या महत्वाकांक्षी उपक्रमाकडे अत्यंत गांभीर्याने पाहत आहे व अभियानाच्या यशस्वीतेसाठी यंत्रणांनी स्वतःला झोकून देऊन काम करावे, अशी अपेक्षा त्यांनी व्यक्त केली.

नदी अमृत वाहिनी करण्यासाठी नदीचा नेमका आस्वाद काय आहे, कोणत्या कारणांमुळे प्रदूषण होते, यासाठी संबंधित यंत्रणांनी कुठी आराखडा तयार करावा.

नदीला आपण आईची उपमा दिलेली आहे मात्र तिच्याशी व्यवहार चुकीच्या पद्धतीने करता आहतो, ही परिस्थिती बदलण्यासाठी गाव पातळीवर जनजागृती करून नदी अमृत वाहिनी करण्यासाठी गावकऱ्यांचा सहभाग घेतला पाहिजे अशी अपेक्षा डॉ. राणा यांनी व्यक्त केली.

नदी रचवू व अमृत वाहिनी करण्यासाठी जिल्हातील अखरी नदीचे काम उत्कृष्ट होत आहे. या कामासाठी केंद्र सरकारने पुरस्कार देऊन यामध्ये काम करणाऱ्यांचा

उत्साह वाढविला आहे. अग्रणी नदी रचवू व अमृत वाहिनी काम करणाऱ्या टीमचे त्यांनी अभिनंदन केले.

चला जाणूया नदीला अभियानात लोक सहभाग वाढवून जिल्हात अभियान यशस्वी करण्यासाठी सर्व यंत्रणांच्या अधिकार्यांनी झोकून देऊन काम करावे, अशा सूचना उपजिल्हाधिकारी डॉ. स्वाती देशमुख यांनी दिल्या. अभियानातील एक सैनिक म्हणून शासकीय अधिकार्यांनी अभियानासंदर्भात निश्चित केलेल्या वेळापत्रकानुसार काम करावे, जनजागृतीसाठी विविध उपक्रम हाती घ्यावेत असेही त्या म्हणाल्या.

नदीला अभियानासंदर्भात माहिती दिली. राज्यत या अभियानास हासन स्तरावरून चालला प्रतिसाद मिळत असल्याचे त्यांनी सांगितले. ते म्हणाले, जल साक्षरतेच्या उपायाने नद्या प्रदूषित झाल्या आहेत. गाव पातळीवर धाबाबत जनजागृती करून या अभियानाच्या माध्यमातून नद्या अमृत वाहिन्या करूया, असे त्यांनी आवाहन केले.

चला जाणूया नदीला या अभियानात जन सहभाग घ्यावा, नदीच्या समस्या समजून घेऊन उपाय सुचवावेत यासाठी प्रत्येक नदीची यात्रा करावी. या अभियानाचा हूनारंभ १३ जूनपासून करावा, अशा सूचना उपजिल्हाधिकारी दीपक शिंदे यांनी

दिल्या. तसेच चला जाणूया या अभियानामध्ये सांगली जिल्ह्यात उत्कृष्ट काम केले जाई असा विश्वास दिला.

चला जाणूया या अभियानामध्ये जिल्हातील अग्रणी, येरळा, माणगांग, कुशा, लोळगांग, महाकाली आणि कोरडा या सात नद्यांचा समावेश असून यासाठी नदीनिहाय केंद्रस्थ अधिकारी व नदी समन्वयक यांची नियुक्ती करण्यात आली असल्याचे बैठकीत सांगण्यात आले. बैठकीत नदी समन्वयक यांनी म्हांगत व्यक्त करून अभियानाच्या यशस्वीतेसाठी आवश्यक सूचना केल्या.

या बैठकीत चला जाणूया नदीला या अभियानाचे राज्यस्तरीय समितीचे अशासकीय सदस्य नरेंद्र चुग, डॉ. सुमित पांडे, समाकांत कुलकर्णी, सुमित रहाणे, डॉ. रविंद्र खोरे, अंकुश नारायणकर, सागर पाटील, जयई सुलकर्णी, प्रकाश पाटील, वैजनाथ घोंगडे, राजेंद्र सरदे, उदय गावकवाडे, सर्व शासकीय अधिकारी व जल विरादरी ची संपूर्ण टीम उपस्थित होते.

'चला जाणूया नदीला' साठी मळणगांव येथे बैठक

जनप्रवास । प्रतिनिधी

कवठेमहाकाळ : जल, विरादरी संस्थेच्या वतीने कवठेमहाकाळ मळणगांव येथे चला जाऊया नदीला या अभियाना अंतर्गत बैठक घेण्यात आली आहे.

स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवा निमित्त सुरू असणाऱ्या चला जाऊया नदीला या अभियानाच्या अंतर्गत अग्रणी नदीचा अभ्यास करण्यासाठी नदी यात्रेचा प्रारंभ बलवडी (ता. खानापूर) येथून करण्यात आला.

या नदी यात्रेदरम्यान काठावर असणाऱ्या बलवडी, बेनापूर, सुलतानगादे, खापरगादे, करंजे, वायफळे, विरणवाडी, सिद्धेवाडी, सावळज, वज्रचौडे, मळणगाव, शिरढोण, मोरगाव, विठुरायाचीवाडी, अग्रण धुळगाव, हिंगणगाव, लोणारवाडी या गावातील

चला जाणूया नदीला या अभियान अंतर्गत कवठेमहाकाळ तालुक्यातील मळणगांव येथे बैठक घेण्यात आली .)

ग्रामपंचायतीमध्ये गाव बैठका घेऊन लोकांना या अभियानासंदर्भात माहिती देण्यात आली. तसेच लोकांच्या पाण्याविषयीच्या समस्या जाणून घेतल्या.

नदीला येऊन मिळणारे गावातील सांडपाणी तसेच नदीवर

झालेली वेगवेगळ्या प्रकारचे अतिक्रमणे यांची नोंद या यात्रे दरम्यान करण्यात आली. या यात्रेदरम्यान अग्रणी नदीची उगमापासून ते संगमापर्यंत यात्रा पूर्ण केली आहे. आता या नदीला अमृतवाहिनी करण्यासाठी

कोणकोणत्या बाबी करणे आवश्यक आहे. या संदर्भात सविस्तर अहवाल तयार केला जाणार असल्याची माहिती जलसंपदा विभागाचे सहाय्यक अभियंता त्रविण होनमाने यांनी दिली.

या अग्रणी नदी यात्रेमध्ये जल विरादरीचे अग्रणी नदी समन्वयक नरेंद्र चुग, पत्रकार डॉ. आबासाहेब शिंदे, अंकुश नारायणकर, सागर पाटील, बालाजी चव्हाण, आकाश डेरे, गोपिनाथ सुर्यवंशी, विश्वास निकम, तसेच जलसंपदा विभागातून साह. अभियंता प्रमोद होनमाने, साह. अभियंता मनोजकुमार कर्णाळे, सनी होवाळे, माधुरी कोळी, रंजित पाटील, शब्बीर तांबोळी, निवास लाटणे तसेच सर्व अधिकारी वर्ग व नदी काठावरील गावाचे ग्रामस्थ मोठ्या संख्येने या यात्रेमध्ये सामील झाले होते.

राज्यातील ७५ नद्यांचा समावेश : गांधी जयंतीपासून 'चला, जाणूया नदीला' महोत्सव अग्रणी, महांकाली, येरळा नद्या होणार आता अमृतवाहिनी

लोकमत न्यूज नेटवर्क
सांगली : स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त शासन आणि स्वयंसेवी संस्थांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्यात 'चला, जाणूया नदीला' महोत्सव साजरा होणार आहे. गांधी जयंतीपासून सुरुवात होईल. याद्वारे राज्यभरातील ७५ नद्यांना अमृत वाहिनी बनविण्याचा प्रयत्न केला जाणार आहे. सांगली जिल्ह्यातील अग्रणी, महांकाली आणि येरळा नद्यांचा त्यात समावेश आहे.
बुधवारी मंत्रालयात वन आणि सांस्कृतिक कार्यमंत्री सुधीर मुनगंटीवार, जलतज्ज्ञ डॉ. राजेंद्र सिंह

तिन्ही नद्या होणार बारमाही वाहत्या

नदी महोत्सवात अग्रणी, येरळा व महांकाली यांचाही समावेश आहे. यातील अग्रणी नदीचे पुनरुज्जीवन जलबिरादरीने केले आहे. तिला मॉडेल स्वरूपात समोर ठेवून काम केले जाणार आहे. तीनही नद्या बारमाही वाहत्या केल्या जातील, येत्या ऑक्टोबरअखेर किंवा नोव्हेंबरमध्ये या नद्यांवर महोत्सव साजरा होणार आहे.

यांच्या उपस्थितीत झालेल्या बैठकीत नदी महोत्सवाचा निर्णय झाला. पहिल्या टप्प्यात २६ जानेवारी २०२३ पर्यंत ७५ नद्यांची यात्रा काढण्यात येईल. नदीच्या सद्यस्थितीची माहिती

संकलित केली जाईल. त्यांच्या पुनरुज्जीवनाचा आराखडा तयार केला जाईल. नदीसंबंधी काम करणाऱ्या व्यक्ती व स्वयंसेवी संस्थांना सहभागी करून घेतले जाणार आहे. नद्या

प्रदूषणविरहित आणि बारमाही वाहत्या बनविण्यासाठी आराखडा तयार केला जाणार आहे. प्रत्येक नदीच्या ठिकाणी किमान १०० ते १५० संवर्धक, अभ्यासक एकत्र येतील. नद्यांची प्रदूषण

स्थिती, वाळू उपसा, अतिक्रमणे, सोडले जाणारे सांडपाणी, पूल व अन्य बांधकामे याच्या नोंदी घेतल्या जातील. नदीचे मूळ जलस्रोत, पुनरुज्जीवनासाठी राबविता येणारे उपक्रम यांचे आराखडे तयार केले जातील. गावकऱ्यांना सहभागासाठी उद्युक्त केले जाईल. आजवर पुनरुज्जीवीत केलेल्या नद्यांना मॉडेल स्वरूपात समोर ठेवले जाईल. त्यासाठी प्रयत्न केलेले कार्यकर्ते व संस्थांची मदत घेतली जाईल. अहवाल शासनासमोर मांडला जाईल. त्यानंतर शासनाकडून पुनरुज्जीवनासाठी निधी मिळण्याची अपेक्षा आहे.

जन्ममत

सर्वसामान्यांचे

संपादक : महादेव नरेंद्र - फोन: २२२३३४२९७०
सोलापूर, उस्मानाबाद, कोल्हापूर, सांगली, सातारा, पुणे, लातूर

दैनिक सोलापूर e-mail - dainikjanmat@gmail.com

बुधवार २८ जून २०२३

वर्ष ६४

अंक ०३

पृष्ठे ८

किंमत ४ रुपये

शिक्षकांची निवडणूक ड्युटी रद्द करा

शिक्षक संघटनांचा सरकारला इशारा

गुड.टी.डी.आ. (पुणेकर) संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली. यावेळी शिक्षकांच्या संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली. यावेळी शिक्षकांच्या संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली.

गुड.टी.डी.आ. (पुणेकर) संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली. यावेळी शिक्षकांच्या संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली.

गुड.टी.डी.आ. (पुणेकर) संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली. यावेळी शिक्षकांच्या संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली.

गुड.टी.डी.आ. (पुणेकर) संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली. यावेळी शिक्षकांच्या संघटनांच्या संयुक्त बैठकीत शिक्षकांच्या निवडणुकीबाबतची चर्चा करण्यात आली.

चला जाणूया नदीला अभियाना अंतर्गत सुरु असणाऱ्या अग्रणी नदी यात्रेची सांगता

कवठेमहाकाळ, दि. २७ (प्रतिनिधी) - स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवा निमित्त सुरु असणाऱ्या चला जाणूया नदीला या अभियानाच्या अंतर्गत अग्रणी नदीचा अभ्यास करण्यासाठी नदी यात्रेचा प्रारंभ बलवडी ता. खानापूर येथून करण्यात आला. या नदी यात्रेत दरम्यान काठावर असणाऱ्या बलवडी, बेनापुर, सुलतानगादे, खापरगादे, करंजे, वायफळे, बिरणवाडी, सिद्धेवाडी, सावळज, वज्रचौडे, मळणगाव, शिरडोण, मोरगाव, विठुरायाचीवाडी, अग्रण घुळगाव, हिंगणगाव आणि या नदीवरील शेवटचे गाव म्हणजेच लोणारवाडी या गावातील ग्रामपंचायती मध्ये गाव बैठका घेऊन लोकांना या अभियाना संदर्भात माहिती देण्यात आली. तसेच लोकांच्या पाण्या विषयीच्या समस्या जाणून घेतल्या. या नदीला येऊन मिळणारे

गावातील सांडपाणी तसेच नदीवर झालेले वेगवेगळ्या प्रकारचे अतिक्रमणे यांची नोंद या यात्रेदरम्यान करण्यात आली. या यात्रेदरम्यान अग्रणी नदीची उगमापासून ते संगमा पर्यंत यात्रा पुर्ण केली आहे. आता या नदीला अमृतवाहिनी करण्यासाठी कोणकोणत्या बाबी करणे आवश्यक आहे या संदर्भात विभागाचे सहाय्यक अभियंता प्रविण होनमाने यांनी दिली. या अग्रणी नदी यात्रे मधे जल

बिरादरीचे अग्रणी नदी समन्वयक नरेंद्र चुग, पत्रकार डॉ.आबासाहेब शिंदे, अंकुश नारायणकर, सागर पाटील, बालाजी चव्हाण, आकाश डेरे, गोपिनाथ सुर्यवंशी, विश्वास निकम, तसेच जलसंपदा विभागातून साह. अभियंता प्रमोद होनमाने, साह. अभियंता मनोजकुमार कर्णाळे, सनी होवाळे, माधुरी कोळी, रंजित पाटील, शब्बीर तांबोळी, निवास लाटणे तसेच सर्व अधिकारी वर्ग व नदी काठावरील गावाचे ग्रामस्थ मोठ्या संख्येने या यात्रेमध्ये सामील झाले होते.

अग्रणी नदी यात्रेची सांगता

बलवडी ते लोणारवाडी ४५ कि.मी.अग्रणी काठावर अभ्यास

केसरी वृत्तसेवा

क व ठ े म हा ं क ा ळ
: स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त सुरु असणाऱ्या 'चला जाणुया नदीला' या अभियानाच्या अंतर्गत अग्रणी नदीचा अभ्यास करण्यासाठी नदी यात्रेचा प्रारंभ बलवडी (ता. खानापूर) येथून करण्यात आला, या यात्रेची नुकतीच लोणारवाडीत सांगता करण्यात आली.

या नदी यात्रेत दरम्यान काठावर असणाऱ्या बलवडी, बेनापुर, मळणगाव, सुलतानगादे, खापरगादे, करंजे, वायफळे, बिरणवाडी, सिद्धेवाडी, सावळज, वज्रचौडे, मळणगाव, शिरदोण, मोरगाव, विठुरायाचीवाडी, अग्रण धुळगाव, हिंगणगाव आणि या

चला जाणुया नदीला या अभियानाच्या अंतर्गत अग्रणी नदीचा अभ्यास करण्यासाठी मळणगावमध्ये जागृती करण्यात आली.

नदीवरील शेवटचे गाव म्हणजेच लोणारवाडी या गावातील ग्रामपंचायतीमध्ये गाव बैठका घेऊन लोकांना या अभियाना संदर्भात माहिती देण्यात आली. तसेच लोकांच्या पाण्या विषयीच्या समस्या जाणून घेतल्या.

या नदीला येऊन मिळणारे

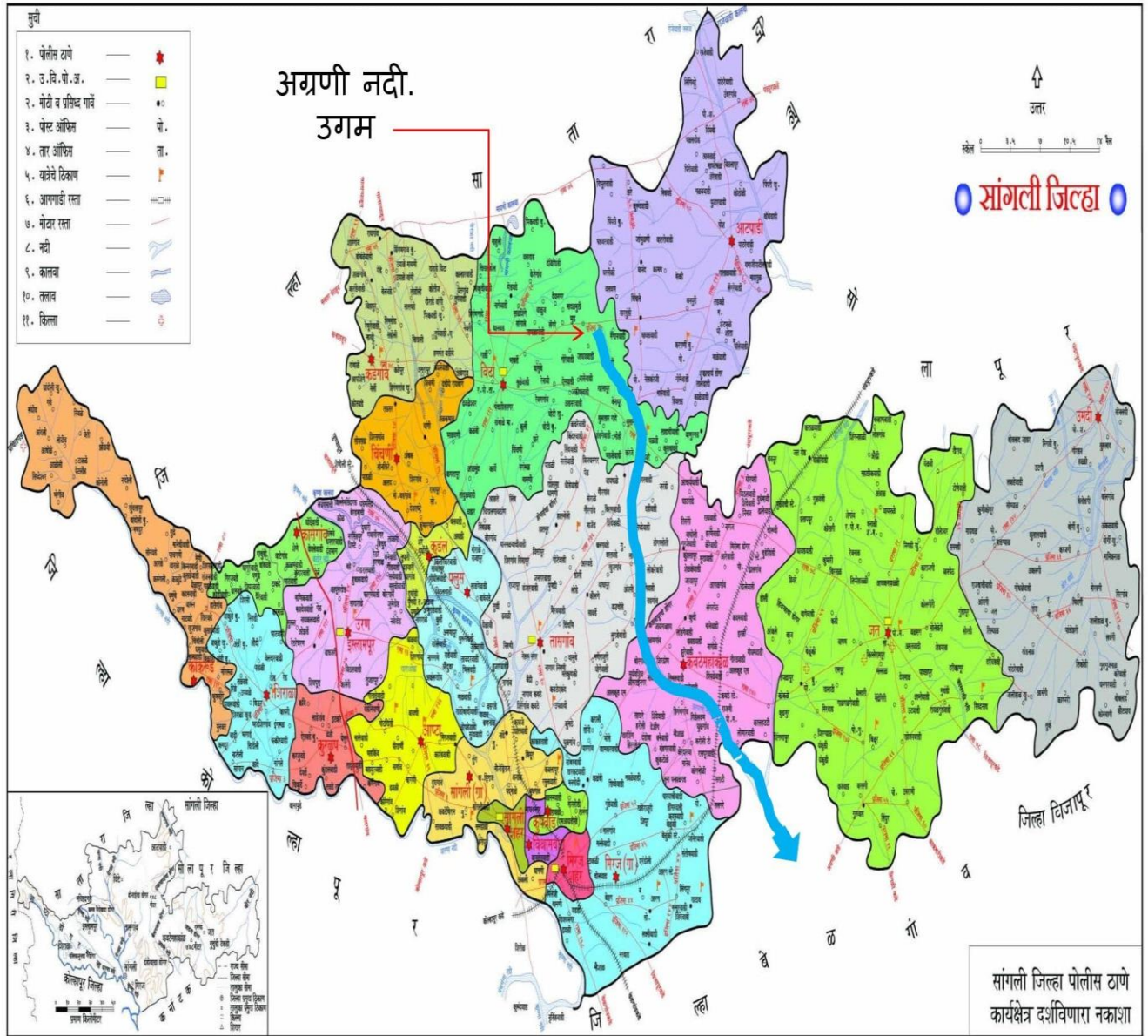
गावातील सांडपाणी तसेच नदीवर झालेले वेगवेगळ्या प्रकारचे अतिक्रमणे यांची नोंद या यात्रेदरम्यान करण्यात आली. या यात्रेदरम्यान अग्रणी नदीची उगमापासून ते संगमा पर्यंत यात्रा पुर्ण केली आहे. आता या नदीला अमृतवाहिनी करण्यासाठी

कोणकोणत्या बाबीकरणे आवश्यक आहे. या संदर्भामध्ये सविस्तर अहवाल तयार केला जाणार असल्याची माहिती जलसंपदा विभागाचे सहाय्यक अभियंता प्रविण होनमाने यांनी दिली. या अग्रणी नदी यात्रेमध्ये जल बिरादरीचे अग्रणी नदी समन्वयक नरेंद्र चुग, डॉ.आबासाहेब शिंदे, अंकुश नारायणकर, सागर पाटील, बालाजी चव्हाण, आकाश डेरे, विश्वास निकम, तसेच जलसंपदा विभागातून साह. अभियंता प्रमोद होनमाने, मनोजकुमार कर्णाळे, सनी होवाळे, माधुरी कोळी, रंजित पाटील, शब्बीर तांबोळी, निवास लाटणे तसेच नदी काठावरील ग्रामस्थ या यात्रेमध्ये सामील झाले होते.

3. नकाशे :-

१. सांगली जिल्हा नकाशा

२. अग्रणी नदीखोरे नकाशा :-

अग्रणी नदी खोरे Agrani River Basin

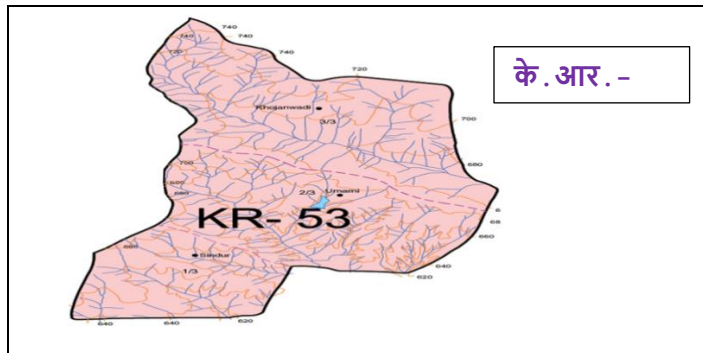
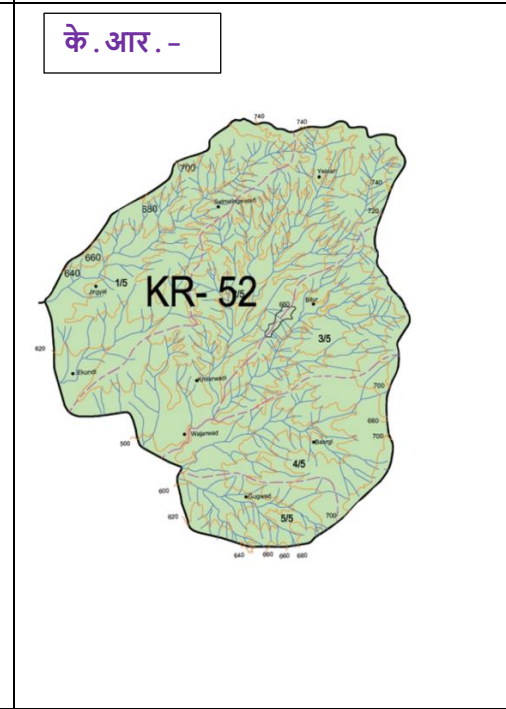
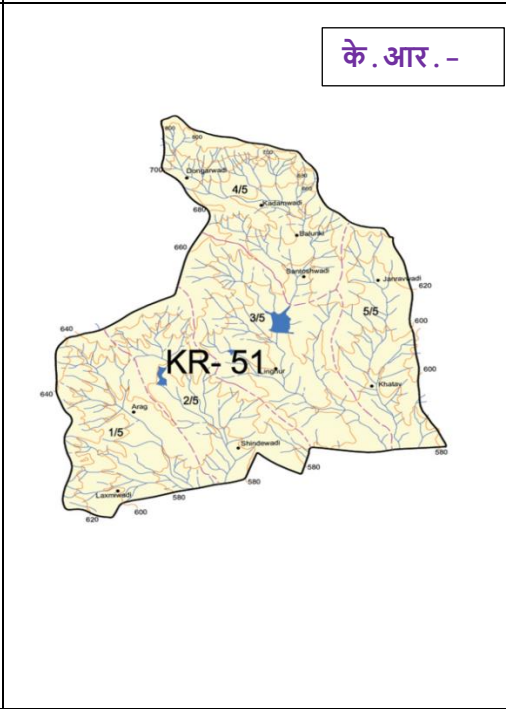
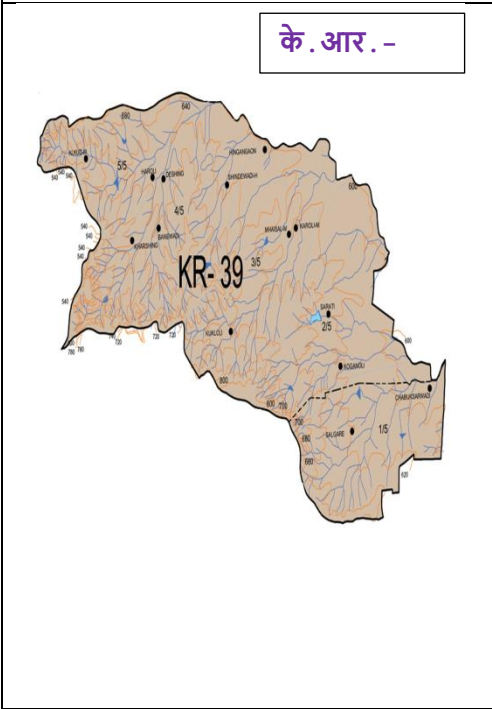
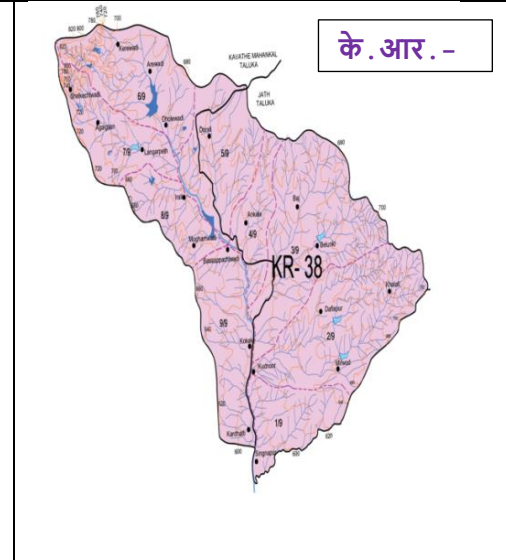
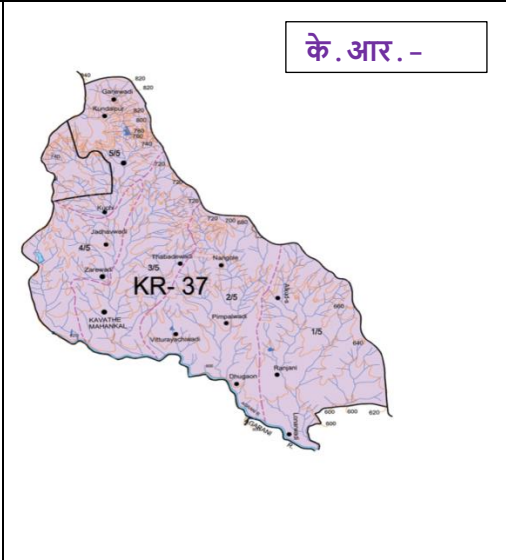

INDEX	
1. CONTOUR	----- 000
2. RIVER, STREAM	~~~~~
3. VILLAGE LOCATION	●
4. TALUKA BOUNDARY	---
5. MINI W.S. NO.	----- 1/1
6. MINI W.S. BOUNDARY	-----

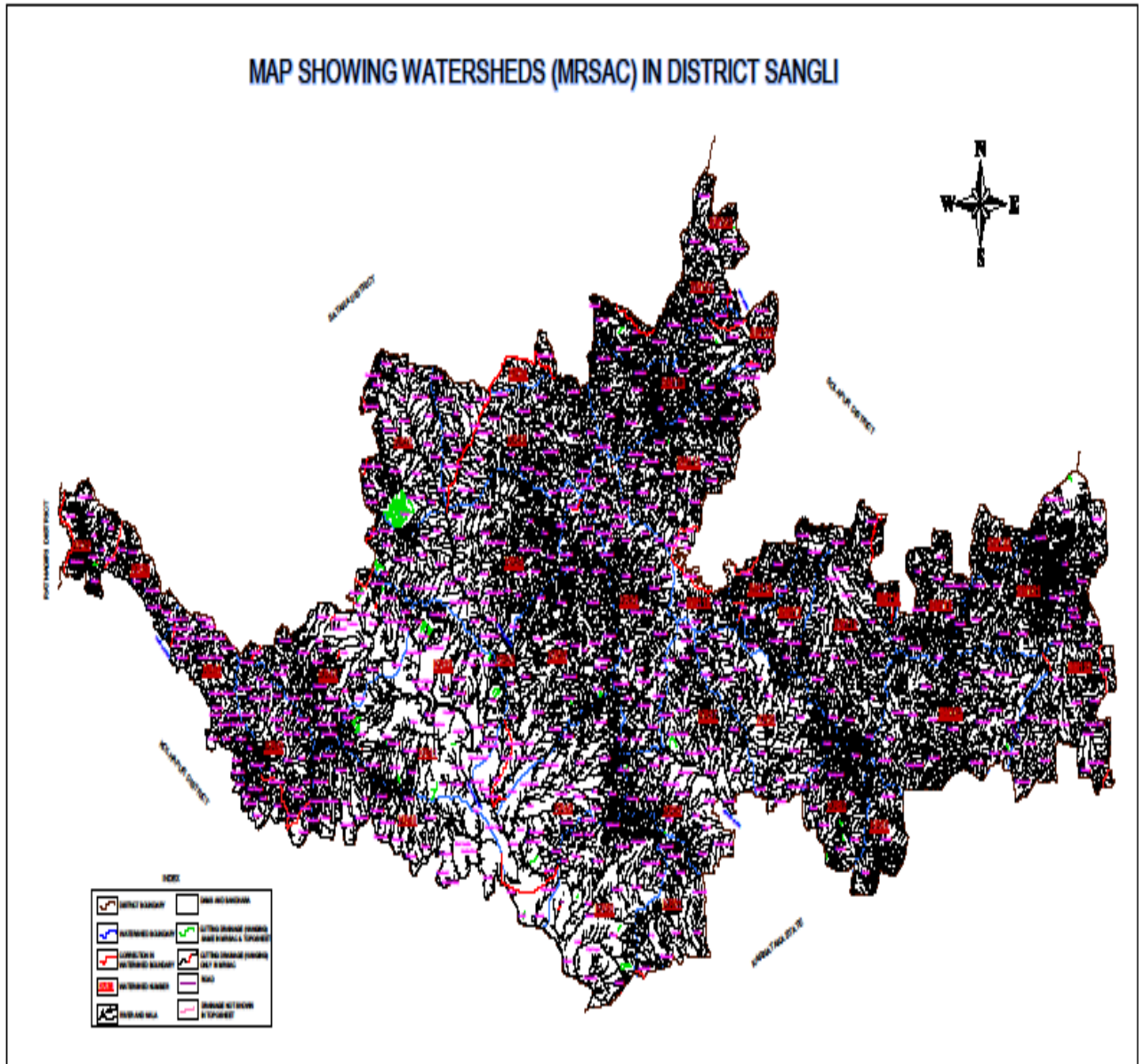

३. पाणलोट क्षेत्र नकाशे :- (के.आर. 36,37,38,39,51,52,53)

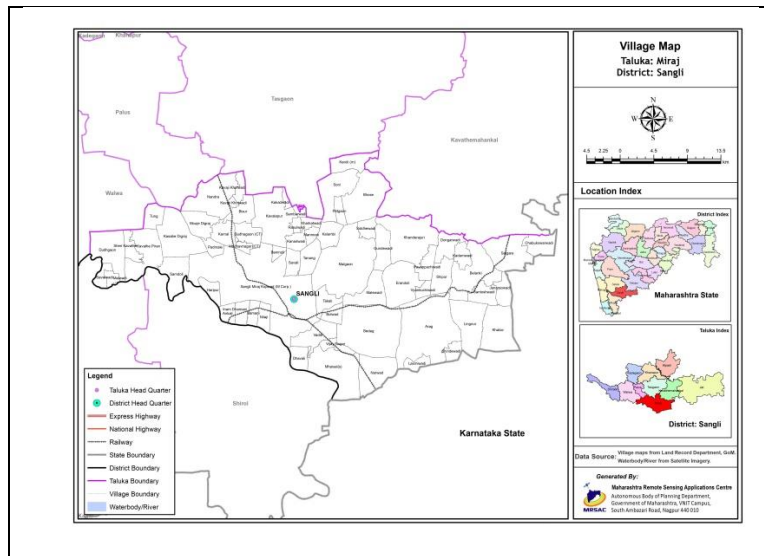
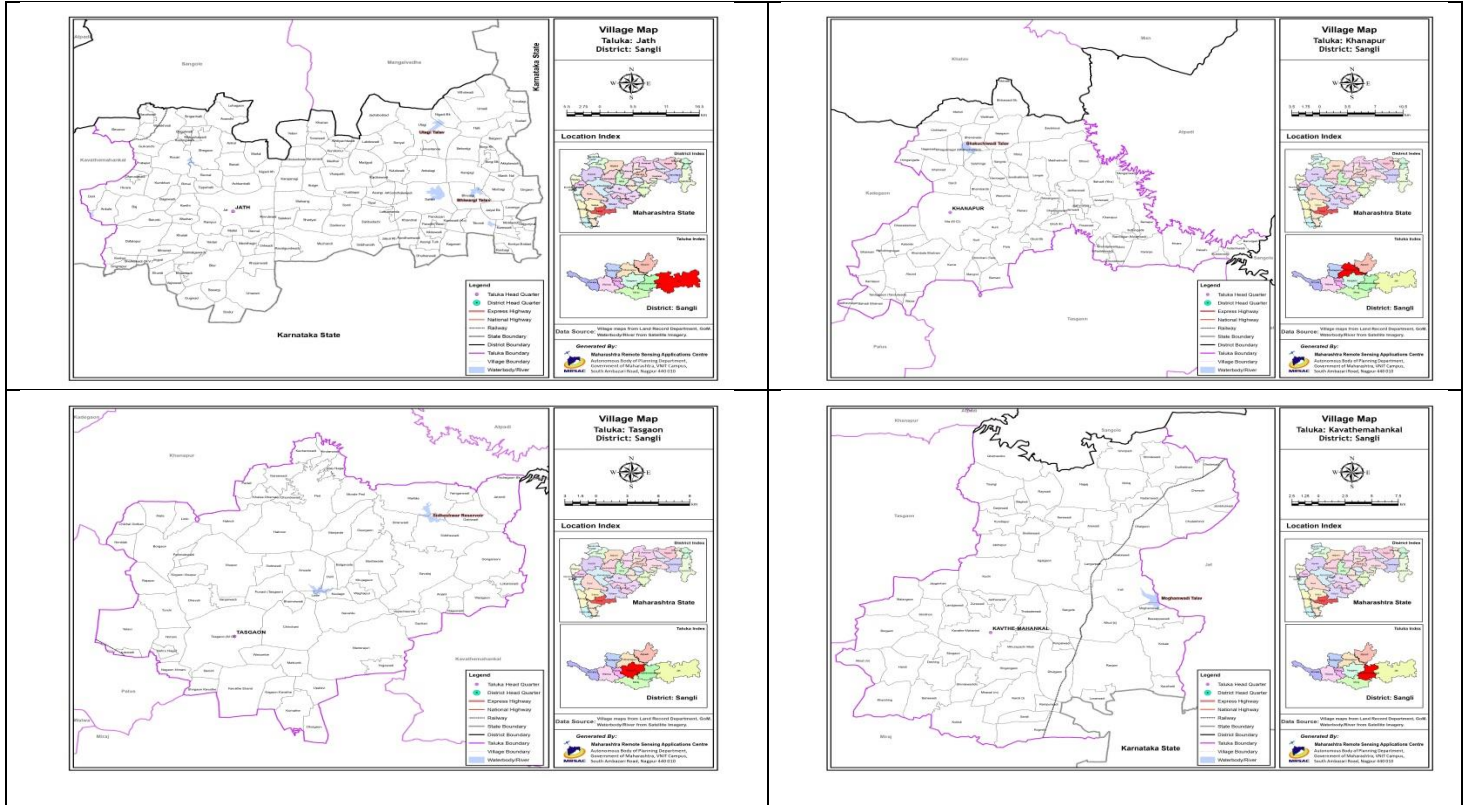
४. सांगली जिल्हा भौगोलिक नकाशा :-

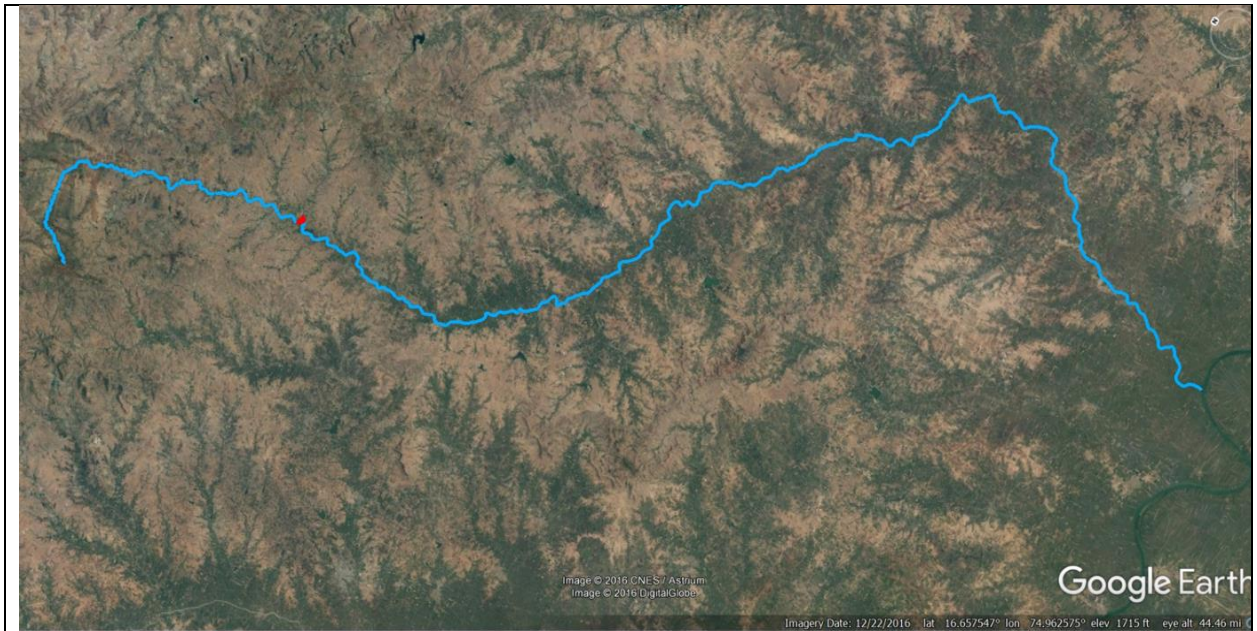
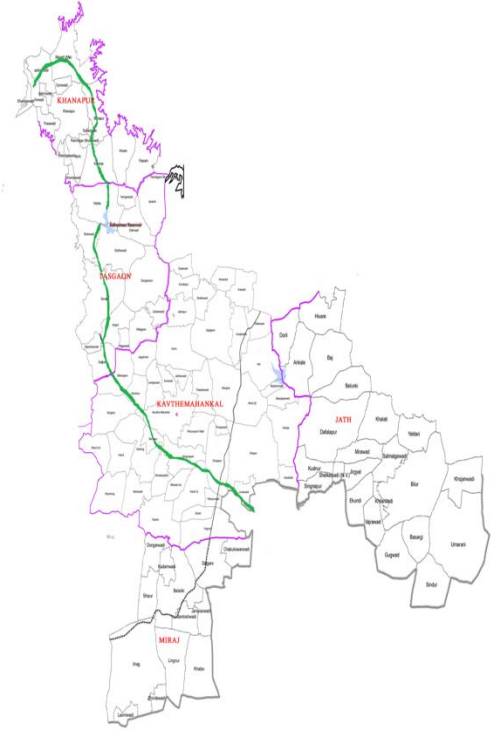

५. अग्रणी नदी खोऱ्यातील तालुके यांचे नकाशे :-

(खानापूर, तासगाव, कावठे महाकाळ, जत, मिरज.)

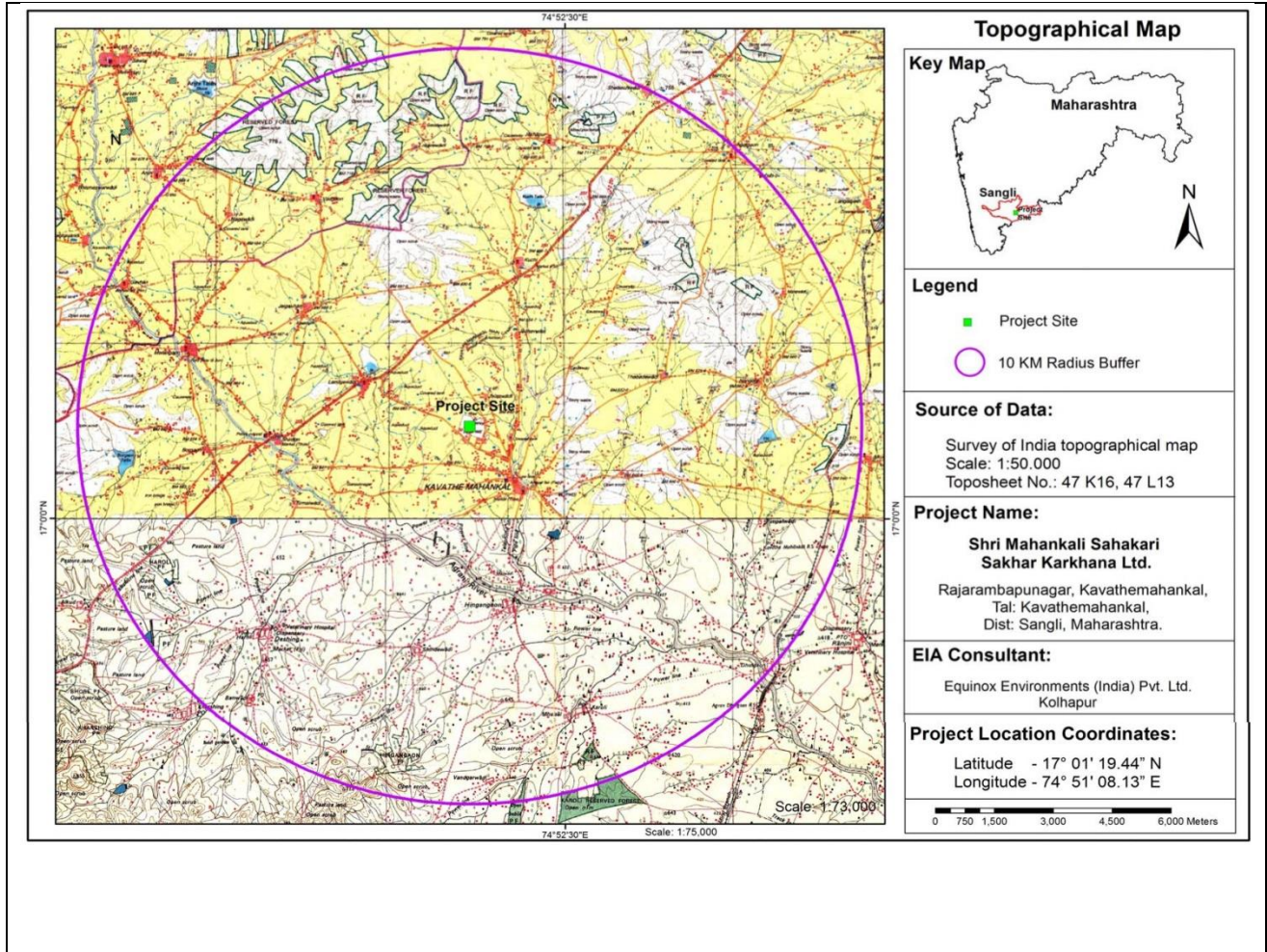

६. नदी पात्र दर्शक नकाशा :-

७. अग्रणी नदीचे टोपोशीट :-

4. नदी खोर्यातील वनक्षेत्र आणि त्यांची स्थिती :-

Agrani River Basin (Forest Area)				
Sr. No	Taluka	Total No Of Villages in Agrani River Basin	No of Villages having forest area	Total Area in Hect
1	Khanapur	15	10	3868.82
2	Kavate- Mahankal	45	20	2230.73
3	Jath	21	10	1740.05
4	Tasgoan	14	5	1148.3
5	Miraj	12	3	413.3
Total		107	48	9401
Sangli Forest Area Data				
Sr. No	Particulars	Total Area in Sq. Km		
1	Dist Geographical Area	8572		
2	Total Dist Forest Area	510		
3	Forest Department Area	399		
4	Reserve Forest Dept Area	103		
5	Private Forest Area	8		
6	Agrani River Basin has (i.e 23.55%)	94		

Agrani River Basin has (i.e23 . 55%)

94

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-36			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Lokarewadi	Tasgoan	253.67
2	Wadgaon	Tasgoan	339.09
3	Dongarsoni	Khanapur	795.70
4	Savalaj	Tasgoan	136.54
5	Biranwadi	Tasgoan	199.40
6	Siddhewadi	Khanapur	271.83
7	Palashi	Khanapur	581.86
8	Jarandi	Tasgoan	219.60
9	Hivare	Khanapur	418.19
10	Karanje	Khanapur	538.27
11	Mohi	Khanapur	46.68
12	Jadhavwadi	Khanapur	340.56
13	khanapur	Khanapur	152.23
14	Posewadi	Khanapur	109.50
15	Balawadi(Kha)	Khanapur	614.00
Total			5,017.12

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-37			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Jakhapur	Kavate- Mahankal	203.57
2	Kundlapur	Kavate- Mahankal	10
3	Kuchi	Kavate- Mahankal	19.4
4	Dhulgaon	Kavate- Mahankal	33.8
5	Nangole	Kavate- Mahankal	49.23
6	Alkud(S)	Kavate- Mahankal	77.53
7	Ranjani	Kavate- Mahankal	173.93
Total			567.46

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-38			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Dafalapur	Jath	97.01
2	Khalati	Jath	608.39
3	Mirwad	Jath	263.08
4	Baj	Jath	95.12
5	Belunkhi	Jath	223.94
6	Ankale	Jath	50.44
7	Dorli	Jath	23.58
8	Arewadi	Kavate-Mahankal	23.75
9	Dhalewadi	Kavate-Mahankal	14.27
10	Agalgaon	Kavate-Mahankal	98.19
11	Langarpeth	Kavate-Mahankal	16.64
12	Irali	Kavate-Mahankal	40.84
Total			1,555.25

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-39			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Salgare	Miraj	91.69
2	Sarati	Kavate- Mahankal	16.21
3	Hingangaon	Kavate- Mahankal	62.53
4	Karoli(t)	Kavate- Mahankal	184.47
5	Kuktoli	Kavate- Mahankal	605.01
6	Haroli	Kavate- Mahankal	222.26
7	Kharshing	Kavate- Mahankal	241.14
8	Shindewadi (H)	Kavate- Mahankal	62.43
9	Alkud(M)	Kavate- Mahankal	75.53
Total			1,561.27

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-51			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Arag	Miraj	35.13
2	Dongarwadi	Miraj	285.2
Total			320.33

Agrani River Basin (Forest Area) in Water Shed no -KR-52			
Sr. No	Village Name	Taluka Name	Forest Area in Hect
1	Girgyal	Jath	4.95
2	Yeldari	Jath	263.05
3	Billur	Jath	110.49
Total			378.49

Summary Sheet			
----------------------	--	--	--

Agrani River Basin (Forest Area) Watershed Wise			
Sr. No	Water Shed No	No Of Villages	Total Area in Hect
1	KR-36	15	5,017.12
2	KR-37	7	567.46
3	KR-38	12	1,555.25
4	KR-39	9	1,561.27
5	KR-51	2	320.33
6	KR-52	3	378.49
7	KR-53	-	
Total		48	9400

5. नदी खोर्यातील पिक पध्दती :-

अग्रणी नदीचे खोरे हे खानापूर, तासगाव, कवठेमंकाळ, जत आणि मिरज या पाच तालुक्यानी बनलेले असून या नदी खोऱ्यामध्ये पीक पद्धतीमध्ये वेगवेगळेपणा दिसून येतो. यामध्ये प्रामुख्याने मिरज आणि तासगाव या दोन तालुक्यांमध्ये बागायती पिकांचे प्रमाण तसेच द्राक्ष बागा आणि ऊस मोठ्या प्रमाणात आढळून येतो. तर खानापूर, कवठेमंकाळ, आणि जत ही 3 दुष्काळ सदृश्य असणारी तालुके असून या तालुक्यांमध्ये कमी पाण्यावर येणारी पिका जास्त प्रमाणात घेतली जातात. प्रामुख्याने पावसाच्या पाण्यावर आधारित किंवा पावसाळा संपल्यानंतर एखादा दुसरे पाणी देता येईल अशा स्वरूपाची पिके या तीनही तालुक्यांमध्ये घेतली जातात.

एकंदरीत अग्रणी नदी खोऱ्यातील पीक पद्धतीचा विचार केला असता यामध्ये ज्वारी, बाजरी, मका यांसारखी **तृणधान्य** तर तूर, उडीद, मूग, मटकी यांसारखी **कडधान्य** तसेच भुईमूग, सूर्यफूल, सोयाबीन, तीळ इत्यादी प्रकारची **गळितधान्य** या सोबतच ऊस, कापूस तसेच सर्व प्रकारच्या भाजीपाल्याचे उत्पादन ज्यामध्ये मिरची, टोमॅटो, वांगी, काकडी, दोडका, ढोबळी मिरची, पडवळ, कारले, डांगर भोपळा, या **फळ भाज्या** तसेच मेथी, कोथिंबीर, शेंपू, पालक, तांदूळजा, करडा, माठ, चिघळ यांसारख्या **पालेभाज्या** मोठ्या प्रमाणात घेतल्या जातात.

आपण जर या अग्रणी नदी खोऱ्यातील **फळ पिकाचे** क्षेत्र पाहिले असता यामध्ये द्राक्ष आणि डाळिंब या दोन पिकावर मोठ्या प्रमाणावर शेतकऱ्यांनी लागवड केल्याचे दिसून येते. सोबतच आंबा, चिकू, पेरू, सिताफळ, बोर, नारळ, केळी, ड्रॅगन फ्रुट, पपई, चिंच अशा फळ पिकांची लागवड शेतकऱ्यांनी आपापल्या शेतामध्ये केलेली आहे. या दोन वर्षांमध्ये चांगला पाऊस झाल्याने शेतकऱ्यांनी कॅश क्रॉप घेण्यास सुरुवात केल्याचे निदर्शनास आले. तसेच या नदी खोऱ्यात दुग्ध व्यवसायात मोठ्या प्रमाणात वाड झाल्याने या भागात चारा पिकांची (मक्का, लसूण घास, मेथी घास, शाळवाची हूंडी) लागवड मोठ्या प्रमाणात झालेली दिसून आली. शेतकऱ्यांनी हिरव्या चान्यासाठी मक्का पिकपासून मुरघास मोठ्या प्रमाणात तयार केल्याचे दिसून आले.

एकंदरीत अग्रणी नदी खोऱ्याच्या पीक पद्धतीचा आभ्यास केला असत या खोऱ्यात **तृणधान्य, कडधान्य, गळितधान्य, फळभाज्या, पालेभाज्या, फळपिके, चारा पिके** तसेच **ऊस, कापूस** या सारखी वार्षिक पिके शेतकरी घेत आसल्याचे निदर्शनास आले.

6. नदीच्या जमिनीवरील अतिक्रमण :-

अग्रणी नदीच्या प्रत्यक्ष यात्रे दरम्यान अग्रणी नदीचे पात्र हे अतिक्रमणाच्या विळख्यात अडकल्याचे दिसून आले. अग्रणी नदी पात्रात प्रमुख **तीन** प्रकारचे अतिक्रमन दिसून आले.

1. विहिरींचे अतिक्रमण :-
2. शेतीचे अतिक्रमण :-
3. बांधकामाचे अतिक्रमण :-

1. विहिरींचे अतिक्रमण:-

नदीच्या काठावर असणाऱ्या शेतकऱ्यांनी नदीपात्रात विहीर घेऊन त्या विहिरीला सिमेंट काँक्रीटचे कडे तयार केले असून त्या विहिरीतून निघालेला सर्व दगड, गाळ, माती हा राडाराडा नदीच्या पात्रातच टाकलेला आहे. त्यामुळे नदीची वाहन क्षमता खूपच कमी झाल्याचे दिसून आले. नदीपात्रात जवळपास 100 मीटर वरती एक विहीर असा भाग अतिक्रमणाच्या विळख्यात अडकलेला आहे. आजूबाजूच्या व गावातील शेतकऱ्यांसोबत चर्चा केली असता लोकांनी शेतकऱ्यांनी नदीच्या काठावर किंवा पात्रामध्ये विहिरी घेतल्या असेल तर विहिरी असू द्याव्यात परंतु विहिरीतून निघालेला गाळ, माती, कचरा इत्यादी राडाराडा शेतकऱ्यांने तात्काळ बाजूला करावा आसे मत मांडले.

2. शेतीचे अतिक्रमण :-

अग्रणी नदीची यात्रा करत असताना प्रामुख्याने नदीपात्रात शेत जमिनीचे अतिक्रमण झाल्याचे आढळले. कारण काय तर ही नदी बारमाही वाहत नसल्याने ज्यावेळेस नदीपात्रात पाणी नसते त्यावेळेस शेतकरी आपला बांध नदीपात्रात सरकवतात आणि डायरेक्ट पीक नदीपात्रात घेतले जाते.

त्यामुळे शेतकऱ्याचा वैयक्तिक फायदा होतो आहे. परंतु नदीची पाणी वाहन क्षमता व पाणी साठवण क्षमता कमी झाल्याचे दिसून आले.

3. बांधकामांचे अतिक्रमण :-

नदीच्या काठावर असणाऱ्या प्रत्येक गावातील स्मशानभूमी नदीपात्रात असल्याचे आढळले. स्मशानभूमी नदीपात्रात आहेच सोबतच लोकांना तेथे उभे राहता यावे यासाठी नदीपत्रांमध्ये भराव टाकून काही ठिकाणी काँक्रीट तर काही ठिकाणी पेविंग ब्लॉक बसवल्याचे दिसून आले. काही गावात नदीच्या पत्रामध्ये मंदिर व सार्वजनिक शौचालय असल्याचेही दिसून आले.

Latitude: 17.063499
Longitude: 74.761306
Elevation: 688.66±29 m
Accuracy: 13.3 m
Time: 20-09-2023 11:51

Note: वज्रचैडे ता. तासगाव. अग्रणी नदीपात्रात असणारी स्मशानभूमी आणि स्मशानभूमीच्या बाजूचा कट्टा.

Powered by NoteCam

Latitude: 17.214622
Longitude: 74.758757
Elevation: 762.92±40 m
Accuracy: 8.0 m
Time: 20-09-2023 14:55

Note: करंजे ता. खाणापर अग्रणी नदीपात्रात असणारी स्मशानभूमी आणि स्मशानभूमीच्या बाजूचा कट्टा.

Powered by NoteCam

7. प्रदुषण :-

या ठिकाणाहून गावातील सांड पाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता अग्रणी नदी पत्रात जाते आणि नदीतील स्वच्छ पाण्याला दुषित करते.

अ. क्र .	गावाच नाव	सांड पाणा आनणारा नाला मिळण्याचे ठिकाण	अक्षांश	रखांश
1.	बलवडी (खा.)	खानापूर रोड लागत गावाच्या पाणी पुरवठा विहारीच्या वरील बाजूस अग्रणी नदी.	17.296753	74.721181
2.	बेणापूर	गावच्या पश्चिम बाजूला सुलतानगादे रोड च्या १५० मीटर वरील बाजूस अग्रणी नदी.	17.263079	74.743585
3	सुलतानगादे	खानापूर भिवघाट रोड क्रॉस जवळ अग्रणी नदी.	17.252142	74.750330
4	करंजे	गावाच्या बाजूला असणाऱ्या लेंडूरी ओढा मार्गे अग्रणी नदी पत्रात.	17.219599	74.759909
5	सावळज	1. जुनी पिचरची टाकी ते अग्रणी नदी. 2. संपूर्ण गाव ते नागोबा मंदिर शेजारील अग्रणी नदी. 3. जय हिंद चौक ते अग्रणी नदी. 4. खंडोबा मंदिर पाटील गल्ली ते गाव पाणवठा अग्रणी नदी.		
6	वज्रचौडे	राजाराम लक्ष्मण यादव यांच्या शेताजवळ अग्रणी नदी.	17.067364	74.761275
7	गव्हाण	मळणगाव रोड लागत स्मशानभूमी जवळ अग्रणी नदी.	17.054506	74.768546
8	मळणगाव	1. ग्रामपंचायत ते तालीम अग्रणी नदी. 2. अंगणवाडी क्र. 9 (गावाच्या मध्या पासून) ते अंगणवाडी क्र. 5 अग्रणी नदी. 3. मुडके गल्ली ते कुस्ती आराखडा अग्रणी नदी. 4. जिल्हा परिषद शाळेच्या पाठीमागील बाजूस संपूर्ण हरिजन वस्ती चे पाणी अग्रणी नदीला मिळते.		
9	शिरढोण	1. मारुती मंदिर ते जोतीबा मंदिर अग्रणी नदी. 2. पाण्याची टाकी ते स्मशानभूमी अग्रणी नदी.	17.016439 17.017542	74.806927 74.804990
10.	हिंणगाव	कवठे महाकाळ रोड च्या पुला जवळ अग्रणी नदी.	16.982478	74.863063
11.	विठुरायाची वाडी	1. अग्रणी नदी. 2. कमंडलू नदी.		
12.	अग्रण धुळगाव	1. करोली टी रोड यल्लमा देवीच्या मंदिराच्या बजुला. 2. लोनारवाडी रोड लागत मिरज - सोलापूर रेल्वे पुलाच्या जवळ.	16.964078 16.961044	74.922484 74.924152

8. नदी खोर्यातील जैवविविधता :-

अग्रणी नदी ही कृष्णा नदीची उपनदी असून सांगली जिल्ह्यातील तासगाव, खानापूर, कवठेमहांकाळतालुक्या मधून वाहत जाऊन कार्नाटकातील अथणी तालुक्यात कृष्णा नदीला मिळते. या नदीच्या पात्रात आणी दोन्ही बाजूच्या काठांवरपाण्याच्या उपलब्धतेनुसार वजैवविविधते मध्ये विविधता दिसून येते.

हि जैवविविधता कुळांनुसार विभागली जाते-

1) **मासे:-** या मध्ये काटला, रोहू, नकटा, म्रीगल, बास, शींथी, कुरळ, अश्या साधारण 19 प्रजाती आढळून येतात.

2) **उभयचर:-** 11 प्रजातींचे उभयचर म्हणजे बेडूक प्रजाती येथे आढळून येतात.

3) **सरपटणारे प्राणी:-** या मध्ये सर्प प्रजाती जसे नाग, घोणस, मण्यार, फुरसे, धामण, कवड्या, रुका सर्प, नानेटी, पानदिवड, कासव यांच्या सोबत 2019 च्या महापुरात कवठेमहांकाळ तालुक्यातील विठूरायाची वाडी या गावात मगर या संरक्षित प्रजातीचा वावर सुद्धा दिसून आला आहे.

4) **पक्षी:-** अग्रणी नदी खोर्यातील स्थानिक आणि स्थलांतरीत अश्या विविध पक्ष्यांच्या 190 पेक्षा जास्त प्रजाती आढळून येतात. या मध्ये ब्राम्हणी घर, छोटा बगळा, बुलबुल, मोर यांसारख्या सामान्य पक्षी प्रजातींसोबत तुतवार, हिरवी तुतारी, धाविक, वन घुबड, जांभळा बगळा, निलपरी, निळा माशिमार, रंगीत पानलावा, तीरचिमनी, अशा दुर्मिळ आणि काही स्थलांतरित पक्षी प्रजाती आढळून येतात. कवठेमहांकाळ तालुक्यातील नंगोळे गावात 4 वर्ष माळढोक पक्षी वास्तवास होता.

5) **सस्तन प्राणी:-** सस्तन प्राण्यांच्या एकूण 23 प्रजाती आढळून येतात. या मध्ये दुर्मिळ असलेल्या भारतीय लांडगा, खोकड, खवल्या मांजर, 5 पाट्यांची खार, मांज्याट यांसारख्या वन्य प्राण्या सोबत शेळ्या, मेंढ्या, म्हशी, गायी, यांच्या काही प्रजाती आढळून येतात.

कीटक, भुंगे, फुलपाखरे, मुंग्या, पतंग, माश्या, मधमाशी, यांसारख्या कीटकांच्या आणि कोळी, विंचू, खेकडे, गोचीड यांसारख्या अष्टपाद जीवांच्या कितीक प्रजाती आढळून येतत.

श्री. अमोल जाधव, वन्यजीव अभ्यासक

नेचर कॉन्झर्वेशन सोसाटी, सांगली (NACONS)

9921034555

9. नदी खोर्यातील पशुधन आणि दुध उत्पादन.

10. पिण्याच्या पाण्याची समस्या आणि उपाययोजना . . (ग्रामपंचायत आरो प्लांट & खाजगी वाटर ए टी एम) :-

अग्रणी नदीचे यात्रा करत असताना गावातील लोकांसोबत चर्चा केली असता एक महत्त्वाचा मुद्दा समोर आला, ग्रामपंचायतच्या माध्यमातून नळाद्वारे सोडण्यात येणारे पाणी ८० टक्के लोक पिण्यासाठी वापरत नाहीत. गेल्या दोन-तीन वर्षांपूर्वी बर्याच ग्रामपंचायतीने नागरिकांना स्वच्छ पाणी मिळावे या उद्देशाने आरो प्लांट (वॉटर एटीएम) ग्रामपंचायत च्या बाहेर उभारले होते. या मध्ये पाच रुपयाला वीस लिटर पाणी नागरिकांना मिळत होते. परंतु त्याची देखभाल दुरुस्ती न केल्याने ते सर्व आरो प्लांट नादुरुस्त आहेत.

गावांमध्ये खाजगी आरो प्लांट मोठ्या प्रमाणात बसवण्यात आले असून, नागरिकांना वीस रुपयाला वीस लिटर पिण्यासाठी पाणी विकत घ्यावे लागत आहे. एका कुटुंबाला दररोज जवळपास 40 लिटर पाणी विकत घ्यावे लागते ज्याचा त्यांना प्रत्येक दिवशी 40रुपये खर्च करावा लागत आहे. अग्रणी नदी खोऱ्यातील गावांमध्ये आज-काल दुधा पेशाही पाण्यावर जास्त खर्च केला जात असल्याचे लोकांच्या बोलण्यातून समोर आले आहे.

Latitude: 16.999506
Longitude: 75.124391
Elevation: 675.93±100 m
Accuracy: 8.5 m
Time: 04-11-2022 13:29
Note: Water ATM Khalati

Powered by NoteCam

11. नदी खोर्यातील जलस्रोत :-

जिल्हा निहाय पूर्ण झालेल्या योजना (0 ते 100 हेक्टर) दिनांक 01.04.2022 अखेर

पाझर तलाव

अ. क्र.	योजनेचा प्रकार	तालुका	जिल्हा	संख्या	अंदाजित किंमत (रु. लक्ष)			जिवंत साठवण क्षमता द. ल. घ. मी.	प्रक लपीय सिंचन क्षमता (हेक्टर)	काम पुर्ण झाल्या चे वर्ष	योजना हस्तांतरीत झाली किंवा कसे (जलसंपदा /जि.प./ज.सं. वि)	सद्य परि स्थि ती
					मुळ किंमत	सुधारीत किंमत	एकूण खर्च ई.टी. पी. सह					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	बिरणवाडी	तासगांव	सांगली	1	1.44	1.44	1.45	0.063	13	1972	जि.प.	
2	वडगांव	तासगांव	सांगली	1	2.76	2.76	2.76	0.280	60	1972	जि.प.	
3	सिध्देवाडी (सा.)	तासगांव	सांगली	1	2.42	2.28	2.30	0.196	41	1976	जि.प.	
4	नागेवाडी	तासगांव	सांगली	1	1.94	2.38	1.41	0.184	39	1975	जि.प.	
5	डोंगरसोनी	तासगांव	सांगली	1	2.72	2.72	2.71	0.206	43	1982	जि.प.	
6	जरंडी 3	तासगांव	सांगली	1	2.47	5.44	5.42	0.255	39	1987	जि.प.	
7	अंजनी	तासगांव	सांगली	1	2.10	3.49	3.78	0.148	20	1985	जि.प.	
8	दहीवडी (डी.के.)	तासगांव	सांगली	1	0.72	1.08	1.52	0.031	6	1985	जि.प.	
9	सिध्देवाडी (सा.)	तासगांव	सांगली	1	0.98	1.84	2.30	0.054	11	1985	जि.प.	
10	वायफळे (डी.के.)	तासगांव	सांगली	1	1.66	1.66	2.24	0.056	18	1985	जि.प.	
11	वायफळे (एस.के.)	तासगांव	सांगली	1	2.53	3.23	3.49	0.074	15	1990	जि.प.	
12	जरंडी 2	तासगांव	सांगली	1	12.44	12.44	10.92	0.311	66	1993	जि.प.	
13	डोंगरसोनी नं. 4	तासगांव	सांगली	1	3.97	5.37	4.31	0.054	11	1996	जि.प.	
14	वायफळे	तासगांव	सांगली	1	6.94	6.94	6.93	0.151	32	1996	जि.प.	
15	सिध्देवाडी (पा.खो.)	तासगांव	सांगली	1	20.50	33.47	29.25	0.115	24	2012	जि.प.	
	एकूण तासगांव तालुका			15	65.59	86.54	80.79	2.1782	438			
16	बलवडी (खानापूर)	खानापूर	सांगली	1	1.31	1.31	0.95	0.151	32	1974	जि.प.	
17	पळशी	खानापूर	सांगली	1	4.18	4.18	4.20	0.297	63	1974	जि.प.	
18	मुलणवाडी	खानापूर	सांगली	1	4.40	4.40	4.39	0.396	84	1974	जि.प.	
19	हिवरे	खानापूर	सांगली	1	4.59	4.59	4.60	0.467	99	1974	जि.प.	
20	करंजे- 3	खानापूर	सांगली	1	3.97	3.97	3.05	0.085	18	1984	जि.प.	
21	सुलतानगादे	खानापूर	सांगली	1	1.87	1.87	1.86	0.090	19	1975	जि.प.	
22	खानापूर	खानापूर	सांगली	1	1.96	1.96	1.78	0.165	35	1975	जि.प.	
23	बलवडी	खानापूर	सांगली	1	2.91	2.91	1.22	0.222	47	1983	जि.प.	
24	जाधववाडी	खानापूर	सांगली	1	2.11	2.11	1.99	0.042	9	1993	जि.प.	
25	करंजे- 5	खानापूर	सांगली	1	15.66	15.66	7.73	0.274	58	1990	जि.प.	

26	करंजे- 1	खानापूर	सांगली	1	1.44	1.44	1.46	0.042	9	1987	जि.प.	
27	खानापूर (सु. खो.)	खानापूर	सांगली	1	3.11	5.67	6.02	0.047	10	1992	जि.प.	
28	हिवरे- 3	खानापूर	सांगली	1	1.06	2.22	1.96	0.061	13	1993	जि.प.	
29	हिवरे- 2	खानापूर	सांगली	1	0.92	2.36	2.38	0.044	10	1991	जि.प.	
30	ऐनवाडी	खानापूर	सांगली	1	2.73	12.12	12.84	0.118	25	1999..	जि.प.	
31	पोसेवाडी	खानापूर	सांगली	1	1.72	4.72	4.70	0.038	8	1999..	जि.प.	
32	पोसेवाडी	खानापूर	सांगली	1	1.72	4.95	4.42	0.033	7	2000..	जि.प.	
33	पळशी	खानापूर	सांगली	1	2.92	9.93	10.30	0.080	17	1999..	जि.प.	
	एकूण खानापूर तालुका			18	58.58	86.37	75.85	2.6546	563			
34	खलाटी	जत	सांगली	1	1.34	1.34	0.99	0.085	18	1972	जि.प.	
35	अंकले	जत	सांगली	1	1.79	1.79	1.25	0.142	30	1974	जि.प.	
36	डफळापूर	जत	सांगली	1	3.34	3.34	3.09	0.383	60	1974	जि.प.	
37	साळमाळगेवा डी	जत	सांगली	1	4.76	4.76	2.99	0.396	84	1976	जि.प.	
38	बेळंकी	जत	सांगली	1	1.55	1.55	1.08	0.114	27	1974	जि.प.	
39	उमराणी	जत	सांगली	1	1.61	1.61	1.21	0.283	60	1985	जि.प.	
40	साळमाळगेवा डी 2	जत	सांगली	1	3.59	3.59	1.72	0.283	60	1976	जि.प.	
41	बेळंकी 2	जत	सांगली	1	3.17	3.17	2.29	0.226	48	1978	जि.प.	
42	डोर्ली 1	जत	सांगली	1	1.83	1.83	1.25	0.127	27	1984	जि.प.	
43	अंकले 4	जत	सांगली	1	1.96	1.96	1.96	0.042	9	1983	जि.प.	
44	बाज 6	जत	सांगली	1	1.58	1.58	1.36	0.042	9	1983	जि.प.	
45	अंकले 5	जत	सांगली	1	1.90	1.90	3.40	0.042	9	1986	जि.प.	
46	एकोंडी	जत	सांगली	1	3.34	3.34	3.28	0.187	40	1988	जि.प.	
47	मिरवाड	जत	सांगली	1	2.10	2.10	1.77	0.029	6	1995	जि.प.	
48	बाज (गडदे)	जत	सांगली	1	19.82	22.76	19.48	0.082	18	2012	जि.प.	
49	मिरवाड	जत	सांगली	1	43.63	59.47	49.54	0.140	30	2013	जि.प.	
50	शिंदूर (मुल्ला वस्ती)	जत	सांगली	1	18.09	18.09	14.99	0.052	11	2013	जि.प.	
51	शिंदूर (विरभद्र मं.)	जत	सांगली	1	17.15	17.15	18.86	0.058	12	2014	जि.प.	
	एकूण जत तालुका			18	132.55	151.33	130.51	2.7149	558			
52	अलकुड एस	क. महांकाळ	सांगली	1	1.12	1.12	1.14	0.106	22	1972	जि.प.	
53	अलकुड एम जाधववाडी	क. महांकाळ	सांगली	1	5.34	5.34	1.75	0.142	30	1974	जि.प.	
54	(कुची)	क. महांकाळ	सांगली	1	2.55	2.55	2.25	0.178	37	1974	जि.प.	
55	आगळगांव	क. महांकाळ	सांगली	1	1.49	1.49	1.20	0.179	24	1974	जि.प.	
56	खरसिंग	क. महांकाळ	सांगली	1	3.71	3.71	2.28	0.283	60	1974	जि.प.	
57	हरोली	क. महांकाळ	सांगली	1	1.83	1.83	1.62	0.198	42	1974	जि.प.	

58	जायगव्हाण 2	क. महाकाळ	सांगली	1	1.27	1.27	0.64	0.240	72	1982	जि.प.	
59	जायगव्हाण 1	क. महाकाळ	सांगली	1	2.19	2.19	1.66	0.112	24	1980	जि.प.	
60	ढालेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	1.51	1.51	1.28	0.125	17	1975	जि.प.	
61	सराटी	क. महाकाळ	सांगली	1	1.48	1.48	0.88	0.107	26	1975	जि.प.	
62	कुची (कोडग)	क. महाकाळ	सांगली	1	1.04	1.04	1.02	0.075	30	1975	जि.प.	
63	रांजणी 3	क. महाकाळ	सांगली	1	1.53	1.53	1.20	0.129	26	1975	जि.प.	
64	कुकटोळी 2	क. महाकाळ	सांगली	1	1.20	1.20	1.58	0.072	11	1975	जि.प.	
65	नांगोळे 2	क. महाकाळ	सांगली	1	2.05	2.05	0.81	0.168	35	1977	जि.प.	
66	इरळी 2	क. महाकाळ	सांगली	1	1.75	1.75	1.78	0.057	15	1978	जि.प.	
67	विठुरायाची वाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	4.32	4.32	3.87	0.231	51	1983	जि.प.	
68	बसाप्पाचीवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	2.30	2.30	1.22	0.153	24	1978	जि.प.	
69	कुंडलापूर	क. महाकाळ	सांगली	1	1.70	1.70	1.84	0.117	18	1983	जि.प.	
70	थबडेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	1.75	1.75	1.71	0.069	15	1979	जि.प.	
71	करोली टी (पलूसखोर)	क. महाकाळ	सांगली	1	1.22	1.22	1.22	0.037	10	1983	जि.प.	
72	कुकटोळी 3	क. महाकाळ	सांगली	1	1.85	1.85	1.07	0.053	44	1983	जि.प.	
73	नांगोळे 1	क. महाकाळ	सांगली	1	4.10	4.10	10.00	0.283	36	1985	जि.प.	
74	कुची (थो. खो.)	क. महाकाळ	सांगली	1	2.27	2.27	2.33	0.077	12	1983	जि.प.	
75	करोली टी (पा.खो.)	क. महाकाळ	सांगली	1	3.55	3.55	2.81	0.106	18	1983	जि.प.	
76	कुकटोळी 4	क. महाकाळ	सांगली	1	1.26	1.26	1.99	0.040	15	1984	जि.प.	
77	बोरगांव (ते. खो.)	क. महाकाळ	सांगली	1	0.85	1.30	1.29	0.057	10	1986	जि.प.	
78	करोली टी रामपूरवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	1.73	1.73	2.51	0.009	15	1986	जि.प.	
79	मळणगाव	क. महाकाळ	सांगली	1	1.73	2.40	2.35	0.011	20	1986	जि.प.	
80	बनेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	2.27	2.27	2.17	0.035	7	1993	जि.प.	
81	शेळकेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	2.27	2.27	1.72	0.142	36	1977	जि.प.	
82	अलकूड (एस)	क. महाकाळ	सांगली	1	0.80	0.80	0.76	0.057	10	1977	जि.प.	
	एकूण क. महाकाळ तालुका			31	64.03	65.15	59.95	3.6462	812			
83	बेळकी	मिरज	सांगली	1	2.13	2.13	1.80	0.234	50	1975	जि.प.	
84	सलगरे	मिरज	सांगली	1	2.17	2.17	1.62	0.171	36	1975	जि.प.	
85	सलगरे नं 2	मिरज	सांगली	1	1.56	1.56	0.82	0.046	10	1975	जि.प.	

86	सलगरे नं 3	मिरज	सांगली	1	1.84	1.84	1.79	0.156	33	1980	जि.प.	
87	सलगरे नं 4	मिरज	सांगली	1	2.14	2.14	1.71	0.129	27	1980	जि.प.	
88	आरग नं 3(लक्ष्मीवाडी)	मिरज	सांगली	1	1.95	1.95	1.90	0.032	7	1983	जि.प.	
89	सलगरे	मिरज	सांगली	1	3.93	3.93	4.03	0.122	36	1986	जि.प.	
90	आरग नं 4	मिरज	सांगली	1	1.63	1.63	1.05	0.133	28	1979	जि.प.	
91	जानराववाडी	मिरज	सांगली	1	3.75	3.75	3.55	0.408	86	1980	जि.प.	
92	लिंगनूर नं 1	मिरज	सांगली	1	1.05	1.05	1.16	0.077	16	1980	जि.प.	
93	लिंगनूर नं 2	मिरज	सांगली	1	1.25	1.25	1.52	0.070	15	1982	जि.प.	
94	बेळकी नं 1	मिरज	सांगली	1	1.31	1.31	1.69	0.085	18	1982	जि.प.	
95	सलगरे (स नं 1427)	मिरज	सांगली	1	1.86	1.86	1.68	0.062	13	1985	जि.प.	
96	बेळकी नं 1	मिरज	सांगली	1	1.79	1.79	1.93	0.059	13	1985	जि.प.	
97	आरग नं 7	मिरज	सांगली	1	1.52	1.52	1.37	0.038	8	1985	जि.प.	
98	लिंगनूर नं 3	मिरज	सांगली	1	3.80	3.80	3.43	0.113	37	1989	जि.प.	
99	बेळकी नं 4	मिरज	सांगली	1	3.58	3.90	3.88	0.071	15	1989	जि.प.	
100	आरग नं 6	मिरज	सांगली	1	1.87	3.90	4.19	0.067	15	1991	जि.प.	
101	लिंगनूर नं 4	मिरज	सांगली	1	3.80	3.80	3.43	0.158	39	1989	जि.प.	
102	सिध्देवाडी	मिरज	सांगली	1	2.14	2.14	1.61	0.074	16	1979	जि.प.	
103	खटाव नं 1	मिरज	सांगली	1	2.05	2.05	2.20	0.034	7	1986	जि.प.	
104	बेळकी नं 3	मिरज	सांगली	1	9.26	9.26	8.25	0.091	19	1996	जि.प.	
	एकूण मिरज तालुका			22	56.38	58.73	54.61	2.4304	544			
	एकूण पाझर तलाव			104	377.13	448.12	401.71	13.624	2915			

जिल्हा निहाय पूर्ण झालेल्या योजना (0 ते 100 हेक्टर) दिनांक 01.04.2022 अखेर

गांव तलाव

अ. क्र.	योजनेचा प्रकार	तालुका	जिल्हा	संख्या	अंदाजित किंमत (रु. लक्ष)			जिवंत साठवण क्षमता द. ल. घ. मी.	प्रकल्पित सिंचन क्षमता (हेक्टर)	काम पूर्ण झाल्याचे वर्ष	योजना हस्तांतरीत झाली किंवा कसे (जलसंपदा /जि.प./ज.सं.वि)	सद्य परिस्थिती
					मुळ किंमत	सुधारीत किंमत	एकूण खर्च ई.टी.पी.सह					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	जरंडी	तासगांव	सांगली	1	0.47	0.47	0.43	0.045	8	1977	जि.प.	
2	यमगरवाडी नं. 2	तासगांव	सांगली	1	0.87	0.87	0.83	0.080	9	1977	जि.प.	
3	वायफळे	तासगांव	सांगली	1	0.51	0.51	0.42	0.035	5	1977	जि.प.	
4	गव्हाण	तासगांव	सांगली	1	0.55	0.55	0.50	0.009	4	1976	जलसंपदा	
5	यमगरवाडी (शि.खो.)	तासगांव	सांगली	1	5.79	5.79	5.70	0.026	6	2010	जलसंधारण	

6	यमगरवाडी -175	तासगांव	सांगली	1	3.78	3.78	3.79	0.016	3	2010	जलसंधारण	
	एकूण तासगांव तालुका			6	11.97	11.97	11.67	0.2108	35			
7	केरेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	0.58	0.58	0.60	0.036	7	1987	जि.प.	
8	आगळगांव 1	क. महाकाळ	सांगली	1	0.50	0.50	0.41	0.029	4	1987	जि.प.	
9	लंगरपेठ	क. महाकाळ	सांगली	1	0.79	0.79	0.69	0.036	5	1987	जि.प.	
10	भैसाळ (एम)	क. महाकाळ	सांगली	1	0.86	0.86	0.85	0.040	6	1987	जि.प.	
11	खरसिंग	क. महाकाळ	सांगली	1	0.40	0.40	0.53	0.036	5	1987	जि.प.	
12	बनेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	0.54	0.54	0.56	0.035	4	1987	जि.प.	
13	आरेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	0.46	0.46	0.37	0.028	4	1987	जि.प.	
14	मोघमवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	0.65	0.65	0.67	0.039	5	1987	जि.प.	
15	धुळगांव	क. महाकाळ	सांगली	1	0.71	0.71	0.74	0.040	6	1987	जि.प.	
16	शिंदेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	3.96	3.96	3.60	0.020	5	2003	जि.प.	
17	शेळकेवाडी	क. महाकाळ	सांगली	1	2.29	2.29	1.47	0.017	3	1985	जलसंधारण	
18	कुकटोळी	क. महाकाळ	सांगली	1	0.78	0.78	0.73	0.005	1	1994	जलसंधारण	
19	अलकुड एस क्र. 2	क. महाकाळ	सांगली	1	5.25	5.25	5.24	0.033	7	2007	जलसंधारण	
20	नांगोळे (को.म)	क. महाकाळ	सांगली	1	8.84	8.44	9.62	0.054	11	2007	जलसंधारण	
21	बोरगांव (सा.सु)	क. महाकाळ	सांगली	1	6.55	6.55	6.98	0.026	6	2007	जलसंधारण	
22	आगळगांव (जा.व)	क. महाकाळ	सांगली	1	1.25	1.25	1.28	0.009	2	2006	जलसंधारण	
23	आगळगांव (व.खो)	क. महाकाळ	सांगली	1	3.76	3.76	3.66	0.015	3	2008	जलसंधारण	
24	बसाप्पावाडी (जा.व)	क. महाकाळ	सांगली	1	6.53	6.53	6.50	0.027	6	2008	जलसंधारण	
25	अगळगाव	क. महाकाळ	सांगली	1	4.32	4.32	4.22	0.068	14	2010	जलसंधारण	
26	अलकुड (एस क्र. 1)	क. महाकाळ	सांगली	1	5.24	5.24	5.23	0.030	6	2010	जलसंधारण	
27	आरेवाडी (दे.) क्र. 1	क. महाकाळ	सांगली	1	3.76	6.59	5.61	0.018	4	2010	जलसंधारण	
28	इरळी (पा.व.)	क. महाकाळ	सांगली	1	5.12	6.51	6.07	0.024	5	2010	जलसंधारण	
29	बसाप्पावाडी (S.B. P)	क. महाकाळ	सांगली	1	4.51	5.47	5.24	0.018	4	2010	जलसंधारण	
30	अलकुड एस (MTC)	क. महाकाळ	सांगली	1	5.12	5.12	5.02	0.020	3	2010	जलसंधारण	
31	आगळगाव (JH)	क. महाकाळ	सांगली	1	3.79	5.34	4.13	0.015	3	2010	जलसंधारण	
32	जायगव्हाण (व.खो.)	क. महाकाळ	सांगली	1	11.42	11.42	11.18	0.053	11	2012	जलसंधारण	
33	आरेवाडी (दा.रस्ता)	क. महाकाळ	सांगली	1	6.14	6.14	6.24	0.028	6	2012	जलसंधारण	

34	आरेवाडी (ब.क्र.5)	क.महाकाळ	सांगली	1	3.15	5.01	4.68	0.014	3	2012	जलसंधारण	
35	शिंदेवाडी नं. 2	क.महाकाळ	सांगली	1	7.78	10.58	10.00	0.041	9	2012	जलसंधारण	
36	बसाप्पावाडी क्र.1	क.महाकाळ	सांगली	1	3.02	5.72	5.70	0.014	3	2012	जलसंधारण	
37	मोघमवाडी (टी.के.)	क.महाकाळ	सांगली	1	3.64	3.64	3.63	0.016	3	2012	जलसंधारण	
38	बोरगांव (तां.पा.व.)	क.महाकाळ	सांगली	1	3.85	8.83	3.84	0.018	4	2015	जलसंधारण	
	एकूण क.महाकाळ तालुका			32	115.56	134.23	125.29	0.9038	168			
39	बलवडी (खो.)	खानापूर	सांगली	1	0.68	0.68	0.60	0.015	3	1988	जलसंधारण	
40	ऐनवाडी	खानापूर	सांगली	1	1.00	1.00	1.00	0.024	5	1987	जलसंधारण	
	एकूण खानापूर तालुका			2	1.68	1.68	1.6	0.039	8			
41	अंकले	जत	सांगली	1	0.38	0.38	0.40	0.011	4	1987	जि.प.	
42	वन्नवाड	जत	सांगली	1	7.90	7.90	8.14	0.035	8	2010	जलसंधारण	
43	सिंदूर 185/अ	जत	सांगली	1	3.35	3.35	2.59	0.015	3	2011	जलसंधारण	
44	बसर्गी	जत	सांगली	1	4.94	4.94	2.55	0.022	5	2011	जलसंधारण	
45	येलदरी	जत	सांगली	1	10.9	10.9	12.23	0.050	11	2014	जलसंधारण	
	एकूण जत तालुका			5	27.47	27.47	25.91	0.1328	31			
46	बेळकी	मिरज	सांगली	1	0.36	0.36	0.35	0.090	22	1987	जि.प.	
47	खटाव	मिरज	सांगली	1	0.51	0.51	0.41	0.071	17	1987	जि.प.	
48	डोंगरवाडी	मिरज	सांगली	1	0.52	0.52	0.37	0.071	17	1987	जि.प.	
49	संतोषवाडी	मिरज	सांगली	1	0.37	0.37	0.22	0.075	17	1987	जि.प.	
50	संतोषवाडी	मिरज	सांगली	1	0.42	0.42	0.36	0.077	18	1987	जि.प.	
51	सलगरे	मिरज	सांगली	1	1.09	1.09	0.80	0.140	31	1987	जि.प.	
52	लिंगनुर 1	मिरज	सांगली	1	1.55	1.55	1.52	0.010	2	2001	जि.प.	
53	लिंगनुर 2	मिरज	सांगली	1	1.41	1.41	1.55	0.009	2	2001	जि.प.	
54	खटाव (म.शिवार)	मिरज	सांगली	1	3.48	3.48	3.72	0.017	4	2008	जलसंधारण	
55	खटाव (म.शिवार)	मिरज	सांगली	1	3.93	3.93	4.03	0.018	4	2008	जलसंधारण	
56	आरग (भो.व.)	मिरज	सांगली	1	7.00	7.00	3.49	0.016	3	2014	जलसंधारण	
57	खटाव (प.शि.)	मिरज	सांगली	1	11.34	11.34	9.14	0.052	11	2014	जलसंधारण	
	एकूण मिरज तालुका			12	31.98	31.98	25.96	0.6458	148			
	एकूण गांव तलाव			57	188.66	207.33	190.43	1.9322	390			

जिल्हा निहाय पूर्ण झालेल्या योजना (101 ते 250 हेक्टर) दिनांक 01.04.2022 अखेर

लघु पाटबंधारे तलाव

अ. क्र.	योजनेचा प्रकार	तालुका			अंदाजित किंमत (रु. लक्ष)						
---------	----------------	--------	--	--	--------------------------	--	--	--	--	--	--

1	2	3	जिल्हा	संख्या	मुळ किंमत	सुधारीत किंमत	एकूण खर्च ई.टी.पी. सह	जिवंत साठवण क्षमता द.ल.घ.मी.	प्रकल्पीय सिंचन क्षमता (हेक्टर)	काम पुर्ण झाल्याचे वर्ष	योजना हस्तांतरीत झाली किवा कसे (जलसंपदा/जि.प./ज.सं.वि)	सद्य परिस्थिती
1	गुगवाड	जत	सांगली	1	33.02	61.00	35.41	1.580	200	1987	जलसंपदा	
2	बिळूर (केसराळ)	जत	सांगली	1	18.23	98.76	97.26	1.666	241	1991	जलसंपदा	
3	डफळापूर	जत	सांगली	1	22.18	81.60	59.50	1.395	178	1992	जलसंपदा	
4	नांगोळे	क. महाकाळ	सांगली	1	17.30	17.30	15.76	1.290	164	1978	जलसंपदा	
5	लंगरपेठ	क. महाकाळ	सांगली	1	18.40	18.40	17.92	2.223	232	1978	जलसंपदा	
6	बोरगांव	क. महाकाळ	सांगली	1	24.45	27.39	20.19	1.470	210	1988	जलसंपदा	
7	हरोली	क. महाकाळ	सांगली	1	16.13	82.55	31.61	1.320	162	1988	जलसंपदा	
8	जिरग्याळ	जत	सांगली	1	402.84	1770.34	441.63	1.125	245	2019	जलसंधारण	
	एकूण लघु पाटबंधारे तलाव			8	552.55	2157.3	719.28	12.069	1632			

जिल्हा निहाय पूर्ण झालेल्या योजना (101 ते 250 हेक्टर) दिनांक 01.04.2022 अखेर

साठवण तलाव

अ. क्र.	योजनेचा प्रकार	तालुका	जिल्हा	संख्या	अंदाजित किंमत (रु. लक्ष)			जिवंत साठवण क्षमता द.ल.घ.मी.	प्रकल्पीय सिंचन क्षमता (हेक्टर)	काम पुर्ण झाल्याचे वर्ष	योजना हस्तांतरीत झाली किवा कसे (जलसंपदा/जि.प./ज.सं.वि)	सद्य परिस्थिती
					मुळ किंमत	सुधारीत किंमत	एकूण खर्च ई.टी.पी. सह					
1	गुगवाड नं. 2	जत	सांगली	1	278.13	386.35	315.94	0.734	125	2013	जलसंधारण	
2	उमराणी पा. म	जत	सांगली	1	140.98	252.00	244.33	0.623	124	2013	जलसंधारण	
	एकूण साठवण तलाव			2	419.11	638.35	560.27	1.3575	249			

जिल्हा निहाय पूर्ण झालेल्या योजना (101 ते 250 हेक्टर) दिनांक 01.04.2022 अखेर

पाझर तलाव

अ. क्र.	योजनेचा प्रकार	तालुका	अंदाजित किंमत (रु. लक्ष)
---------	----------------	--------	--------------------------

1	2	3	जि लहा	सं ख्या	मुळ किंमत	सुधारीत किंमत	एकूण खर्च ई. टी. पी. सह	जिवंत साठवण क्षमता द. ल. घ. . मी.	प्रक ल्पीय सिंचन क्षमता (हेक्टर)	काम पुर्ण झाल्या चे वर्ष	योजना हस्तांतरीत झाली किवा कसे (जलसंपदा /जि. प. /ज. सं. वि)	सद्य परिस्थि ती
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	यमगरवाडी	तासगांव	सांग ली	1	4.75	4.75	3.71	0.567	108	1984	जि. प.	
4	आरग	मिरज	सांग ली	1	4.96	4.96	4.03	0.683	144	1975	जि. प.	
	एकूण पाझर तलाव			2	9.71	9.71	7.74	1.2497	252			

12. नदी यात्रे दरम्यान जोडलेली संस्था & व्यक्ती :-

(जे आपल्या नदीला आविरल निर्मल करण्यासाठी आपल्या सोबत जोतून काम करतील)

अ. ब्र.	व्यक्तीचे / संस्थेचे नाव	गावाचे नाव	मोबाइल नंबर
1	जल बिरादरी	सांगली	
2	तरुण भारत संघ	राजस्थान	
3	निसर्ग प्रतिस्थाण	सांगली	
4	नेचर कॉन्जरवेशन सोसायटी	सांगली	
5	अग्रणी पानी फाउंडेशन	अग्रण धुळगाव	
6	इमदाद मलटिपरपज फाउंडेशन	कावठे महंकाळ	
1	ताणाजी भीमराव पाटील	बलवडी	
2	चंद्रकांत यशवंत आहेर (सरपंच)	बलवडी	9579376304
3	संदीप परशुराम गायकवाड (उप सरपंच)	बलवडी	9503677902
4	विकस धोंडीरम जाधव	बलवडी	
5	जे. व्ही. जाधव ग्रामसेवक	बलवडी	9552813658
6	पोपट दादासो गायकवाड	बलवडी	
7	सिधनाथ पांडुरंग गायकवाड	बलवडी	
8	संदीप लक्ष्मण गायकवाड	बलवडी	
9	विलास पांडुरंग गायकवाड	बलवडी	
10	परशुराम गोपाल गायकवाड	बलवडी	
11	शिवाजी रामचंद्र गायकवाड (पो.पाटील)	बलवडी	
12	पोपट खाशाबा पाखरे	बलवडी	
13	महादेव भाऊ चव्हाण	बलवडी	

14	सोपान श्रीपति गायकवाड	बलवडी	
15	आकाश ढेरे	बलवडी	
16	बालाजी चाव्हान	बलवडी	
17	गोपीनाथ सूर्यवंशी	बलवडी	
18	तणजी कृष्णा गायकवाड	बलवडी	9049401084
19	राजाराम आकाराम गायकवाड	बलवडी	9763565134
20	मनोज पांडुरंग पाखरे	बलवडी	9975290009
21	सिद्धार्थ आकाराम धोंडे	बलवडी	9561955063
1	दत्ता सुरेश गोसावी (सरपंच)	बेणापुर	9011959571
2	अजित बनसोडे तलाठी	बेणापुर	9561212149
3	विलाससिंग दगडू राजपूत	बेणापुर	9730963337
4	जगनाथ तुकाराम शिंदे	बेणापुर	9975862815
5	कृष्णदेव गुंडा शिंदे	बेणापुर	8007162977
6	पी. व्ही. कांबळे ग्रामसेवक	बेणापुर	8888989474
7	नामदेव विठ्ठल शिंदे	बेणापुर	
8	तणाजी बापूराव जाधव	बेणापुर	
9	सुधाकर भीमराव शिंदे	बेणापुर	
10	सुनील दादसो वाघामोडे	बेणापुर	
11	महालाजी गोरखनाथ धेंडे	बेणापुर	
1	मंदाकिनी बापूसो जाधव (सरपंच)	सुलतांगादे	9049952469
2	सचिन आशोक जाधव	सुलतांगादे	9423809896
3	जुनेद महिबूब तांबोळी	सुलतांगादे	8605705924
4	रिना सायजि जाधव	सुलतांगादे	7558259240
5	विमल संभाजी जाधव	सुलतांगादे	7507885277
6	आनंदा बाबुराव जाधव	सुलतांगादे	8626080153
7	पुण्यानजली प्रलाद जाधव	सुलतांगादे	9975928101
8	नम्रता महेंद्र धेंडे	सुलतांगादे	7083214537
9	चांद्रकांत निवृत्ती जाधव (पा.पु.कर्मचारी)	सुलतांगादे	9673170796
10	तुकाराम बाबुराव जाधव (त.मु.अध्यक्ष)	सुलतांगादे	9765785971
11	माधुरी निवास जाधव (पो.पाटील)	सुलतांगादे	9923270310
12	निखिल प्रल्हाद जाधव	सुलतांगादे	9975928101
13	विकास गुलाब जाधव	सुलतांगादे	9049514551
14	बाळसो नामदेव मोहिते	सुलतांगादे	9146456652
15	तुकाराम महदेव मोहिते	सुलतांगादे	9771304698
16	राफीक सिकंधर तांबोळी	सुलतांगादे	8888617882
17	पांडुरंग धोंडीरम जाधव	सुलतांगादे	9923924756
18	चंद्रकांत निवृत्ती जाधव	सुलतांगादे	9673170796
19	प्रकाश शिवाजी जाधव	सुलतांगादे	9765115062
20	शिवाजी रामचंद्र जाधव	सुलतांगादे	8007140357
21	बजरंग धोंडीरम जाधव	सुलतांगादे	9370809690
22	उमेश बापूसो जाधव	सुलतांगादे	
23	निवास मधुकर जाधव	सुलतांगादे	
1	दिलीप दादासो माने	करंजे	9923329560
2	जगनाथ रामहारी कचरे	करंजे	7719849151

3	गोपीनाथ भानुदास सूर्यवंशी	करंजे	9765232023
4	उत्तम धोंडी यादव	करंजे	9158166292
5	सुखादेव केशव सुतार	करंजे	9922890947
6	संदीप आकाराम सूर्यवंशी	करंजे	9923325451
7	संदीप बलभीम बाबर	करंजे	9975856087
8	संतोष भगवान यादव	करंजे	9890018638
9	सोमनाथ नारायण सूर्यवंशी	करंजे	9766957428
10	पोपट दादू सूर्यवंशी	करंजे	9923781156
11	सुभाष तुकाराम सूर्यवंशी	करंजे	9890679771
12	दत्तात्रय वसंत सुतार	करंजे	9765785917
13	सचिन जनाथ माने (पो.पाटील)	करंजे	8975122327
14	एम. एन. पाटील	करंजे	9960308188
15	राजेंद्र शिवाजी माने	करंजे	8698355265
16	शिवाजी बापुसो मदणे	करंजे	8530375782
17	हनुमंत जयशिंग माने	करंजे	9923078379
18	तुकाराम नारायण पाटील	करंजे	9766790497
19	बजरंग दत्त माने	करंजे	7028049400
20	माणिक गोविंद सूर्यवंशी	करंजे	
21	आर. ए. माने	करंजे	
22	आपसो आकाराम माने	करंजे	
1	संपत्राव सुबारव पाटील	वायफळे	9970984499
2	अंकुश बापू फाळके	वायफळे	7218647266
3	प्रदीप दिनकर नलावडे	वायफळे	9890641577
4	मेहबूब जमल मुलाणी	वायफळे	9730043100
5	राजेश भीमराव पाटील	वायफळे	9130545152
6	संतोष रामचंद्र नलावडे (सरपंच)	वायफळे	9673095474
7	बी.वाय. वेळापुरे (कृषि सहायक)	वायफळे	8888488776
8	संजय शंकर पाटील	वायफळे	
1	नंदकृमार सोपान कापसे	बिरणवाडी	9823274616
2	आंबादस निवृत्ती मोर	बिरणवाडी	9899877617
3	रवींद्र महादेव मोरे	बिरणवाडी	9545539378
4	योगेश शंकर मोर	बिरणवाडी	9325471922
5	अभिजीत किसान सूर्यवंशी	बिरणवाडी	8208832194
6	मोहन महादेव मोर	बिरणवाडी	9096390215
7	रोहित विठ्ठल इंगवले	बिरणवाडी	7798113656
8	अमोल दिलीप मोर	बिरणवाडी	9890024276
9	संभाजी विठ्ठल मोर	बिरणवाडी	9637353617
10	पांडुरंग धोंडीरम पाटील	बिरणवाडी	9096363592
11	विठ्ठल तुकाराम इंगवले	बिरणवाडी	7020451810
12	संजय ज. देशमुख (ग्रामसेवक)	बिरणवाडी	9975314392
1	सुभद्रा राजाराम चव्हाण	सिद्धेवाडी	956109150
2	विजय नरहरी पोतदार	सिद्धेवाडी	8530712724
3	रंजना राजाराम चव्हाण	सिद्धेवाडी	9175720831
4	अशोक यशवंत बुदवले	सिद्धेवाडी	9561387468

5	शिवशंकर भगवान चव्हाण	सिद्धेवाडी	7028483664
6	राजेंद्र रंगराव पवार	सिद्धेवाडी	9923722453
7	दादासो बाबुराव देशमुख	सिद्धेवाडी	7083471242
1	स्वाती अमोल पोळ (सरपंच)	सवळाज	7798706749
2	रमेश आनंदा कामबळे (उप सरपंच)	सवळाज	9970218313
3	नीलेश म्हलारी माळी	सवळाज	8007157008
4	विश्वास सिद्राम निकम	सवळाज	9850045554
5	राहुल विलास कुलाल	सवळाज	9623753737
6	अविनाश प्रकाश म्हेत्रे	सवळाज	9552963331
7	विनायक बाळसो पाटील	सवळाज	8600758083
8	सोमनाथ गौरिहुर शिंगे	सवळाज	9890603216
9	काशीनाथ रामचंद्र भडके	सवळाज	9764585454
10	विवेक वसंतराव सावंत	सवळाज	9970072304
1	जयश्री चंद्रकांत नाईक	वज्रचौडे	8380834268
2	शहाजी राजाराम यादव	वज्रचौडे	9834356780
3	काशीनाथ शंकर यादव	वज्रचौडे	9890701439
4	धनाजी बापू यादव	वज्रचौडे	9665469187
5	महादेव वसंत यादव	वज्रचौडे	8530934827
6	पोपट सुखदेव यादव	वज्रचौडे	7498153323
7	अमोल लक्ष्मण टोकले	वज्रचौडे	7887827761
8	अजित राजाराम जाधव	वज्रचौडे	9766583488
9	ताणाजी सखाराम जाधव	वज्रचौडे	
10	संभाजी भगवान मंडले	वज्रचौडे	
11	सं. रा. जाधव	वज्रचौडे	
1	पी. जी. मुजावर (ग्रामसेवक)	गव्हाण	9421311420
2	उल्हास शिवाजी सुरयवंशी (पत्रकार)	गव्हाण	9695571799
3	विजय भगवान पवार	गव्हाण	7620485554
4	मुर्लीधर नारायण पाटील	गव्हाण	9860508230
5	हणमंत बाळसो पाटील (सरपंच)	गव्हाण	9922834814
6	संतोष सदाशिव यादव	गव्हाण	9503730991
1	राहुल अशोक माळी	मळणगाव	7385488924
2	राजेंद्र दिनकर भोसले	मळणगाव	9970188161
3	सत्यजित चंद्रसेन पाटील	मळणगाव	9890792374
4	जायदीप नारायण घोरपडे	मळणगाव	9921497000
5	वसंतराव सदाशिव सुतार	मळणगाव	9503504532
6	सुरेश शिवाजी भोसले	मळणगाव	8261800878
7	रंजीत सदाशिव शिंदे	मळणगाव	7588586147
8	संपतराव ज्ञानू घोरपडे	मळणगाव	8329460077
9	मनोजकुमार सुभाष जाधव	मळणगाव	9763293000
1	शरदा माणिक पाटील	शिरढोण	8275265917
2	सुमन तातोबा पाटील	शिरढोण	9421128978
3	अशोक यशवंत पाटील	शिरढोण	9765391535

4	सुनील वसंत पाटील	शिरढोण	8306414153
5	यशवंत जोती पाटील	शिरढोण	9552670270
6	नामदेव रघू पाटील	शिरढोण	7620295581
7	माणिक महादेव कोळी	शिरढोण	7498369818
8	पिटू विठ्ठल पाटील	शिरढोण	9704410231
9	संभाजी रघुनाथ ओलेकर	शिरढोण	9371793766
10	आनंदा अशोक सुतार	शिरढोण	9130117627
11	मचिंद्र रामचंद्र पाटील	शिरढोण	8605462999
12	प्रीतम माणिक पाटील	शिरढोण	8308600999
13	अंकुश तुकाराम कदम	शिरढोण	7741959795
14	माणिक पतंगराव पाटील	शिरढोण	9021570029
15	ताणजी शंकर पाटील	शिरढोण	9890315057
16	पशुराम कृष्णा पाटील	शिरढोण	9405285367
17	मीनाक्षी अंकुश कदम	शिरढोण	9130151950
18	व्हि. व्हि. हिवारे (ग्रामसेवक)	शिरढोण	9673638934
19	बापुसो शंकर साळुंखे	शिरढोण	
20	प्रमील शिवाजी मोर	शिरढोण	
1	सुरेश बापुसो पाटील	मोरगाव	9503607309
2	रामचंद्र धोंडी वावारे	मोरगाव	8459163429
3	यशवंत कृष्णा माळी	मोरगाव	9372392377
4	गणेश रघुनाथ यादव	मोरगाव	8421748342
5	जलींद्र दत्त कशिद	मोरगाव	9503807271
6	शरद सदाशिव पवार	मोरगाव	9767968202
7	सचिन किसन कशिद	मोरगाव	9730140220
8	विजय रामचंद्र जगताप	मोरगाव	9975243900
1	चैतन्य शिवाजी चव्हाण (सरपंच)	विठूरायची वाडी	9665510937
2	धनाजी सदाशिव माळी (उप सरपंच)	विठूरायची वाडी	7385360115
3	बी. जे. संकपाळ (तलाठी)	विठूरायची वाडी	9049652304
4	रविंद्र महादेव खोत	विठूरायची वाडी	8308692885
5	तुकाराम आकाराम कांबळे	विठूरायची वाडी	9096901658
6	शुभम पांडुरंग नरळे	विठूरायची वाडी	7620312584
7	हरीदास तुकाराम नरळे	विठूरायची वाडी	9284939086
8	बाळसो सिद्राम खोत	विठूरायची वाडी	
1	प्रिया राहुल सावळे (सरपंच)	हिंगणगाव	9096217254
2	नितीन रावसाहेब पाटील (उप सरपंच)	हिंगणगाव	9860961008
3	प्रवीण देसाई (ग्रामसेवक)	हिंगणगाव	9657736465
4	बाजीराव रामराव पाटील	हिंगणगाव	9975211006
5	गिरिष रामचंद्र शेजाळ	हिंगणगाव	9960355448
6	शितल आणसो पाटील	हिंगणगाव	9766177407
7	सुनील वसंत मलमे	हिंगणगाव	9834369607
8	चंद्रकांत वसंत गुरव	हिंगणगाव	7387879966
9	सुरगोणडा तात्या पाटील	हिंगणगाव	9421129633
10	शमराव पांडुरंग इंगळे	हिंगणगाव	9922671488
11	शितल भुजगोंडा पाटील	हिंगणगाव	9960511560

12	जीनेंद्र शांतिनाथ पाटील	हिंगणगाव	8805027686
13	अनिल भुवल पाटील	हिंगणगाव	9699206016
14	श्रीदास नामदेव माळी	हिंगणगाव	8600117685
15	संदीप महादेव माळी	हिंगणगाव	9765579935
16	भुजगोंडा शामगोंडा पाटील	हिंगणगाव	8600367478
17	सुभाष नारायण पाटील	हिंगणगाव	9975218500
18	अमोल आणासो सावळे	हिंगणगाव	9423037272
19	रेवनाथ भोलानाथ शिंदे	हिंगणगाव	8600304021
20	विक्रम लक्ष्मण कोळेकर	हिंगणगाव	8983808488
21	विलास शंकर संकपळ	हिंगणगाव	
22	हरी शंकर काटकर	हिंगणगाव	
1	ए.एस.डावणे (ग्रामविकास आधिकारी)	अग्रण धुळगाव	7507557070
2	अक्षय भोसले	अग्रण धुळगाव	8007568169
3	अशोक गणपती भोसले	अग्रण धुळगाव	9049950117
4	समीर नाबीसो शेख	अग्रण धुळगाव	8600186606
5	सुनील बाबसो कुंभार	अग्रण धुळगाव	8624077264
6	शिवदास चंद्रकांत भोसले	अग्रण धुळगाव	9404420275
7	रावसो तुकाराम भोसले		
1	के. आर. खटावकर (ग्रामसेवक)	लोणारवाडी	9921109220
2	बाबुराव यशांत बजबळे	लोणारवाडी	9975995719
3	गणेश विठ्ठल खोत	लोणारवाडी	8459964413
4	शिवाजी आकाराम बाजबळे	लोणारवाडी	9322465601
5	लक्ष्मण जयवंत खोत	लोणारवाडी	9634581876
6	मारुती पांडुरंग खोत	लोणारवाडी	9665178435
7	अजित मुर्लीधर खोत (सरपंच)	लोणारवाडी	9764666613
8	श्रीविन्द्र रवींद्र डोंबळे	लोणारवाडी	8767351318
9	अरविंद खंडू मोटे	लोणारवाडी	9923919767
10	गनबर मुकाल मुजावर	लोणारवाडी	7264970087
11	कुंडलीक श्रीमंत खोत	लोणारवाडी	
12	तानाजी गणपती खोत	लोणारवाडी	
13	पांडुरंग आत्मा डोंबळे	लोणारवाडी	

13. नदी यात्रे दरम्यान लोकांशी संवाद साधताना मिळालेली माहिती, निरीक्षणे & सूचना :-

गावाचे नाव :- बलवडी (खा.)

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. बलवडी गावाच्या हद्दीतील खानापूर रोड पासून वरील अग्रणी नदीवर असणारे 12 बंधारे टेंभूच्या पाण्याने भरले जात नाहीत .	सध्या टेंभू योजनेचे पाणी लेंडूरी ओढातून येते . हे पाणी बलवडी गावाच्या पाणी पुरवठा विहारीच्या खालच्या बाजूला येऊन अग्रणी नदीला मिळते, या एवजी टेंभू योजनेचे पाणी भूड येथिल असणाऱ्या आउटलेट मधून सोडले तर अग्रणी नदीवरील जाधववाडी हद्दीतील सुरवाती पासूनचे सर्व बंधारे पाण्याने भरले जातील .
2. अग्रणी नदी पत्रात असणाऱ्या बंधार्यात गवत तसेच काटेरी झुडपे उगवलेले आहे .	नदी पात्राची स्वच्छता करणे गरजेचे आहे .
3. गावातील सांडपाणी कोणत्याही प्रक्रीये विना थेट अग्रणी नदीपात्रात जात आहे .	गावातील सांडपाणी कोणतीही प्रक्रीया न करता नदीपात्रात जात आहे त्यामुळे नागरिकाना वेगवेगळ्या साथीच्या रोगांना बळी पडावे लागते, त्यासाठी हे पाणी प्रक्रीया करून शुद्ध पाणीच नदी पात्रात सोडावे .
4. नदीवर पाणी आडवण्यासाठी नवीन बंधारा होणे आवश्यक .	होनराव शंकर गायकवाड यांच्या शेताजवळ 1 बंधारा प्रसातावीत आहे, तो या पावसाळ्या आगोदर पूर्ण व्हावा .
5. खानापूर रोडच्या पश्चिम बाजूस पाणी पुरवठा विहरी जवळ असणाऱ्या बंधार्याची उंची कमी असल्याने त्या मध्ये पाणी साठा खूपच कमी होतो .	त्या बंधार्याची पाहणी केली असता त्याची उंची खुपची कमी असल्याचे लक्षात आले . त्याची 1 मिटर ने उंची वाढवावी लागेल .
6. अग्रणी नदीला मिळणारा बलवडी गावातील मुख्य नाला (ओढा) म्हणजे लेंडूरे ओढा, त्या ओढ्या वरील शंभूखडी जवळील बंधारा पुराच्या पाण्याने फुटलेला (Outflanking) आहे . त्यामुळे शेजारील शेतकर्याची जमीन वाहून गेलेली आहे .	शंभूखडी रोड लेंडूरी ओढा येथील बंधार्याची दुरुस्ती करणे आवश्यक आहे . सोबतच बंधान्याच्या बाजूला मातीचा भराव व दगाडी पिचिंग करणे आवश्यक आहे .

<p>7. भूगर्भातील / जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे.</p>	<p>1. वनजमीन गट नं. 1172 च्या बाजूला मातीनाला बांध & 50 हेक्टर वन जमिनी वर डीप सी.सी.टी. करणे. 2. वनजमीन गट नं. 902 अ मधील बंधार्याचा गाळ काढणे व साठवण क्षमता वाढवणे. या कामांमुळे या भागातील आजूबाजूच्या शेत्कारांच्या किमान १०० हेक्टर जमिनी ओलिताखाली येतील.</p>
<p>8. टेंभू योजनेचे पाणी शेतकऱ्यांना मिळणे साठी.</p>	<p>गट नं. 1471 पोपट खाशाबा पाखरे यांच्या शेत जमिनीत टेंभू च्या पाण्याचा व्हाल (चेंबर) काढणे.</p>
<p>9. मागच्या काही काळात नदी व ओढे नाल्यावर कमी पाणी वाहत असल्यामुळे ओढ्याच्या पात्रात ओढ्याच्या जमिनीचे अतिक्रमण आजूबाजूच्या शेतकऱ्यांनी केले आहे. काही ठिकाणी ओढ्याच्या पात्रातच विहीर खांदुन निघालेले दगड पतारातच ठेवल्यामुळे पात्र अरुंद झाले आहे.</p>	<p>जिल्हाधिकारी कार्यालयाला विनंती आहे की या ओढ्या नाल्यांची शासकीय मोजणी करून त्याची रुंदी वाढवून देणे. जेणे करून गावाचा पाण्याचा प्रश्न या एकाच कामांमुळे बर्‍यापैकी मिटू शकतो.</p>
<p>10. नदी बदल जागरूकता निर्माण होणे साठी.</p>	<p>नदीच्या पुलावरीलील दोनी बाजूना नदीची माहिती दर्शवणारा फलक लावणे.</p>

गावाचे नाव :- बेणापूर

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
<p>1. अग्रणी नदीवरील शासनाने बांधलेले सिमेंट बंधारे चुकीची साईट सिलेक्शन व व्यवस्थित Flank Wall बांधली गेली नसल्याने सन २०१९ / २० च्या पावसाळ्यात फुटले आहेत. (Outflanking झाले आहे.) तसेच तसेच दगडी पिचिंग च्या आभावे आजूबाजूची शेत जमीन वाहून गेली आहे त्यामुळे शेतकऱ्यांचे मोठे नुकसान झाले आहे. या बंधार्यात आजीबात पाणी साचत नाही. आज रोजी हि परिस्थिती तशीच आहे. बंधारा आहे पण पाणी साठत नाही. आशा निकृष्ट दर्ज्याच्या कामांची चौकशी करून दोषींवर कठोर कारवाही झाली पाहिजे आशी शेतकऱ्यांची आग्रही मागणी आहे.</p>	<p>1. शंकर रघुनाथ शिंदे, बाळू गुंडा शिंदे, सुधाकर भीमराव शिंदे, पितांबर गणपती शिंदे, संतोष जाधव (गट नंबर 236) यांच्या क्षेत्राजवळील बलवडी गावाच्या हद्दीतून खालील बेनापुर हद्दीतील बंधारे फुटलेले आहेत दुरुस्त करून मिळावे.</p> <p>2. गट नंबर 929, 725 आणि 738 बंधान्यातील शेजारचा भराव खचलेला आहे. भराव करणे गरजेचे आहे.</p> <p>3. खापरगादे बंधार्याच्या साईडचा मातीचा भराव खचलेला आहे. (मधुकर झेंडे यांच्या शेताजवळ) या बंधार्यात पाणी साठणे साठी शासनाने तात्काळ उचित उपाय करणे अपेक्षित आहे.</p>
<p>2. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बऱ्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे.</p>	<p>1. गट नंबर 4 शेजारील दगडी बंधान्याचा गाळ काढणे.</p> <p>2. गट नंबर 9 जवळील बंधारा लिकेज आहे आणि भराव खचलेला आहे. बंधार्याचे लिकेज काढून भराव टाकून घेणे.</p> <p>3. गट नंबर 425, 271 व 272 ला नवीन माती बंधारा करणे.</p> <p>4. गायरान जमिनीत गट नंबर 321, 558 तसेच खापरगादे गट नंबर 700 मध्ये 20 हेक्टर जमिनीवर डीप सीसीटी आणि वृक्षारोपण करणे आवश्यक आहे.</p> <p>5. गट नंबर 335 मधील बेनापुर पाझर तलाव लिकेज आहे, त्याची दुरुस्ती करणे गरजेचे आहे.</p> <p>6. रामघाट मंदिर परिसरातील दगडी बंधार्याचा गाळ काढणे व दुरुस्ती करणे.</p>

	7. आमच्या गावातील सर्व शाळा व शासकीय इमारतींना रेन वाटर हार्वेस्टिंग ची कामे होणे आवश्यक आहे. तसेच विद्यार्थ्यांना आशा कामाचे महत्व व राबवण्याची पद्धती माहित होईल व त्यांना स्ववता आपल्या घरावर असे प्रयोग राबवण्याची प्रेरणा मिळेल.
3. अग्रणी नदी पात्रात असणाऱ्या बंधार्यात गवत तसेच काटेरी झुडपे उगवलेले आहे.	पाणी साठवण क्षमता वाढवण्या साठी नदी पात्रातील काटेरी झुडपे व गवत काढणे गरजेचे आहे.
4. गावातील सांडपाणी कोणत्याही प्रक्रीये विना थेट अग्रणी नदीपात्रात जात आहे.	सांडपाणी घनकचरा व्यवस्थापन अंतर्गत सांडपाण्यासाठी बंदिस्त पाईप लाईन करून शोषखड्डे घेणे आवश्यक आहे.
5. मागच्या काही काळात नदी व ओढे नाल्यावर कमी पाणी वाहत असल्यामुळे नदी व ओढ्याच्या पात्रात ओढ्याच्या जमिनीचे अतिक्रमण आजूबाजूच्या जमीन मालकांनी केले आहे. काही ठिकाणी ओढ्याच्या पात्रातच विहीर खांदुन निघालेले दगड पात्रातच ठेवल्यामुळे पात्र अरुंद झाले आहे. त्यामुळे नदी / ओढ्याचा प्रवाह बाधित झाला आहे.	जिल्हाधिकारी कार्यालयाला विनंती आहे की या ओढ्या / नाल्यांची शासकीय मोजणी करून त्याची रुंदी वाढवून देणे. जेणे करून गावाचा पाण्याचा प्रश्न या एकाच कामांमुळे बर्बापैकी मिटू शकतो.
6. नदी पात्रावरील शासकीय अतिक्रमने . .	1. जलजीवन मिशन अंतर्गत ग्रामपंचायतीने गावाच्या एकदम बाजूला नदी पात्राच्या मदोमद पिण्याच्या पाण्यासाठी विहीर खोदण्याचे काम सुरु केले, परंतु तेथेच गावाचे सांड पाणी नदीत जाऊन मिळत असल्याने ते काम ग्रामस्थांच्या मागणीने बंद करावे लागले व विहरीचे ठिकाण बदले, परंतु येथील विहरीचे केलेले खोदकाम बुजवले नाही किंवा त्याचा निघालेला कचरा नदी पात्रातून बाजूला केला नाही. नदीची वाहन क्षमता एकदम कमी झाली आहे. पाउस झाल्या वर पूर परिस्थिती निर्माण होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. असे प्रतिपादन नदी यात्रेच्या बैठकीत ग्रासेवक नाव यांनी सुचवले. त्या साठी तो कचरा नदी पात्रातून लवकरात लवकर काढला पाहिजे. अशी आग्रही मागणी केली आहे. 2. सुलतानगादे रोड लागत नदी पात्रात स्मशानभूमी बांधलेली आहे सोबत 80% नदी पात्रात स्मशानभूमी च्या बाजूला पेविंग ब्लॉकचा ओटा बांधला आहे, त्यामुळे नदीला वाहण्यासाठी जगाच राहिली नाही. तो स्मशानभूमी बाजूचा ओटा तात्काळ काढला पाहिजे. तसेच अल्पविधी वेळीचे सर्व निर्माल्य, राख, कचरा ई. नदी पात्रातच टाकतात.

गावाचे नाव :- सुलतानगादे

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. गावाची पाण्याची समस्या व टंचाई मिटवण्या साठी अग्रणी नदीवरील बंधार्याची साठवण क्षमता वाढवणे अत्यंत गरजेचे आहे .	अग्रणी नदीतील सुलतानगादे गावाच्या हद्दीतील 9 बंधान्यातील गाळ काढणे, खोलीकरण रुंदीकरण करणे, दुरुस्ती करणे, स्वच्छता करणे अत्यंत आवश्यक आहे. हे बंधारे बांधण्याच्या वेळी बंधारे बांधल्या नंतर त्याची खोलीकरण रुंदीकरण करणे अपेक्षित होते पण त्यांनी त्या पद्धतीने केले नाही. त्यामुळे त्या बंधार्याची साठवण क्षमता वाढली नाही त्याचा फटका आम्हा आजूबाजूच्या शेत कार्यांना मोठ्या प्रमाणात बसला आहे. (गट नंबर 137 गट नंबर 25 गट नंबर 115 वसंत खोबरे यांच्या शेताजवळ, नाव्ही मळा)
2. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे .	1. बापूसो जाधव (गट नंबर 643) यांच्या शेताजवळील असणाऱ्या सिमेंट बंधान्यातील गाळ काढणे. 2. सुलतानगादे गावातील 1972 साली बांधलेल्या पाझर तलावातील गाळ काढणे. 3. महादेव हिंदुराव जाधव यांच्या शेताजवळ असणार्या दोन छोट्या टेकडी मधील ओघालीवर नवीन मातीनाला बांध बांधणे. 4. गट नंबर 689 मध्ये असणाऱ्या सिमेंट बंधान्यातील गाळ काढणे. 5. गट नंबर 698 मधील सिमेंट बंधान्याचा गाळ काढणे व फुटलेल्या बंधान्याची दुरुस्ती करणे. 6. बाबासाहेब जयवंत जाधव यांच्या शेताच्या बाजूला असणाऱ्या तलावात तळातून गळती आहे. त्या तलावातील गाळ काढणे व त्याची गळती थांबवणे साठी प्रभावी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे. 7. गट नंबर 225 व 517 मध्ये पाणी आडवण्यासाठी एकदम चांगली साईट आहे तेथे नवीन मातीनाला बंध करून मिळावा.
3. गावातील सांडपाणी कोणत्याही प्रक्रीये विना थेट अग्रणी नदीपात्रात जात आहे .	1. सांडपाण्याकरिता प्रस्तावित बंदिस्त पाईप लाईन व शोष खड्डे हि कामे तत्काळ पूर्ण करून देणे. 2. बेनापुर ग्रामपंचायतचा सर्व घनकचरा सुलतान गादे गावाच्या हाद्दीत टाकला जातो, त्यामुळे शेतकऱ्यांचे मोठे नुकसान होत आहे. तो कचरा व्यवस्थापन करण्या साठी प्रभावी उपाययोजना शासनाने राबवाव्यात.
5. सुलतानगादे गावातील ईतर समस्या	1. कराड - विजापूर या राष्ट्रीय महामार्गाचे काम अपूर्ण राहिल्या मुळे जलजीवन मिशनचे काम स्थगित आहे. रखडलेले हायवे चे काम तत्काळ पुर्ण करावे जेणे करून आमचे जलजीवन मिशन चे काम पूर्ण होईल आणि आमच्या गावाची पिण्याच्या पाण्याची समस्या दूर होण्यास मदत होईल.

	2. गावातील लोकांना घरोघरी पिण्याचे व वापराचे पाणी नळ तोटीतून सोडण्यासाठी नवीन पाण्याच्या टाकीची मागणी ग्रामपंचायत ने पंचायत समिती कडे मागणी केली आहे. या कामाला गती यावी.
--	---

गावाचे नाव :- करंजे

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. गावाची पाण्याची समस्या व टंचाई मिटवण्या साठी अग्रणी नदीवरील तसेच गावात असणारे ओढे नाले यांवरील बंधार्याची, तालावंची पाणी साठवण क्षमता वाढवणे अत्यंत गरजेचे आहे.	1. अग्रणी नदी वरील शास्त्रीच्या शेताजवळ दगडी बंधारा फुटला आहे त्याची दुरुस्ती व खोलीकरण - रुंदीकरण करणे गरजेचे आहे. 2. भीमराव काटकर यांच्या शेता शेजारी असणाऱ्या सिमेंट बंधान्याचे दरवाजे बसवलेले नाहीत, त्यामुळे तेथे पाणीच साटत नाही. शेता शेजारी बंधारा असूनहि पाणी नाही आशी आमची दयनीय अवस्था झाली आहे. या बंधार्याला तात्काळ दरवाजे बसवावे.

	<p>3. नारायण ज्ञान सूर्यवंशी, पोपट सूर्यवंशी (गट नंबर 1550) बंधारा चुकीची साईट सिलेक्शन व व्यवस्थित Flank Wall बांधली गेली नसल्याने सन २०१९ / २० च्या पावसाळ्यात फुटले आहेत. (Outflanking झाले आहे.) तसेच तसेच दगडी पिचिंग च्या आभावे आजूबाजूची शेत जमीन वाहून गेली आहे त्यामुळे शेतकऱ्यांचे मोठे नुकसान झाले आहे. शासनाने तात्पुरते पिचिंग चे काम करून नदी काठाची उंची वाढवली आहे, परंतु जी जमीन वाहून गेली तेथे अजून काहीच उपाय योजना केल्या नाहीत. आशा निकृष्ट दर्ज्याच्या कामांची चौकशी करून दोषींवर कठोर कारवाही झाली पाहिजे आशी शेतकऱ्यांची आग्रही मागणी आहे. किमान जी माती वाहून गेली आहे तेथे माती टाकून घेणे गरजेचे आहे.</p> <p>4. रामहरी कचरे (गट नंबर 107) माती बंधारा खचलेला आहे. त्याला योग्य ती उपाय योजना करून मिळावी.</p> <p>5. झिरोंडीचा ओढा वरील राजेंद्र शिवाजी माने यांच्या शेताच्या शेजारी असणाऱ्या माती बंधान्यातून मोठ्या प्रमाणात पाण्याची गळती होत आहे. शासनाने योग्य ती कार्यवाही करून त्या माती बांधाची गळती थांबवली पाहिजे.</p> <p>6. झिरोंडी भागातील वन जमिनीवर असणारे चारही मातीनाला बांधाची तळातून गळती होत आहे. शासनाने योग्य ती कार्यवाही करून त्या माती बांधाची गळती थांबवली पाहिजे.</p> <p>7. लक्ष्मी खोरे भागात असणारा पाझर तलाव क्र. 3 या तलावाची तळातून गळती होत आहे. शासनाने योग्य ती कार्यवाही करून त्या माती बांधाची गळती थांबवली पाहिजे.</p> <p>8. मुलांनी तलाव एकेरी मळा तलावाची तळातून गळती होत आहे. शासनाने योग्य ती कार्यवाही करून त्या माती बांधाची गळती थांबवली पाहिजे.</p> <p>9. मुलांनी तलावा पासून निघणार्या ओढ्यावरील निवृत्ती माने यांच्या शेता जवळ असणारा दगडी बंधारा फुटलेला आहे. त्याची तात्काळ दुरुस्ती करणे गरजेचे आहे.</p> <p>10. सूर्यवंशी मळा जवळ अग्रणी नदी व हिवर ओढा यांचा जिथे संगम होतो येथील असणाऱ्या बंधान्यात गाळ आहे व तो गाळ काढणे अत्यंत गरजेचे आहे. बंधार्याचा खालील बाजूस असणारा सिमेंट चा हौद फुटला आहे त्याची दुरुस्ती तसेच त्या बंधान्यातील गाळ काढणे अत्यंत गरजेचे आहे.</p>
<p>2. गावातील सांडपाणी कोणत्याही प्रक्रीये विना थेट अग्रणी नदीपात्रात जात आहे.</p>	<p>लेंडुरे ओढा हा गावाकडेला असल्याने गावाचे सांडपाणी या ओढ्या मार्गे अग्रणी नदीत गावाच्या पाणीपुरवठा विहिरीच्या जवळ जाते आणि तेच पाणी लोक पिण्यासाठी वापरतात. त्यामुळे लोकांना भरपूर मोठ्या प्रमाणात आरोग्याची समस्या भेडसावत आहे. या नाल्यातील सांड पाण्यावर प्रक्रिया केल्यास आसे पाणी शेतीच्या पाण्यासाठी वापरता येईल.</p>
<p>3. गाव भागात पिण्याच्या पाणीची समस्या आहे.</p>	<p>करंजे गावातील यादव मळ्यात असणारा तीन नंबरच्या पाझर तलावात नवीन वीहीर खोदणे आवश्यक आहे.</p>
<p>4. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बऱ्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे</p>	<p>1. मदने वस्ती खापरगादे रोड पासून चिंचेच्या मळ्यात अग्रणी नदीला येणारा नाला रुंद नसल्याने रस्ता वाहून जातो.</p>

<p>भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे . त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे</p>	<p>त्यामुळे ओढा रुंदीकरण व खोलीकरण करणे खूप गरजेचे आहे .</p> <p>2. मुलानवाडी रोड पासून मागे शास्त्री यांच्या बंधान्याच्या मध्ये सुतारांच्या शेताजवळ अग्रणी नदीवर नवीन सिमेंट बंधारा व्हावा अशी शेतकऱ्यांची मागणी होती . मृदा व जल संधारण विभाकडून बंधारा मंजूर आहे त्या कामाला गती मिळावी हि बाजूच्या सर्व शेतकऱ्यांची मागणी आहे .</p> <p>3. दत्तात्रय माने, लक्ष्मी खोत यांच्या शेताजवळील बाजूस असणाऱ्या वन जमिनीवर सन 2003 साली माती नाला बांधाचे काम सुरु केले होते . काही दिवसात ते काम बंद केले आणि आज पर्यंत ते काम आपुर्नच राहिले आहे . आशा अर्धवट राहिलेल्या कामाची खातेनिहाय चौकशी करून काम अर्धवट सोडलेल्या ठेकेदारावर आणि शासकीय आधीकारी यांच्यावर तत्काळ कारवाही व्हावी व हे काम पूर्ण करावे हे का पूर्ण झाले तर आजूबाजूच्या जवळपास 60 हेक्टर जमिनी ओलिताखाली येतील .</p> <p>4. आमच्या गावाला 538.27 हेक्टर इतकी मोठी वन जमीन आहे . त्या पैकी किमान 200 हेक्टर वन जमिनी वर डीप सीसीटी, वनतळे, मातीनाला बांध वृक्षारोपण व्हावे .</p>
<p>5. अगणी नदीचे पात्र गेल्या 3 दशका पुर्वी खूप रुंद होते, हळू हळू करून ते पात्र खूपच अरुंद झाले आहे .</p>	<p>नदीपत्रातील अतिक्रमण झालेले आहे नदीपत्राची मोजणी करून अतिक्रमण काढणे .</p>

गावाचे नाव :- बिरणवाडी

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. म्हसोबा खोर्यातील तलावात पाणी साचत नाही.	तलाव लिकेज आहे, तसेच त्याचा सांडवा फुटला आहे. सांडवा दुरुस्ती करून लिकेज काढून त्याचा गाळ काढला पाहिजे, त्यामुळे त्याची साठवण क्षमता वाढेल.
2. मारीमी ओढ्यातील बंधार्यात पाणी साचत नाही.	मारीमी ओढ्यावरील असणाऱ्या 9 बंधार्यांना तळातून गळती आहे, तसेच ते पूर्ण गाळणे भरले आहेत. त्यांचे लिकेज काढून त्यातील गाळ उपसा केला पाहिजे.
3. गोसावी तलावत पाणी साटत नाही.	हा तलाव तळातून लिकेज आहे सोबत गाळणे भरला आहे, त्याचा गाळ उपसा करून लिकेज काढले पाहिजे.
4. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	1. गावाच्या तिन्ही बाजूला असणाऱ्या वन जमिनीवर (एकूण 199 हेक्टर वन जमीन आहे.) डीप सीसीटी & मातीनाला बांध, वनतळे आशी जलसंधारणाची कामे करणे. 2. रवींद्र महादेव मोरे (गट नंबर 637) यांच्या 2 हेक्टर खाजगी जमिनीवर डीप सिसिटी करणे. 3. वयक्तिक शेतकऱ्यांचे बोअर पुनर्भरण करणे.

गावाचे नाव :- वायफळे

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. अग्रणी नदी वरील सैनिक मळा वसंत बंधारा (केटीवेअर) तळातून लिकेज आहे, त्यामुळे पाणी थांबत नाही.	या बंधार्याला समोरील बाजूने चर खोदणे (खाली काळा दगड लागे पर्यंत) आणि सिमेंट कौन्क्रीट करणे. त्यामुळे त्याची गळती थांबेल.
2. डवीचा खोरा, सुतार नाळवा, तळे वस्ती तलाव व अजून एक आसे एकूण 4 तलाव लिकेज आहेत.	तलावाच्या पोटात खाली दगड लागे पर्यंत चर खोदणे आणि त्या चरित काळी माती भरून रोलिंग करणे, म्हणजे तलावाची गळती थांबेल.
3. आंबळ ओढ्या वरील 4 बंधारे गाळणे भरले आहेत व त्या बंधान्याती पाण्याची गळती आहे.	बंधान्यातील गाळ काढून ते बंधारे दुरुस्त करून घेणे. (सिमेंट काँक्रीट करून घेणे.)
4. बामणकी ओढ्या वरील 5 बंधारे गाळणे भरले आहेत व त्या बंधान्याती पाण्याची गळती आहे.	बंधान्यातील गाळ काढून ते बंधारे दुरुस्त करून घेणे. (सिमेंट काँक्रीट करून घेणे.)
5. गाव ओढा बंधारा गाळाने भरला आहे. त्यामुळे पाणी साचत नाही.	या बंधान्यातील गाळ काढून तो गाळ पडीक जमिनीवर पासरवणे म्हणजे तलावातील पाणी साठवण क्षमता वाढेल व पडीक जमिनी सुपीक होतील.
6. अग्रणी नदीवरील शिवाजी दत्त नलवडे यांच्या शेताजवळील बंधारा लिकेज आहे. त्यामुळे पाणी साठत नाही.	या बंधार्याला समोरील बाजूने चर खोदणे (खाली काळा दगड लागे पर्यंत) आणि सिमेंट कौन्क्रीट करणे. त्यामुळे त्याची गळती थांबेल.

गावाचे नाव :- सिद्धेवाडी

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
<p>1. सन 2019 मध्ये पावसळ्यात अग्रणी नदीवर असणाऱ्या सिद्धेवाडी साठवण तलावाची संरक्षक भिंत तुटली आहे.</p>	<p>सन 2019 मध्ये पावसळ्यात अग्रणी नदीवर असणाऱ्या सिद्धेवाडी तलावाची संरक्षक भिंत तुटली आहे. देवसेंदिवस ती भिंत जास्तच कातरत चालली आहे. २०१९ पासून आज पर्यंत याचे दुरुस्ती करण्याचे कोणतेही काम झाले नाही. तात्काळ या भिंतीची दुरुस्ती नाही केली तर, भविष्यात या तलावाला खूप मोठ्या समसेला सामोरे जावे लागेल. त्यामुळे याचे काम आती तातडीने पूर्ण करावे.</p>
<p>2. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्षाप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. यल्लमा मंदिर जवळ नवीन बंधान्याची मागणी आहे. 2. पांढरीचा खडा या ठिकाणी असणारा केटीवेअर बंधारा फुटलेला आहे. त्याची दुरुस्ती तात्काळ करणे. 3. वाघबिळ पाझर तलाव गळती होत आहे, त्याचे लिकेज काढले पाहिजे. 4. मोर तलावपाणी गळती होत आहे, तसेच तलावात काटेरी झुडपे उगवली आहेत. त्याचे लिकेज काढले पाहिजे. व स्वच्छता केली पाहिजे. 5. पाण्याची खोरी तलावगळती होत आहे, त्याचे लिकेज काढले पाहिजे. 6. भगवान यशवंत चव्हाण दगडी बंधारा दुरुस्ती सिंगल गोट ओढा शामराव चव्हाण यांच्या शेतात जवळच्या बंधान्यातील गाळ काढणे. 7. अग्रणी नदीवर गावाच्या पाणीपुरवठा विहिरीजवळ नवीन सिमेंट बंधारा होणे गरजेचे आहे. 8. जीत मळ्यातील अन्नू पाटील शेता शेजारी असणारा सिमेंट बंधारा दुरुस्त करणे.
<p>4. गांधर ओढ्या वरील असणारे 8 दगडी बंधारे गाळणे भरलेले आहेत, तसेच ते फुटले आहेत त्या मुळे त्या बंधार्यात पाणी साठत नाही.</p>	<p>बंधान्यातील गाळ कडून ते बंधारे दुरुस्त करून घेणे. (सिमेंट काँक्रीट करून घेणे.) तसेच या बंधान्यातील गाळ काढून तो गाळ पडीक जमिनीवर पासरवणे म्हणजे तलावातील पाणी साठवण क्षमता वाढेल व पडीक जमिनी सुपीक होतील.</p>
<p>5. बिरणवाडी ओढा कृष्णा श्रीपती पिंपळे & भगवान यशवंत चव्हाण यांच्या शेता शेजारी असणारा दगडी बंधारा फुटला आहे.</p>	<p>हे बंधारे तत्काळ दुरुस्त करून घेणे. (सिमेंट काँक्रीट करून घेणे.)</p>
<p>6. सिंगल गोट ओढ्यावरील शामराव चव्हाण यांच्या शेता जवळच्या बंधान्यात भरपूर गाळ साठला आहे.</p>	<p>या बंधान्यातील गाळ काढून तो गाळ पडीक जमिनीवर पासरवणे म्हणजे तलावातील पाणी साठवण क्षमता वाढेल व पडीक जमिनी सुपीक होतील.</p>

गावाचे नाव :- सावळज

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. बिरणवाडी रोड यल्लामा मंदिराच्या बाजूला सागर पोळ यांच्या शेता जवळील असणाऱ्या केटीवेअर बंधार्यात पाणी साचत नाही. Outflanking झालेले आहे.	त्या बंधार्याची पाहणी केली असता त्या बंधार्याला तळातून गळती असल्याचे तसेच त्याचे दरवाजे गंजल्याचे निदर्शनास आले. त्याची गळती कडून त्याला नवीन गेट टाकावे लागतील. तेव्हाच त्यामध्ये पाणी साठेल.
2. जीत ओढ्या वरील काशिनाथ भडके यांच्या शेता जवळील सिमेंट बंधार्याला गळती आहे.	याला खाली काळा दगड लागे पर्यंत खोदाई करावी लागेल आणि त्याला सिमेंट काँक्रीट ने नुतनीकरण करावे लागेल.
3. जीत ओढ्या वरील मोरतळे वस्ती जवळील जुना पाझर तलाव लिकेज आहे.	तलावाच्या पोटात खाली दगड लागे पर्यंत चर खोदणे आणि त्या चरित काळी माती भरून रोलिंग करणे, म्हणजे तलावाची गळती थांबेल.
4. गावातील सांड पाणी खालील 4 ठिकाणाहून कोणतीही प्रक्रिया न करता अग्रणी नदी मध्ये जात आहे. ज्या ठिकाणी हे पाणी अग्रणी नदीत मिसळते त्या ठिकाणा पासून खाली असणाऱ्या वस्तीवरील प्रत्येक घरातील व्यक्ती ला मुत खड्याचा त्रास आहे. 1. जुनी पिचरची टाकी ते अग्रणी नदी. 2. संपूर्ण गाव ते नागोबा मंदिर शेजारील अग्रणी नदी. 3. जय हिंद चौक ते अग्रणी नदी. 4. खंडोबा मंदिर पाटील गल्ली ते गाव पाणवठा अग्रणी नदी.	या सांड पाण्यामुळे निर्माण झालेल्या आरोग्यचा गंभीर प्रश्न पाहता याला तातडीने उपाय करणे गरजेचे आहे. या मध्ये जैविक पद्धतीने आसो वा रासायनिक पद्धतीने आसो पण सांडपाण्या ला ट्रीटमेंट करूनच नदी मध्ये सोडणे अत्यंत आवश्यक आहे. अन्यथा हे गाव आणि या गावाच्या खालील भागात असणाऱ्या या गंभीर समसंला भविष्यात सामोरे जावे लागेल.
5. आडहिरा ओढ्यावर असणाऱ्या 3 बंधार्यात पाणी साठत नाही.	हे तिन्ही बंधारे गाळणे भरले आहेत त्यातील गळ काढून तो गाळ पडीक जमिनीवर पासरवणे म्हणजे बंधार्यातील पाणी साठवण क्षमता वाढेल व पडीक जमिनी सुपीक होतील.
6. अग्रणी नदी वरील माहुलीच्या टेका जवळ असणारा बंधारा बाजूने फुटला आहे त्यामुळे त्या मध्ये पाणी साठत नाही.	बंधार्याच्या फुटलेल्या बाजूला सिमेंट ची भिंत बांधणे आणि बाजूला मातीचा भाराव करून धेऊन त्याला दगडाने पिचिंग करणे.
7. अग्रणी नदी वरील ब्रिटीश कालीन दगडी बंधारा तुटला आहे त्यामुळे त्या मध्ये पाणी साठत नाही.	बंधार्याच्या दोन्ही बाजूनी सिमेंट काँक्रीट ची भीत बांधून या बंधार्याचे पुनुरुज्जीवन करावे लागेल.
8. गावाची पाण्याची समस्या व टंचाई मिटवण्या साठी अग्रणी नदीवरील तसेच गावात असणारे ओढे नाले यांवरील बंधार्याची, तालावंची पाणी साठवण क्षमता वाढवणे अत्यंत गरजेचे आहे	1. पवार खोरा & गुदावले वस्ती येथे असणारा पाझर तालावाची गळती थांबवून त्यातील गाळ काढणे. 2. बोळाज खोर ते अग्रणी नदी या मध्ये असणाऱ्या 2 बंधार्यातील गाळ काढणे.
9. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	1. अग्रणी नदीला आडहिरा जेथे येऊन मिळतो तिथे एक नवीन सिमेंट बंधारा बंधार्याची लोकांची मागणी आहे. 2. सावळज गावाला जोडणाऱ्या खालील 4 रस्त्यांच्या बाजूला सामाजिक वनीकरण अंतर्गत वृक्षारोपण करून मिळावे. 1. सिद्धेवाडी ते सावळज रोड 2.5 किमी 2. डोंगरसोनी ते सावळज रोड 4 किमी

	<p>3. तासगाव ते सावळज रोड 4 किमी</p> <p>4. अंजनी ते सावळज रोड 3 किमी</p> <p>3. गावाच्या वन जमिनीवर तांत्रिक दृष्ट्या योग्य डीप सी.सी.टी. (खोल सलग समतल चर) तसेच वन तालाव करणे.</p>
10. उपसा सिंचन योजनेचे (कॅनॉल) पाणी गावाला मिळणे साठी.	<p>1. सिद्धेवाडी तलावाच्या डाव्या व उजव्या कालव्याची दुरुस्ती करणे. (अस्तरीकरण व बंदिस्त पाइप लाईन करणे.)</p> <p>2. टेंभू योजनेचे पाणी सावळज गावाला मिळावे.</p>
11. प्रदूषित पाण्यामुळे आरोग्याची समस्या..	<p>नदीच्या पाण्याचा TDS खूप जास्त आहे./ लगतच्या विहारीच्या पाण्याचा TDS जास्त आहे./ रोजच्या वापराच्या & पिण्याच्या पाण्याची समस्या आहे, हे पाणी खराब असल्याने लोकांना मुतखड्याचा त्रास आहे त्यामुळे पाणी विकत घेऊन प्यावे लागत आहे. गावातील लोकांचा घरातील खर्च दुधापेक्षा पाण्यावर जास्त होत आहे.</p>

गावाचे नाव :- वज्रचौडे

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना..

समस्या	उपाययोजना
1. अग्रणी नदी वरील यल्लमा मंदिराच्या जवळ असणाऱ्या वसंत बंधार्यात पाणी साठत नाही.	बंधारा तळातून लिकेज आहे, तसेच याला दरवाजे बसवलेले नाहीत. लिकेज काढून नवीन गेट बसवले पाहिजे.
2. गावाची पाण्याची समस्या व टंचाई मिटवण्या साठी अग्रणी नदीवरील तसेच गावात असणारे ओढे नाले यांवरील बंधार्याची, तालावंची पाणी साठवण क्षमता वाढवणे अत्यंत गरजेचे आहे	अग्रण नदी सुभाराव गणू यादव यांचे शेत ते शिवाजी पाटील यांचे शेत जवळ कोल्हापूर पध्दतीचा बंधारा बांधणे.
3. नदी पात्रात गावाचे सांड पाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता सोडले जात आहे.	अग्रणी नदीला राजाराम लक्ष्मण यादव यांच्या शेताजवळ जाऊन गावातील सांड पाण्याचा नाला मिळते, त्यावर प्रक्रिया करणे.
4. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	<p>1. कोकड खोरा येथील पाझर तलावाचे लिकेज काढणे व गळा काढणे.</p> <p>2. कोकडखोरा तलावापासून अग्रण नदीपर्यंत येणार्या ओढ्या वरील 2 सिमेंट बंधारे, 2 मातीनाला बांध, 3 दगडी बंधारे गाळ काढणे व दुरुस्ती.</p> <p>3. पवार खोरा ते अग्रण नदी वरील सिमेंट बंधान्यातील गाळ काढणे व दुरुस्ती करणे.</p> <p>4. वैयक्तिक शेतकऱ्यांच्या शेतात डीप सी.सी.टी. (सलग समतल चर) करणे.</p> <p>5. वैयक्तिक शेतकऱ्यांच्या शेतात नवीनफळबाग लागवड करणे.</p>

--	--

गावाचे नाव :- गव्हाण

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. अग्रणी नदीचे गावाच्या हद्दीतील पात्र गाळ मातीने भरले आहे.	अग्रणी नदीचे वज्रचौडेबंधारापासून मळणगाव गावापर्यंत नदीचे पात्र रुंदीकरण व खोलीकरण करणे व त्याची स्वच्छता करणे अत्यंत गरजेचे आहे.
2. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे.	1. अंजनी ओढ्यारील वसंत बंधारा लिकेज काढणे व अंजनी ओढा रुंदीकरण करणे. 2. मळणगाव जवळचा पाझर तलावातील गाळ काढणे. 3. हायस्कूल जवळच्या तलावातील गाळ काढणे. 4. गव्हाण-शेरी (बाळू सरोदे शेता जवळ) तलावातील गाळ काढणे. 5. विठ्ठल काशीद घराजवळ असणारा सिमेंट बंधारा दुरुस्ती करणे.

	6. दशरथ जाधव शेताजवळ दगडी बंधारा दुरुस्ती करणे.
3. नदी पात्रात गावाचे सांड पाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता सोडले जात आहे.	संपूर्ण गावाचे सांड पाणी मळणगाव रोड च्या स्मशानभूमी जवळ अग्रणी नदीपात्रात मिसळते,त्यावर प्रक्रिया करणे. (17.054506 ; 74.768546)
4. गावातील पिण्याच्या पाण्याच्या सुविधे साठी.	वाडी वस्ती भागात पिण्याच्या पाण्याकरता पाणीपुरवठा पाईपलाईन - टाकी व्यवस्था करणे तसेच वस्ती भागात बोर मारणे.
5. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	सामाजिक वनीकरण तर्फे मनेराजुरी ते गव्हाण रोड 2 किमी & विठ्ठल नगर ते मनेराजुरी रोड 3 किमी रस्त्याच्या दोन्ही बाजूला झाडे लावणे.

गावाचे नाव :- माळणगाव

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. अग्रणी नदीचे पात्र गेल्या 3 दशका पुर्वी खूप रुंद होते, हळू हळू करून ते पात्र खूपच अरुंद झाले आहे. त्यामुळे नदीची पाणी वाहन क्षमता कमी झाली आहे.	नदीपात्रात विहीर खोदल्या आहेत त्याचा कचरा नदीपात्रातच टाकलेला आहे. किमान तो टाकलेला कचरा तरी नदी पात्रातून हटवला पाहिजे. अग्रणी नदीपात्रातील अतिक्रमण काढणेव नदी पात्रातील गाळ काढणे.
1. गावाची पाण्याची समस्या व टंचाई मिटवण्या साठी अग्रणी नदीवरील तसेच गावात असणारे ओढे नाले यांवरील बंधार्याची, तालावंची पाणी साठवण क्षमता वाढवणे अत्यंत गरजेचे आहे	1. वडगाव ओढ्यावरील 1 किमी ओढा पात्राचा गाळ काढणे. 2. मळणगाव तालीम जवळच्या केटीवेअर बंधार्याचे सर्व दरवाजे खराब झाले आहेत. तेथे नवीन दरवाजे टाकणे. 3. शिंदे वस्ती वरील वसंत बंधारा दुरुस्ती करणे. 4. गावाच्या हद्दीत अग्रणी नदी पात्रावर 3 केटीवेअर बंधारे आहेत त्याचे लोखंडी गेट सडले आहेत तसेच काही गेट चोरीला गेले आहेत, त्या तिन्ही बंधान्यात नवीन गेट टाकणे आवश्यक आहे. 5. मुलांनी तलावाचा गाळ काढणे. 6. गावातील रस्त्याच्या दोन्ही बाजूना झाडे लावणे.
3. गावातील सांड पाणी खालील 3 ठिकाणाहून कोणतीही प्रक्रिया न करता अग्रणी नदी मध्ये जात आहे. 1. ग्रामपंचायत ते तालीम अग्रणी नदी.	या सांड पाण्यामुळे निर्माण झालेल्या आरोग्यचा गंभीर प्रश्न पाहता याला तातडीने उपाय करणे गरजेचे आहे.

<p>2. अंगणवाडी क्र. 9 (गावाच्या मध्या पासून) ते अंगणवाडी क्र. 5 अग्रणी नदी.</p> <p>3. मुडके गल्ली ते कुस्ती आराखडा अग्रणी नदी.</p> <p>4. जिल्हा परिषद शाळेच्या पाठीमागील बाजूस संपूर्ण हरिजन वस्ती चे पाणी अग्रणी नदीला मिळते.</p>	<p>अन्यथा हे गाव आणि या गावाच्या खालील भागात असणाऱ्या गावातील लोकांना आरोग्याच्या गंभीर समस्येला भविष्यात सामोरे जावे लागेल.</p>
--	--

गावाचे नाव :- शिरढोण

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. नदीचे पात्र खूपच अरुंद झाले आहे.	नदीवर मोठ्या प्रमाणात आतिक्रमण झाले आहे. शासनाने फक्त नदीची दोन्ही बाजूची मार्किंग करून द्यावी. शेतकरी स्वता हे अतिक्रमण काढून घेतील.
2. अग्रणी नदीवरील शिरढोण गावाच्या हद्दीत आसनारे 3 केटीवेअर बंधार्यात पाणी साटत नाही. Outflanking झालेले आहे. 1. बोर मळ्या जवळील केटीवेअर 2. पुलवान वस्ती जवळील केटीवेअर 3. तीलमर वाडी जवळील केटीवेअर	या सर्व बंधार्यांचे गेट खराब झाले आहेत. तसेच बंधार्यात झुडपे उगवले आहेत. तसेच नदी पत्रात गाळ साठला आहे. या सर्व बंधार्याला नवीन गेट टाकणे गरजेचे आहे. तसेच नदी पात्राची स्वच्छता करणे गरजेचे आहे. तसेच बंधार्यात साटलेला गाळ काढणे.
3. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे.	1. जयगव्हाण ओढ्यावरील 6 बंधारे 3 किमी अंतराचे गाळ काढणे व अतिक्रमण काढणे. (हे बंधारे कृषी विभागाने बांधलेले आहेत) 2. लेंड ओघळ वरील 2 किमी अंतराचे अतिक्रमण काढणे. 3. शेअरी ओघळ अतिक्रमण काढणे व खोलीकरण रुंदीकरण करणे. (1.75 किमी) 4. नदी पत्रात रीचार्ज शापट (Shapt) करणे.
4. उपसा सिंचन योजनेचे (कॅनॉल) पाणी गावाला मिळणे साठी.	1. म्हैसाळ कॅनॉलचा जयगव्हाण ओढ्या मध्ये पाणी सोडणे साठी चेंबर काढणे. 2. कोळी वस्ती म्हैसाळ योजना बंदिस्त पाईपलाईन लिकेज आहे. लिकेज काढले पाहिजे.
3. गावातील सांड पाणी खालील 2 ठिकाणाहून कोणतीही प्रक्रिया न करता अग्रणी नदी मध्ये जात आहे.	या सांड पाण्यामुळे निर्माण झालेल्या आरोग्यचा गंभीर प्रश्न पाहता याला तातडीने उपाय करणे गरजेचे आहे.

<p>1. मारुती मंदिर ते जोतीबा मंदिर अग्रणी नदी 2. पाण्याची टाकी ते स्मशानभूमी अग्रणी नदी .</p>	<p>या मध्ये जैविक पद्धतीने आसो वा रासायनिक पद्धतीने आसो पण सांडपाण्या ला ट्रीटमेंट करूनच नदी मध्ये सोडणे अत्यंत आवश्यक आहे . अन्यथा हे गाव आणि या गावाच्या खालील भागात असणाऱ्या या गंभीर समसेला भविष्यात सामोरे जावे लागेल .</p>
---	--

गावाचे नाव :- मोरगाव

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
<p>1. मोरगाव केटीवेअर क्र. 1 बाबुराव मारुती आटपाडकर यांच्या शेताजवळच्या बंधान्यात पाणी साचत नाही.</p>	<p>मोरगाव केटीवर क्र. 1 बाबुराव मारुती आटपाडकर यांच्या शेताजवळच्या बंधान्याची पाहणी केली असता त्या गाळ काढणे. त्याचे दरवाजे पूर्ण खराब झाले आहेत खोलीकरण रुंदीकरण करणे व स्वच्छता करणे खूप गरजेचे आहे .</p>
<p>2. मोरगाव केटीवेअर क्र. 2 शिर्के वस्ती जवळच्या बंधान्यात पाणी साचत नाही.</p>	<p>या बंधान्याची पाहणी केली असता या बंधार्यात गाळ भरला आहे सोबत त्याचे गेट हि खराब झाले आहेत आणि हा बंधारा तळातून लिकेज आहे. तसेच त्या पात्रात काटेरी झुडपे वाढली असल्याचे निदर्शनास आले, त्यामुळे या बंधार्यात गाळ काढून त्याला नवीन गेट बसवणे गरजेचे आहे. आणि त्याचे लिकेज काढणे अत्यंत गरजेचे आहे .</p>
<p>3. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे .</p>	<p>अग्रणी नदीवर जगताप आणि पवार वस्ती जवळील नवीन केटीवेअरची मागणी आहे. तेथे लवकरात लवकर बंधारा बांधला पाहिजे .</p>
<p>4. देशिंग ओढ्या वरील बंधार्यात पाणी साचत नाही .</p>	<p>देशिंग ओढ्यावरील बंधार्याचे दरवाजे खराब झाले आहेत. तसेच त्या बंधार्यात गळ साचला आहे. या ओढ्याचे खोलीकरण - रुंदीकरण करून ओढ्यावरील सर्व बंधारे दुरुस्त केले पाहिजे. काही बंधार्याला गेट खराब झाले आहेत ते नवीन टाकले पाहिजे .</p>
<p>5. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे</p>	<p>1. देशिंग ओढ्यावरील घोरपडे वस्ती जवळ 2 बंधारे करणे आवश्यक आहे . 2. कवठेमहांकाळ - देशिंग रोड च्या दोन्ही बाजूला वृक्षारोपण करणे . 3. अग्रणी नदी काठावरील वाढलेली काटेरी झाडांची स्वच्छता करून तेथे बांबूच्या झाडांची लागवड करणे .</p>

गावाचे नाव :- विठुरायाची वाडी

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. ज्ञानू मारुती खोत यांच्या शेताजवळच्या बंधान्यात पाणी आजीबात साचत नाही .	ज्ञानू मारुती खोत यांच्या शेताजवळच्या बंधार्याची पाहणी केली असता बंधान्याचे दरवाजे खराब झाल्याचे निदर्शनास आले . या बंधार्याला नवीन गेट बसवणे गरजेचे आहे .
2. अग्रणी नदीवरील बंधारा क्र. 1, 2, 3, या तिन्ही बंधार्यात आजीबत पाणी साचत नाही .	या तिन्ही बंधार्याची पाहणी केली असता या तिन्ही बंधार्याचे गेट खराब झाले असल्याचे निदर्शनास आले त्यामुळे या तिन्ही केटीवेअर चे नवीन गेट टाकावे लागतील सोबत त्यांची गळ भरल्यामुळे पाणी धारण क्षमता कमी झाली आहे . याचे खोलीकरण रुंदीकरण करावे लागेल . तसेच आजू बाजूच्या लोकांनी नदी पत्रावर आतीक्रम केले आहे ते अतिक्रम काढले पाहिजे त्यासाठी शासनाने नदीची दोन्ही काठाची आखणी करून दिली पाहिजे .
3. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे .	<ol style="list-style-type: none"> 1. यल्लमा मंदिरा शेजारी नवीन प्रस्तावित बंधारा आहे . (त्या ठिकाणची फौंडेशन ची टेस्टिंग करून घेउन गेले आहेत) त्याचे काम लवकरात लवकर पूर्ण व्हावे . 2. नदीपात्राची स्वच्छता करून नदी पत्रात वाढलेली काटेरी झाडेझुडपे आणि गवत काढणे गरजेचे आहे . 3. कवठेमंहाकाळ होऊन येणाऱ्या उंबरठ्याची स्वच्छता करणे, गाळ काढणे तसेच या ओढ्यावर असणाऱ्या सर्व बंधान्यातील गाळ काढणे गरजेचे आहे . 4. गडदे मळा शंकर खैरावकर यांच्या शेताजवळील बंधान्याचा गाळ काढणे . 5. ज्ञानू सुभान शेंडगे यांच्या शेताजवळ बंधान्याचा गाळा काढणे . 6. मोहन वावरे यांच्या शेता जवळील बंधान्याचा गाळ काढणे . 7. तात्यासो दुधाळ यांच्या शेतात जवळील बंधान्याचा गाळ काढणे . 8. सदाशिव बंडगर यांच्या शेता जवळील बंधान्याचा गाळ काढणे . 9. विठ्ठल मंदिर समोरील तलावाचा गाळ काढणे .
4. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे . या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे . त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	<ol style="list-style-type: none"> 1. यल्लमा देवीच्या मंदिर जवळ गायरान जमिनीवर वृक्षारोपण करणे . 2. बालाजी नगर समोरील गायरान जमिनीत झाडे लावणे . 3. रानमळा तलाव दुरुस्ती करणे . 4. करंडे वस्ती बंधारा केटीवर बाजूने फुटला आहे, तो दुरुस्त करणे खूपच गरजेचे आहे .
5. गावातील सांड पाणी खालील 3 ठिकाणाहून कोणतीही प्रक्रिया न करता अग्रणी नदी मध्ये जात आहे .	या सांड पाण्यामुळे निर्माण झालेल्या आरोग्यचा गंभीर प्रश्न पाहता याला तातडीने उपाय करणे गरजेचे आहे .
1. दत्तू नारायण गडदे ते अग्रणी नदी पात्र .	

2. जिल्हा परिषद शाळा ते कमंडलू नदी पात्र.	या मध्ये जैविक पद्धतीने आसो वा रासायनिक पद्धतीने आसो पण सांडपाण्या ला ट्रीटमेंट करूनच नदी मध्ये सोडणे अत्यंत आवश्यक आहे.

गावाचे नाव :- हिंणगाव

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना . .

समस्या	उपाययोजना
1. गावातील शेत जमिनी क्षारपट तसेच प्रदूषित होत आहेत . .	आमच्या भागातील पाणी पातळी कमी झाल्यामुळे म्हैसाळ योजने अंतर्गत कृष्णा नदीचे पाणी गाव शिवारातील शेतांना द्यावे लागते आहे, मुळात कृष्णा नदीचे पाणी हे खूप प्रदूषित आहे, ते पाणी कोणतही प्रक्रिया विना उचलून इकडे सोडले जाते त्यामुळे आमच्या भागातील जमिनी प्रदूषित होत आहेत. आमच्या भागात पडणारे पावसाचे पाणी जमिनीत मुरवले तर आमच्या भागातील भूगर्भातील पाणी पातळी वाढेल म्हणजे आम्हाला कोणत्याही उपसा योजनेचे पाणी घ्यावे लागणार नाही व त्यामुळे आमच्या प्रदूषित होणार नाहीत.
2. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे.	1. अग्रणी नदी वरील ग्रामपंचायत पाणीपुरवठा विहिरीजवळ असणारा केटीवेअर बंधारा पूर्ण लिकेज आहे. पाणी आजीबात थांबत नाही. या बंधार्याची गळती काढाणे हा बंधारा २०१९ च्या पुराच्या पाण्याने बाजूने कातरून गेला आहे. (Outflanking झाले आहे.) त्याची दुरुस्ती करणे गरजेचे आहे. 2. गावाच्या हद्दीतील असणाऱ्या नदी पत्राची पूर्ण स्वच्छता करणे गरजेचे आहे. 3. अग्रणी नदी वरील लिंगाप्या कुनरे यांच्या शेता जवळील केटीवेअर बंधारा २०१९ च्या पुराच्या पाण्याने बाजूने कातरून गेला आहे. (Outflanking झाले आहे.) त्याची शासनाने दुरुस्ती केली आहे पण ती ठीक झाली नाही. त्याची व्यवस्थित दुरुस्ती करणे गरजेचे आहे.
3. शिंदे वाडी कडून येणाऱ्या ओढवरील बंधार्यात पाणी साचत नाही.	या ओढ्यावर 5 बंधारे आहेत ते पूर्ण गाळणे भरले आहेत एकूण 2.5 किमी अंतर आहे. त्याचा गाळ काढणे आवश्यक आहे. तसेच कोळेकर वस्ती & चौगुले वस्ती आसे 2 नवीन बंधारे बांधावे लागतील.
4. अग्रणी नदीला येऊन मिळणाऱ्या डोंगर ओढ्यावर पाणी साठत नाही.	या ओढ्यावर यालम्मा मंदिराजवळ असणारा वसंत बंधारा तळातून गळती आहे आणि पाठीमागे 3 वेळा फुटला आहे.

	त्याची दुरुस्ती करावी लागेल. सोबतच या ओढा पत्रात भरपूर गाळ साचला आहे तो काढणे खूप गरजेचे आहे.
5. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	1. अग्रणी नदीवर मिरज पंढरपूर रोड लागत सागरे माळ्याच्या बाजूला नवीन बंधार्याची मागणी आहे, तो लवकरात लवकर पूर्ण व्हावा. 2. अग्रणी नदीवर पाणी पुरवठा विहारीच्या वरच्या बाजूला इरळे मळ्या जवळ भूमिगत बंधारा प्रस्तावित आहे. तो लवकरात लवकर पूर्ण व्हावा. 3. नदीच्या व ओढ्याच्या काठावर बांबूच्या रोपांचे वृक्षारोपण करणे.

गावाचे नाव :- लोणारवाडी

नदी यात्रे दरम्यान लोकांनी सुचवलेल्या गावातील पाण्याच्या समस्या आणि उपाययोजना..

समस्या	उपाययोजना
1. गाव शिवारातील वाहून जाणारे पाणी आडवण्यासाठी पुढील उपाययोजना करणे गरजेचे आहे.	1. अग्रणी नदीवर पाणीपुरवठा विहिरीच्या वरील बाजूस & ज्ञानु बजबळे यांच्या शेता शेजारी आसे 2 नवीन बंधारे मंजूर आहेत, परंतु या कमला स्थगिती आहे हि स्थगिती उठवून लवकरात लवकर काम सुरु करावे. (पहिला बंधारा 1.29 करोड, दुसरा बंधार 1.70 करोड आसे पैसे मंजूर आहेत.)
2. आमच्या गावातील वाडी वस्ती व बर्याप्रमानात गावाचा भाग हा भूगर्भातील पाण्यावर अवलंबून आहे. या मुळे भूजलाचे संवर्धन व पुनर्भरण करणे आतिशय महत्वाचे आहे. त्यासाठी जमिनीतील पाणी पातळी वाढवण्यासाठी पुढील जल संधारणाची कामे होणे आवश्यक आहे	1. लोणारवाडी पाझर तलावातील गाळ काढणे. 2. रांजणी कडून येणाऱ्या ओढा पत्राचे खोलीकरण रुंदीकरण करणे. 3. अग्रणी नदीवरील व बोअर ओढ्यावरील अतिक्रमणे काढणे.
3. शेतीची समस्या	आमच्या गाव शिवारातील सर्व जमिनी क्षारपट झाल्या आहेत. त्यावर शात्रीय दृष्ट्या उपाय होणे अत्यंत गरजेचे आहे.

14. नदी खोऱ्यातील गावांची पूर & दुष्काळ या संदर्भातील ऐतिहासिक माहिती :-

सन 2018 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण
1	जानेवारी						
2	फेब्रुवारी	05.02.2018	0	0	0	0	0
3	मार्च	05.03.2018	0	0	0	0	0
4	एप्रिल	02.04.2018	0	0	0	0	0
5	मे	02.05.2018	0	0	0	0	0
6	जून	04.06.2018	5	1	3	0	3
7	जुलै	02.07.2018	1	1	2	0	2
8	ऑगस्ट	06.08.2018	0	0	0	0	0
9	सप्टेंबर	04.09.2018	0	0	0	0	0
10	ऑक्टोबर	01.10.2018	0	0	0	0	0
11	नोव्हेंबर	05.11.2018	1	0	1	0	1
12	डिसेंबर	03.12.2018	7	25	5	0	5
एकूण			14	27	11	0	11
सन 2018 या वर्षी प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यामध्ये टॅकरची संख्या पाहिली असता ती खूपच कमी आहे त्यामुळे यावर्षी दुष्काळ सदृश्य परिस्थिती नव्हती.							
सन 2019 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण
1	जानेवारी	07.01.2019	48	290	3	34	37
2	फेब्रुवारी	02.02.2019	75	492	3	63	66
3	मार्च	02.03.2019	91	628	3	85	88
4	एप्रिल	01.04.2019	138	902	5	134	139
5	मे	06.05.2019	172	1069	6	173	179
6	जून	03.06.2019	275	1671	18	297	315
7	जुलै	01.07.2019	182	1272	0	222	222
8	ऑगस्ट	05.08.2019	125	807	2	139	141
9	सप्टेंबर	07.09.2019	77	592	0	88	88
10	ऑक्टोबर	07.10.2019	62	481	3	70	73
11	नोव्हेंबर	04.11.2019	0	0	0	0	0
12	डिसेंबर	02.12.2019	0	0	0	0	0
एकूण			1245	8204	43	1305	1348
सन 2019 या वर्षी महिन्याच्या प्रत्येक आठवड्यातील टॅकरची संख्या पाहिली असता प्रचंड मोठ्या प्रमाणात टॅकर लागल्याचे दिसून येत आहेत. जानेवारी महिना पासून भर पावसाळ्यात देखील ऑक्टोबर महिन्या पर्यंत टॅकर सुरू होते. त्यामुळे हा वर्ष प्रखर दुष्काळाचे वर्ष म्हणून गणले गेले आहे.							
सन 2020 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण

1	जानेवारी	06.01.2020	0	0	0	0	0
2	फेब्रुवारी	03.02.2020	0	0	0	0	0
3	मार्च	02.03.2020	0	0	0	0	0
4	एप्रिल	06.04.2020	3	0	3	0	3
5	मे	04.05.2020	4	26	4	0	4
6	जून	01.06.2020	4	40	8	0	8
7	जुलै	06.07.2020	6	81	7	4	11
8	ऑगस्ट	03.08.2020	2	7	1	1	2
9	सप्टेंबर	07.09.2020	0	0	0	0	0
10	ऑक्टोबर	05.10.2020	0	0	0	0	0
11	नोव्हेंबर	02.11.2020	0	0	0	0	0
12	डिसेंबर	01.12.2020	0	0	0	0	0
एकुण			19	154	23	5	28

सन 2020 या वर्षी प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यामध्ये टॅकरची संख्या पाहिली असता ती खूपच कमी आहे त्यामुळे यावर्षी दुष्काळ सदृश्य परिस्थिती नव्हती.

सन 2021 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण
1	जानेवारी	04.01.2021	0	0	0	0	0
2	फेब्रुवारी	01.02.2021	0	0	0	0	0
3	मार्च	01.03.2021	0	0	0	0	0
4	एप्रिल	05.04.2021	0	0	0	0	0
5	मे	03.05.2021	0	0	0	0	0
6	जून	07.06.2021	0	0	0	0	0
7	जुलै	05.07.2021	0	0	0	0	0
8	ऑगस्ट	02.08.2021	0	0	0	0	0
9	सप्टेंबर	06.09.2021	0	0	0	0	0
10	ऑक्टोबर	04.10.2021	0	0	0	0	0
11	नोव्हेंबर	02.11.2021	0	0	0	0	0
12	डिसेंबर	06.12.2021	0	0	0	0	0
एकुण			0	0	0	0	0

सन 2021 यावर्षी एकही टॅकर लागला नाही म्हणजेच यावर्षी अजिबात दुष्काळ नव्हता.

सन 2022 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण
1	जानेवारी	03.01.2022	0	0	0	0	0
2	फेब्रुवारी	08.02.2022	0	0	0	0	0
3	मार्च	07.03.2022	0	0	0	0	0
4	एप्रिल	04.04.2022	0	0	0	0	0
5	मे	02.05.2022	2	5	2	0	2

6	जून	07.06.2022	3	1	2	0	2
7	जुलै	04.07.2022	1	0	0	1	1
8	ऑगस्ट	01.08.2022	1	0	1	0	1
9	सप्टेंबर	05.09.2022	0	0	0	0	0
10	ऑक्टोबर	03.10.2022	0	0	0	0	0
11	नोव्हेंबर	07.11.2022	0	0	0	0	0
12	डिसेंबर	05.12.2022	0	0	0	0	0
एकुण			7	6	5	1	6
सन 2022 या वर्षी प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यामध्ये टॅकरची संख्या पाहिली असता ती खूपच कमी आहे त्यामुळे यावर्षी दुष्काळ सदृश्य परिस्थिती नव्हती.							
सन 2023 (सप्ताह 1)							
अ. क्र.	महिना	दिनांक	गावे	वाडया	टॅकस		
					शासकीय	खाजगी	एकूण
1	जानेवारी	02.01.2023	0	0	0	0	0
2	फेब्रुवारी	06.02.2023	0	0	0	0	0
3	मार्च	06.03.2023	0	0	0	0	0
4	एप्रिल	03.04.2023	0	0	0	0	0
5	मे	02.05.2023	0	0	0	0	0
6	जून	05.06.2023	1	7	1	0	1
7	जुलै	03.07.2023	3	16	0	3	3
8	ऑगस्ट	07.08.2023	22	161	5	21	26
9	सप्टेंबर	04.09.2023	29	251	7	27	34
10	ऑक्टोबर	03.10.2023	31	27	7	30	37
11	नोव्हेंबर						
12	डिसेंबर						
एकुण			86	462	20	81	101
सन 2023 यावर्षी भर पावसाळ्यात म्हणजेच जून महिन्यापासून टॅकर लावण्यास सुरुवात झाली याचा अर्थ यावर्षी खूपच कमी पाऊस झाला आहे. म्हणजेच हे वर्ष अति दुष्काळाचे वर्ष म्हणून गणले जाईल.							

15. नदीला अविरल निर्मल & बारमाही वहण्यासाठी तसेच गावाला जल समृद्ध करण्यासाठी खालील पद्धती आवलंबल्या जात आहेत :-

अग्रणी नदीला अविरल, निर्मल आणि बारमाही वाहण्यासाठी **सांगली प्रशासन** आणि **जल बिरादरी** यांच्या संयुक्त विद्यमाने सन 2013 साली जागतिक जलतज्ञ जलपुरुष डॉ.राजेंद्रसिंहजी यांच्या मार्गदर्शनाखाली "**अग्रणी नदी खोरे पुनरुज्जीवन प्रकल्पाची**" स्थापना करण्यात आली. या प्रकल्पाच्या अंतर्गत नदीला बारमाही वाहती करण्यासाठी कोणकोणती जलसंधारणाची कामे करणे आवश्यक आहे, या गोष्टीचा अभ्यास करून एक डी.पी.आर. तयार करण्यात आला. त्या डी.पी.आर मध्ये पुढील पाच वर्षांचे नियोजन करून कामाची सुरुवात करण्यात आली. यामध्ये प्रामुख्याने जल बिरादरी या संस्थेचा सिंहाचा वाटा आहे कारण या संस्थेने अग्रणी नदी खोऱ्यातील गावांमध्ये वेग वेगळ्या प्रकारची जलसंधारणाची कामे उभारून गावाला जल समृद्ध करण्याच्या दृष्टीने महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे.

अग्रणी नदी खोऱ्यांमध्ये जल बिरादरीच्या माध्यमातून केलेल्या जलसंधारणाच्या कामाचा आढावा:-

१. सिमेंट बंधारे :- २१ (३५ ते ७५ मीटर रुंदीचे)

सन 2013 साली जेव्हा अग्रणी नदीचा अभ्यास करण्यात आला त्यावेळेस असे निदर्शनास आले की अग्रणी नदीचे ऐणवाडी गावातील उगमस्थान हे समुद्रसपाटीपासून 780 मीटर उंचीवर असून नदीच्या प्रवाहाने खाली आल्यास करंजे गावाजवळ याची उंची 560 मीटर होते. म्हणजेच 20 किमी च्या अंतरावर 200 मिटरचा उतार आहे. यातून नदीला खूप तीव्र उतार आहे असे निदर्शनास आले या नदीला उगमापासून ते संगमापर्यंत फक्त सात केटीवेअर बंधारे तासगाव आणि कवठेमंकाळ या दोन तालुक्यात होते. परंतु त्याही बंधान्यांना गेट नसल्यामुळे त्यामध्ये पाणी साठत नव्हते.

खाणापुर तालुक्यातील करंजे ते ऐणवाडी या वीस किलोमीटरच्या भागात एकही बंधारा नसल्याचे निदर्शनास आल्याने जल बिरादरीच्या माध्यमातून लोकसहभागातून फेब्रुवारी 2013 मध्ये बलवडी गावाच्या गायकवाड मळ्या मध्ये लोकसहभागातून बंधान्याच्या कामाला सुरुवात करण्यात आली. 25 मीटर लांबीचा सिमेंट बंधारा 3 महिन्यांमध्ये या नदीवर उभारण्यात आला. यामध्ये लोकांनी सिमेंट, खडी, वाळू, स्टील, लेबर, बांधकामाला लागणारे पाणी अशा स्वरूपाची मदत एकत्र करून या बंधान्याची उभारणी केली. 6 लाख 25 हजार रुपयांचा खर्च या बंधान्यास आला. अग्रणी नदीवरील सर्वात पहिला बंदरा म्हणून या बंधान्याची नोंद आहे. 2014 साली महाराष्ट्राचे तत्कालीन मुख्यमंत्री मा.श्री. देवेंद्र फडणवीस साहेबांनी या बंधान्याला भेट देऊन लोकांनी केलेल्या कामाचे कौतुक केले. यानंतर सन 2013 ते 2023 या दहा वर्षांच्या काळात **अग्रणी नदीवर जल बिरादरीच्या माध्यमातून केवळ लोकसहभागातून 11 बंधारे अग्रणी नदीच्या प्रमुख उपनदी महांकाली नदीवर 05 बंधारे तर नदीला येऊन मिळणार्या ओढ्यांवर 05 असे एकूण 21 बंधारे उभारण्यात आले.**

यामध्ये प्रामुख्याने महांकाली नदीवर 75 मीटर रुंदीचा सिमेंट बंधारा उभारण्यात आला आहे. सांगली जिल्ह्यामध्ये एवढ्या लांबीचा सिमेंट बंधारा हा कोठेच नाही तो फक्त महांकाली नदीवर लोक सहभागातून उभारण्यात आलेला आहे. जल बिरादरी च्या माध्यमातून नदीवर बांधलेले बंधारे लोकांनी समोर उभारून

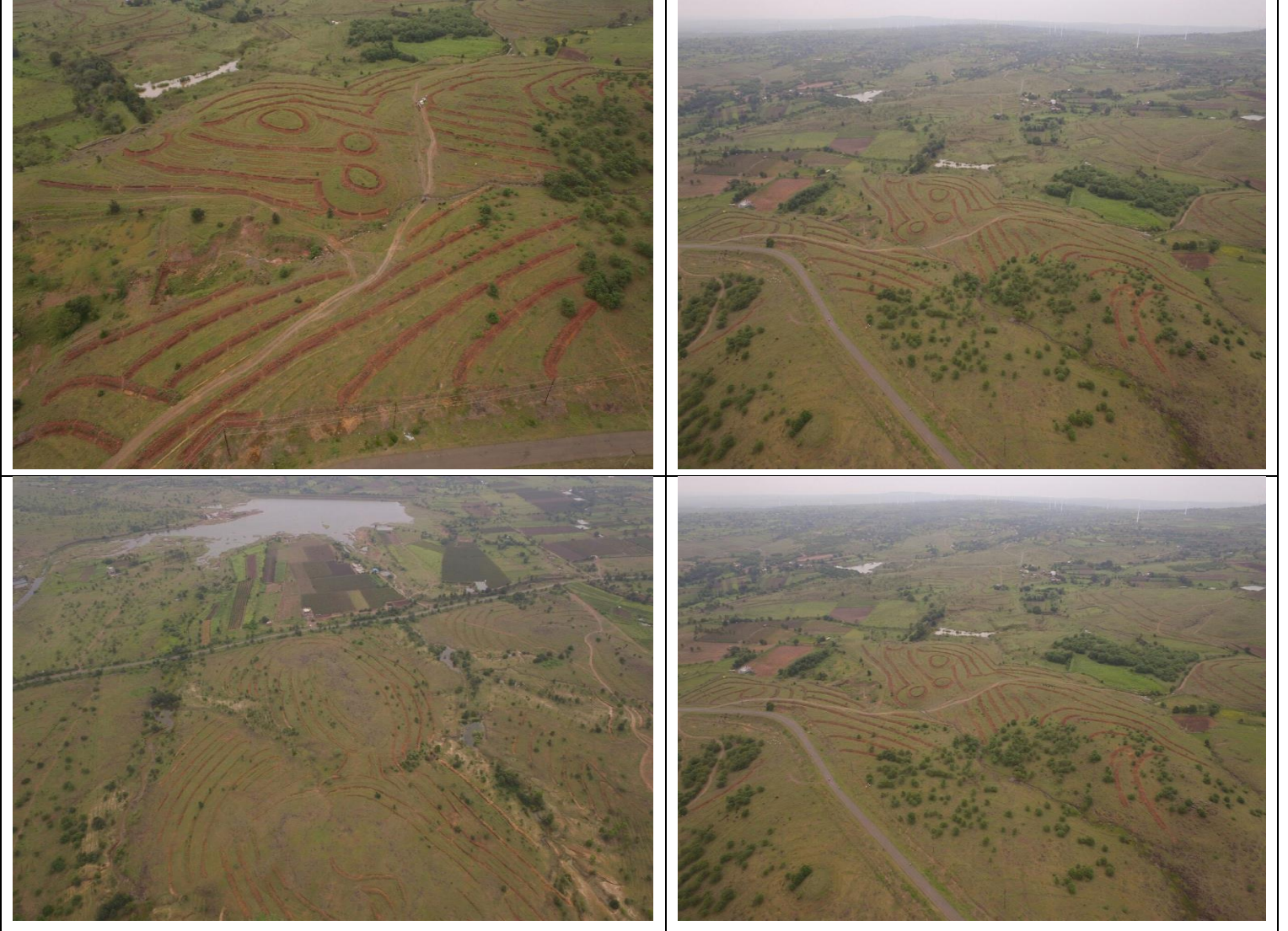
करून घेतलेल्या कामांमुळे एकदम चांगल्या क्वालिटीचे तयार झाले आहेत. वरील 21 बंधान्यातून एक थेंबही पाणी लिकेज होत नाही.

२. वन जमिनी वरील खोल सलग समतल चर (डिप सी.सी.टी.) : ३१६ हेक्टर.

अग्रणी नदी खोऱ्याचा अभ्यास करत असताना अग्रणी नदी खोऱ्यामध्ये असणाऱ्या 107 गावांपैकी 45 गावांमध्ये वन जमीन असल्याचे आढळून आले. या वन जमिनीची पाहणी केली असता यावर डीप सीसीटी व मातीनाला बांध तसेच वन तळे यांसारख्या स्वरूपाची जलसंधारणाची कामे केल्यास आपण नदी खोऱ्यातील गावांना जल समृद्ध बनवू शकतो या उद्देशाने जल बिशदरीच्या माध्यमातून अग्रणी नदी खोऱ्यातील वन जमीन आसनाऱ्या 45 गावांपैकी **ऐनवाडी २५ हे. बलवडी २५ हे. सिध्देवाडी २५ हे. सावळज २५ हे. डोंगरसोनी ६० हे. खलाटी ४८ हे. रांजणी ८ हे. नांगोळे २५ हे. डफळापुर २५ हे. कुकटोळी ५० हे. 11 गावांमध्ये मिळून 316 हेक्टर वन जमिनीवर डीप सीसीटी (सलग समतल चर) खोदण्याचे काम केले आहे. यामुळे आजूबाजूच्या शेतकऱ्यांना मोठा फायदा झाला आहे. यामध्ये त्यांचे विहीर, बोरवेल रिचार्ज होऊन पाणी पातळी मध्ये मोठी वाढ झाल्याचे निदर्शनास आले.**

३. नदी/ओढा/ नाला खोलीकरण व रुंदीकरण:- ५१ किमी.

जलपुरुष डॉ. राजेंद्रसिंहजी यांच्या सिद्धांतानुसार नदीला पुनर्जीवित करायचे असेल तर, नदीला येऊन मिळणारे नाले ओढे यां मधील गाळ काढून त्यावर जलसंधारणाची करावी जो पर्यंत नदीला येऊन मिळणारे छोटे मोठे ओढे नाले पुनरुज्जीवित होत नाहीत तो पर्यंत नदी पुनरुज्जीवित होणार नाही याच उद्देशाने अग्रणी नदी खोऱ्यातील **कोकळे महांकाली नदी १० कि.मी, सावळज ४ ओढे ६ कि.मी, वज्रचडे ओढा ३ कि.मी, गव्हाण ओढा ७ कि.मी, पिराची ओघळ ४ कि.मी, खलाटी ओढा ३ कि.मी. बेलदार ओघळ २ कि.मी. नांगोळे ओढा ७ कि.मी, काळा ओढा & रामपुरवाडी ओढा ५ किमी या ओढ्यांचे मिळून तब्बल 51 किलोमीटर खोलीकरण रुंदीकरणाचे काम केवळ आणि केवळ लोकसहभागातून करण्यात आले आहे.**

या सर्व ओढ्यांचे खोलीकरण रुंदीकरण करत असताना ओढापत्रातून निघालेला गाळ शेतकऱ्यांच्या पडीक जमिनीवर पसरवण्यासाठी शेतकरी स्वतः वाहून घेऊन गेले आणि ज्या जमिनी लागवडी योग्य नव्हत्या त्या जमिनी हा गाळ टाकल्यामुळे लागवडी लायक बनल्या. गाळ निघाल्यामुळे एक तर पाणी साठ्या मध्ये प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर वाढ झाली सोबतच आजूबाजूच्या पडीक जमिनी सुपीक बनल्या. खोलीकरण रुंदीकरण केलेल्या सर्व ठिकाणी नदी/ ओढ्याच्या दोन्ही काठावर बांबुची लागवड केली आहे.

४. झाडांची लागवड :-

जल बिरादरीच्या माध्यमातून लोक सहभागातून वन जमिनीवर केलेल्या डीप सीसीटींवर मातीचे धूप होऊ नये तसेच पडणारे पावसाचे पाणी जमिनीत मुरावे व वनजमिनीवर वनक्षेत्र तयार व्हावे या उद्देशाने स्थानिक देशी वृक्षांची लागवड केली आहे. त्या सोबतच खोलीकरण रुंदीकरण केलेल्या ओढे यांच्या काठावर मातीची धूप होऊन काठावर असलेला गाळ परत

उन्हाळा पत्रात येऊ नये या भूमिकेतून ओढ्याच्या दोन्ही काठावर बांबुची लागवड केली आहे. शाळेची मुलं तसेच गावकरी यांच्याकडून वृक्षारोपण तर काही भागांमध्ये बियांचे टोकन केले आहे.

५. तलावातील गाळ काढणे :-

अग्रणी नदी खोऱ्यातील खानापूर, तासगांव, कवठेमहांकाळ या तालुक्यातील जुने तलाव जे गाळाने पूर्ण भरले होते. ते गाळ मुक्त करण्यात आले. अशा जुन्या तलावातील गाळ काढल्याने तलावाची पाणी साठवणूक क्षमता वाढली त्यासोबतच तलावात पाणी मुरल्याने तेथील आजूबाजूच्या जमिनीची पाणी पातळी मोठ्या प्रमाणात वाढल्याचे निदर्शनास आले. सोबतच

जो गाळ या तलावातून काढलेला होता तो शेतकऱ्यांनी आपल्या पडीक जमिनीवर पसरवला त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या पडीक असणाऱ्या जमिनी लागवडीखाली आल्या .

६. वन जमिनीवरील डोंगर उतान्यावर माती नालाबांध तयार करणे :- २७७ .

अग्रणी नदी खोऱ्यातील डोंगरसोनी ९, खलाटी ३५, बलवडी ८, रांजणी ६, नांगोळे १९, डफळापुर १६२, कुकटोळी ३८. या गावांमध्ये तीव्र डोंगर उतार आहे. अशा गावांमध्ये डोंगराच्या पायथ्याशी आयडियल साईट निवडून तेथे मातीनाला बांध तयार करून मोठा पाणीसाठा निर्माण करण्यात आला आहे. यामुळे डोंगर उतारावरून वाहून जाणारे पाणी जमिनीत मुरूम पुढे

ओढ्याला जात आहे. त्यामुळे आजूबाजूच्या विहिरींना व बोरवेल ला चांगला फायदा झाला आहे. सोबतच डोंगरावरील मातीची होणारी धूप ही थांबली आहे.

७. केशर आंबारोपेवाटप :- (43 हजार)

अग्रणी नदी खोऱ्यातील खानापूर, तासगाव, कवठे मंहाकाळ, मिरज आणि जत हे पाच तालुक्यांना दुष्काळग्रस्त भाग म्हणून ओळखला जात होता. या भागामध्ये उन्हाळ्यात मोठ्या प्रमाणात पाणीटंचाई निर्माण होत असे. त्यामुळे लोकांच्या फळबागांना मोठ्या प्रमाणावर नुकसान झाले होते. शेतकऱ्यांचे आर्थिक उत्पन्न वाढावे या दृष्टीने विचार करत असताना येथील जमीन व हवामान केशर आंब्याच्या रोपासाठी पोषक असल्याचे आढळले. त्यामुळे जल बिरादरीने अग्रणी नदी खोऱ्यातील शेतकऱ्यांना केशर आंब्याच्या रोपाचे वाटप करण्याचे ठरविले. एका शेतकऱ्याला दोन ते पाच अशी रोपे देण्यात आली. पाच

पेक्षा जास्त एकही शेतकऱ्याला रोपे दिली नाहीत कारण दिलेली शेतकऱ्यांनी आपापल्या बांधा वरती लावून त्याला पाणी घालावे व जगवावे हा दृष्टिकोन समोर ठेवून आजपर्यंत अग्रणी नदी खोऱ्यातील पाच तालुक्यांमध्ये 43 हजार केशर अंबा रोपांचे वाटप केले आहे.

16. नदी खोर्यातील भूजल पातळीची सद्य स्थिती व भूजल पातळी समृद्ध करण्याच्या उपाय योजना :-

Sl. No.	Block_Name_With_LGD_Code	GP_Name_With_LGD_Code	Village	Site Name	TYPE	SOURCE	Well_ID	Latitude	Longitude	Well_Depth	Aquifer	Pre_2015	Pst_2015	Pre_2016	Pst_2016	Pre_2017	Pst_2017	Pre_2018	Pst_2018	Pre_2019	Pst_2019	Pre_2020	Pst_2020	Pre_2021	Pst_2021	Pre_2022	Pst_2022	
1	Jah_4550		Jah	Jah	Dag well	CGWB	W17090007513001	17.050000	75.216667	12.20	Basalt	8.25	7.25	8.70	6.10	9.80	5.80	12.19	8.20	12.19	6.20	6.30		6.80	6.82	5.60		
2	Jah_4550		Kumbhari	Kumbhari	Dag well	CGWB	W17063007507050	17.083333	75.118056	9.25	Basalt	6.20	4.50	7.55	4.00	9.16	4.00	5.70	5.30	7.20	3.40	1.00		3.30	5.65	2.02		
3	Jah_4550		Shagan	Shagan	Dag well	CGWB	W17095007510450	17.163889	75.179167	8.80	Basalt	3.50	2.50	4.00	1.30	5.77	1.00	3.00	3.70	8.79	2.10	1.50		1.00	1.92	1.24		
4	Jah_4550		Yalsang	Yalsang	Dag well	CGWB	W17033007519001	17.058333	75.310667	10.00	Basalt	8.55	4.10	9.90	6.30	10.00	5.40	10.00	10.00	2.90		4.80		5.00	10.00	3.10		
5	Jah_4550		Antral	Antral	Dag well	SGWD	W17100707513031	17.169472	75.217139	12.20	Basalt	5.90	3.10	6.70	1.35	6.90	3.20	7.50	6.10	4.10	3.10	9.90	4.00	5.50	3.49	6.80	1.00	
6	Jah_4550		Bagewad	Bagewad	Dag well	SGWD	W170420075073001	17.073556	75.121611	9.10	Basalt	5.60	3.33	6.30	3.10	6.20	2.10	5.10	3.50	3.70	1.90	5.30	0.50	2.50	0.80	5.50	0.10	
7	Jah_4550		Bevanur	Bevanur	Dag well	SGWD	W17121507502450	17.204472	75.043361	9.50	Basalt	8.40	4.40		6.90	9.00	5.90		9.30	9.10	6.10	8.80	4.60	6.20	4.60	8.40	3.50	
8	Jah_4550		Dharsawadi	Dharsawadi	Dag well	SGWD	W170709075041701	17.119167	75.066611	5.70	Basalt	3.60	1.68	3.20	1.45	3.40	1.20	2.90	1.30	3.00	1.20	2.60	0.60	1.80	1.20	2.40	0.10	
9	Jah_4550		Halli	Halli	Dag well	SGWD	W17121307536001	17.207222	75.598833	9.60	Basalt	8.50	3.70	8.10	1.85	9.50	1.80	9.20	6.80	8.80	6.70	6.80	2.80	6.90	2.45	7.90	3.00	
10	Jah_4550		Jadabholak	Jadabholak	Dag well	SGWD	W171330075260602	17.225000	75.435000	12.00	Basalt	10.30	5.83	10.90	9.50	11.50	8.80	11.50	6.00	11.60	11.20	10.15	1.50	10.00	9.00	10.00	5.90	
11	Jah_4550		Langana	Langana	Dag well	SGWD	W170328075382401	17.057778	75.640000	6.60	Basalt	5.10	2.83	6.50	0.90	6.30	0.70	6.10	3.90	6.50	2.90	3.20	0.30	3.60	0.50	5.50	0.10	
12	Jah_4550		Morbaji	Morbaji	Dag well	SGWD	W17057075363701	17.094472	75.609167	7.10	Basalt	5.90	4.68	7.00	1.90	7.00	1.40	7.00	5.10	7.00	3.40	7.00	2.80	6.00	5.75	6.50	2.00	
13	Jah_4550		Muchandi	Muchandi	Dag well	SGWD	W165850075201001	16.981028	75.335778	11.50	Basalt	9.50	5.73	9.80	9.40	11.30	9.80	11.00	8.40	11.00	5.50	6.20	0.60	6.87	6.45	7.40	4.10	
14	Jah_4550		Nigadi Kh.	Nigadi Kh.	Dag well	SGWD	W170705075162501	17.118889	75.272778	9.80	Basalt	9.00	5.00	5.40	1.40	7.85	0.80	5.50	0.60	5.90	2.70	5.90	1.30	4.70	1.60	6.50	1.20	
15	Jah_4550		Sonamadi	Sonamadi	Dag well	SGWD	W170825075204201	17.140278	75.345000	9.00	Basalt	7.10	5.40				3.20	6.70	4.20		5.10	5.80	1.00	8.80	5.80	6.80	1.80	
16	Jah_4550		Sanbh	Sanbh	Dag well	SGWD	W170315075301301	17.071778	75.501944	13.00	Basalt	10.60	8.80			3.65			9.50	11.20	8.50	11.30	10.50	11.00	6.50	10.00	11.90	5.90
17	Jah_4550		Utagi	Utagi	Dag well	SGWD	W171147075300801	17.196389	75.502222	10.30	Basalt	9.80	6.63	10.00	4.50	10.00	4.90	9.80	9.30	10.00	9.10	10.00	4.70	10.00	9.09	10.00	3.90	
18	Jah_4550		Wafai	Wafai	Dag well	SGWD	W170930075153001	17.158333	75.255556	13.20	Basalt	10.50	5.35	10.00	2.50	13.00	4.30	12.80	8.80	9.20	8.20	9.10	2.00	5.20	3.45	10.00	2.70	
19	Jah_4550		Walekhindri	Walekhindri	Dag well	SGWD	W171239075065501	17.210833	75.115278	10.00	Basalt	9.30	8.73	9.30	6.55	9.80	7.50	9.20	9.00	9.30	7.20	9.30	6.20	7.40	7.30	9.00	6.00	
20	Jah_4550	Billur_188377	Billur	Billur	Dag well	CGWB	W16564507511001	16.948333	75.183333	19.00	Basalt	17.50	14.00	18.80	11.90	16.25	9.80		17.25	19.00	10.00		2.10		10.10	11.50	7.80	
21	Jah_4550	Dafalpur_188382	Dafalpur	Dafalpur	Dag well	SGWD	W170004075042001	17.001111	75.072222	12.80	Basalt	10.10	5.95	8.70	5.85	8.80	7.90	8.50	5.40	11.20	6.60	6.60	5.30	10.33	6.50	8.20	4.70	
22	Jah_4550	Umarani_188464	Umarani	Umarani	Dag well	SGWD	W165407075152101	16.901778	75.252056	10.70	Basalt	10.25	10.00	10.50	3.80	10.50	10.00	10.50	10.50	10.50	6.00	10.50	4.00	10.00	7.00	10.20	5.20	
23	Jah_4550	Vajrawadi_188467	Vajrawadi	Vajrawadi	Dag well	SGWD	W16541075082001	16.904500	75.140389	14.50	Basalt	13.60	12.60	14.00	11.15		9.00	14.20	13.20		12.40	12.00	8.70	9.50	13.00	9.50		
24	Kavathehankal_4552		Kavathehankal	Kavathehankal	Dag well	CGWB	W170030074521001	17.008333	74.869444	8.28	Basalt	2.90	2.70	2.38	3.00	3.20	2.60	5.20	2.80	4.10	2.90		3.60		3.78	5.05	6.10	
25	Kavathehankal_4552		Chorocho	Chorocho	Dag well	SGWD	W170815075011001	17.137500	75.019444	7.30	Basalt	7.10	4.85	7.00	4.30	7.00	3.20	7.20	6.20	7.00	5.80	6.70	3.20	5.85	3.50	6.30	3.20	
26	Kavathehankal_4552		Dudhebbas	Dudhebbas	Dag well	SGWD	W171017075013001	17.172121	75.023445	9.80	Basalt	5.80	3.80	7.10	6.80	7.00	2.10	7.80	5.60	7.50	4.80	6.80	2.00	6.40	4.15	7.00	1.20	
27	Kavathehankal_4552		Garandure	Garandure	Dag well	SGWD	W171023074515801	17.137500	74.866111	13.30	Basalt	8.90	8.13	12.70	8.05	12.50	9.50	12.10	10.40	12.40	9.90	10.20	4.00	10.50	7.50	10.50	5.40	
28	Kavathehankal_4552		Nagaj	Nagaj	Dag well	SGWD	W170702074561201	17.140800	74.947167	12.20	Basalt	10.30	9.70	10.80	9.25	11.10	10.10	11.50	8.50	12.00	10.20	10.70	5.70	10.05	8.50	10.60	6.80	
29	Kavathehankal_4552		Nimaj	Nimaj	Dag well	SGWD	W170930074583601	17.157833	74.971917	8.80	Basalt	5.70	4.68	7.50	4.20	7.30	3.50	7.05	4.80	6.80	2.80	7.10	0.90	4.20	2.40	5.60	0.50	
30	Kavathehankal_4552	Alkad M_188531	Alkad (M)	Alkad (M)	Dag well	SGWD	W165844074454701	16.978111	74.761111	10.70	Basalt	4.27	3.10	9.00	2.10	9.40	1.60	8.20	5.90	9.10	2.50	7.20	1.50	6.00	2.60	7.80	1.00	
31	Kavathehankal_4552	Borgon_188536	Borgon	Alkad	Dag well	CGWB	W170100074463001	16.985949	74.763832	11.00	Basalt	8.40	4.20	9.00	5.30	8.70	4.15	9.20	9.00									
32	Kavathehankal_4552	Deshing_188539	Deshing	Deshing	Dag well	SGWD	W165814074482301	16.973917	74.804806	9.80	Basalt	2.90	2.40	3.40	1.30	3.20	1.60	4.20	2.70	6.20	1.50	3.05	1.10	2.50	1.10	4.30	0.60	
33	Kavathehankal_4552	Hingangan_188548	Hingangan	Hingangan	Dag well	SGWD	W165840074515401	16.977778	74.865000	13.00	Basalt	6.40	6.10	9.70	3.35	8.70	6.30	9.50	7.10	8.20	4.20	9.30	2.00	8.60	2.20	8.60	2.00	
34	Kavathehankal_4552	Kerewadi_188558	Kerewadi	Kerewadi	Dag well	SGWD	W170712074555301	17.122222	74.93056	9.00	Basalt	5.90	4.53	8.50	5.20	8.60	6.70	8.80	6.90	8.80	5.90	8.20	1.80	6.50	3.00	7.60	2.60	
35	Kavathehankal_4552	Kokale_188560	Kokale	Kokale	Dag well	SGWD	W165924075012501	16.990000	75.023611	9.40	Basalt	4.30	2.65	5.20	2.75	7.40	3.70	6.20	6.00	8.00	4.50	3.90	3.00	5.10	4.10	5.90	2.70	
36	Kavathehankal_4552	Kuchi_188562	Kuchi	Kuchi	Dag well	CGWB	W170326074515201	17.057222	74.864444	15.00	Basalt	13.50	10.10	11.00	5.80	11.20	5.40	13.20	9.20	12.10	3.30	3.20		3.20	6.97	4.51		
37	Kavathehankal_4552	Kuchi_188562	Kuchi	Kuchi	Dag well	SGWD	W170330074515201	17.059722	74.864444	11.00	Basalt	8.30	7.37			3.90		8.40	10.50	9.50		7.60	6.20	2.30	4.50	4.00	3.90	
38	Kavathehankal_4552	Kundapur_188564	Kundapur	Kundapur	Dag well	SGWD	W170705074515601	17.118056	74.865556	6.50	Basalt	3.30	1.40	6.30	1.35	5.40	1.50	4.20	1.40	6.30	2.90	2.50	0.90	2.10	1.00	4.00	1.20	
39	Kavathehankal_4552	Landgewadi_188565	Landgewadi	Landgewadi	Dag well	SGWD	W17012074495201	17.031111	74.831111	11.00	Basalt	3.80	2.28	5.40	1.35	2.90	2.30	6.20	1.70	4.10	1.30	3.10	0.90	2.45	1.40	3.40	2.40	
40	Kavathehankal_4552	Ranjani_188579	Ranjani	Ranjani	Dag well	SGWD	W165807074564701	16.969778	74.946833	12.90	Basalt	12.50	10.52	11.30	6.70	12.50	12.40	12.70	11.70	12.60	7.50	11.00	3.60	9.10	5.70	10.00	5.40	
41	Kavathehankal_4552	Sarati_188579	Sarati	Sarati	Dag well	CGWB	W165523074535501	16.928056	74.896611	13.00	Basalt	5.60	3.50	4.20	2.70	3.85	2.00	2.90	0.90	5.50	0.60	0.90		1.15		0.48		
42	Kavathehankal_4552	Shirdon_188583	Shirdon	Shirdon	Dag well	SGWD	W17010074482701	17.016667	74.807500	17.90	Basalt	4.90	4.50	7.00	1.40	4.80	1.20	6.40	3.80	5.60	3.40	3.60	0.40	6.00	5.20	4.00	1.10	
43	Khanpur-Via_4553		Bahadi	Bahadi	Dag well	CGWB	W171940074313501	17.327778	74.526389	14.00	Basalt	10.30	3.00	9.00		11.80	3.65	3.80	0.80	7.60	1.80		3.20	4.30	3.46	1.48		
44	Khanpur-Via_4553		Bhavani	Bhavani	Dag well	SGWD	W171259074263501	17.156847	74.442778	11.70	Basalt	4.90	3.80	4.95	4.40	3.70	3.40	7.00	3.70	7.96	1.90	2.90	0.90	3.85	3.50	4.40	2.05	
45	Khanpur-Via_4553		Karve	Karve	Dag well	SGWD	W172422074370001	17.406111	74.616667	11.10	Basalt	6.80	6.30	7.20	5.70	6.70	5.30	7.05	7.00	8.30	4.50	8.10	0.90	6.80	4.90	6.70	3.3	